

A

KEGYES-TANÍTÓREND

KECSKEMÉTI FŐGYMNASIUMÁNAK

ÉRTESITŐJE

az 1895/96-iki tanévről.

KÖZLI

PERGER JÓZSEF

IGAZGATÓ.

KECSKEMETEN,

NYOMATOTT TÓTH LÁSZLÓNÁL.

1896.

TARTALOM.

- I. A Kegyes-tanítórend kecskeméti főgymnasiumának története.
  - II. Tanári kar.
  - III. Előadott tananyag; tankönyvek.
    - 1) Rendes, kötelező tantárgyak.
    - 2) Rendkívüli, nem kötelező tantárgyak.
    - 3) A jövő évre előirányzott tananyag és tankönyvek.
  - IV. Írásbeli feladványok.
    - 1) Magyar nyelven.
    - 2) Érettségi feladványok.
  - V. Adatok az intézet történetéhez.
    - 1) Az intézet belételeéhez.
    - 2) Az intézet külső viszonyaihoz.
    - 3) Az intézet jötevei.
    - 4) Könyvtárak.
    - 5) Szertárak.
    - 6) Önképzőkör.
    - 7) Gyorsírókör.
    - 8) Segélyző egyesület.
    - 9) Az intézetnél rendszeresített pályázatokról.
    - 10) Ösztöndíjak, jutalmak, segélyezések.
  - VI. A tanulók érdemsorozata.
  - VII. Statisztikai kimutatások.
    - 1) A tanulókról általában.
    - 2) Az érettségi vizsgálatokról.
  - VIII. Értesítés a jövő tanévről.
-

A

KEGYES-TANÍTÓREND
KECSKEMÉTI FŐGYMNASIUMÁNAK
TÖRTÉNETE.

IRTA :

JUNKER LÁSZLÓ

kegyesrendi tanár.

KECSKEMÉTEN,
NYOMATOTT TÓTH LÁSZLÓNÁL.
1896.

ELSŐ RÉSZ.

Az intézet főbb eseményei 1715—1862.

I.

A piaristák letelepülése s a gymnasium első évei.

A XVII. század egész folyamán át igen sokat szenvedett Magyarország a törökök elleni háborúk, a protestantismus nyomában járt belvillongások és a Rákóczy-féle nemzeti szabadságharcz által. Ezen háborúk és belvillongások nem voltak alkalmasok a szellemi termelésre, sem a magyar közmivelődés fejlődésére, mégis csodálatos előhaladást tett nemzeti kulturánk ügye. Ezt a folytonos küzdelmekben megedzett kath. egyház erejének és azon hatalmas visszahatásnak kell tulajdonítani, melyet az öntudatra ébredt katolikus szellem a reformáció törekvései ellen kifejtett.) A kath. egyház és a protestáns felekezetek elkeseredve küzdenek egymással, a győzelem végre a katolikusoké lett, s daczára a bécsi, nikolsburgi és linezi békekötések czikkeinek, melyek a protestáns felekezetek vallási követeléseit részben kielégítették, ez a kath. egyház diadalainak kora. A katholicismus és protestantismus küzdelme az irodalom teréről véres csatamezőkre helyeztetett át. Az érdekeltséget a katolikus és a protestáns részen egyaránt a hadjáratok esélyei, a békealkudozások mozzanatai és a külpolitika viszonyainak változásai vették igénybe.

A nemzeti szabadságok, az alkotmány, a független és önjogú magyar nemzet szeretete vezérelte általában az eszméket a sok nemű vallási, politikai és nemzetiségi surlódásokban, a melyeknek eredményök az volt, hogy állandóan ébren tartották a nemzeti érzületet és megóvták

---

) Dr. Holzwarth—Szabó Világtörténet VII. 609.

hazánkat attól, hogy nem lett sem a félholdnak, sem Ausztriának tartományává.¹⁾

A hosszú küzdelmekben kimerült és reményeiben csalatkozott nemzet megadta magát a szatmári béke után bizonytalan sorsának, felhagyott régi nemzeti vágyainak hangoztatásával. Az élénk nemzeti közélet, a nemzeti szellemnek ama fényes megnyilatkozásai, melyek az előbbeni korszakot jellemzik, elhalaványultak, majdnem teljesen kialudtak; a szatmári békét követő évtizedek a magyar nemzeti testőrség irodalmi fellépéseig, méltán nevezhetők nemzetietlen kornak, a hanyatlás korának. A nemzet elvesztette önérzetét, megfélekedett méltóságáról. Mikor a bécsi udvar tapasztalta, hogy a nemzet nem tagadja meg többé az engedelmisséget, de az ismételt küzdelmek során belátta, hogy sokkal elhatározottabb és szívósabb, semmint megtörni vagy leigázni engedné magát, elhatározta, hogy nem nyomja el jogait.

A vallási viszálykodásokban ezután sem szünetelt a nemzet, sőt a vallási türelmetlenség növekedését lehet tapasztalni. Ezen viszálykodások alatt legtöbbet szenvedtek az iskolák.

A soproni törvények (1681.: XXV. és XXVI.) alapján számos iskola megszüntettetett, mert a protestánsok nyilvános vallásgyakorlata csak a törvényben kijelölt articularis helyekre szorított. A megtartott tanintézetek pedig anyagilag nagyon meggyengültek, mert királyi rendeletek szigorúan tiltották a községi közjövödelmekből bármely részt is a protestáns iskolák föntartására fordítani. Ez volt anyagilag a legnagyobb csapás a protestáns iskolákra, melynek elhárítása végett hitsorsosaik között adományokat gyűjtöttek. De ezzel annál kevésbé tudták pótolni a városok által való rendes föntartást, mivel nagy veszélyek idején, vagy a lelkesedés egyes pillanataiban sokan tettek ugyan szép ajánlatokat, de később azok nagy részét nem igen lehetett beszélni. Részt vettek a teherviselésben egyes egyházközségek, de az önföntartás ezen módját megszorították a kormány és a törvényhozás intézkedései, minthogy az 1875. XXXI. törvényezikk „a magok közötti részletes gyűjtéseket és az ágostai és helvét vallástartókra tett kivetéseket királyi harag és törvényes büntetés alatt szigorúan eltiltja.“ A protestáns intézetek számra nézve leolvadtak, a megmaradtak anyagilag elgyengültek s szellemileg is nemcsak gyarapodásukban akadtak fönn, hanem visszavetettek.²⁾

Már előbb megbolygatták másrészt a katholicismus oszlopának a Jézus-társaságnak iskoláit, pedig ezen rend már működése kezdetén

¹⁾ Dr. Holzwarth – Szabó Világtörténet VII. 609.

²⁾ Molnár Aladár A közoktatás története Magyarországon a XVIII. sz.-ban I. 315.

tudományossága, az iskolaügy körül kifejtett buzgósága és szorgalma által oly hirre tett szert, hogy még a reformátorok tanítványai is dicsérettel emlékeztek meg didacticai jártasságáról. Fölhozták ellene kifogásul, hogy nem hazai rend, hogy az osztrák rendtartományhoz tartozik, hogy a bécsi tartományfőnök hatalma alatt áll. Fölhozták ellenök, hogy az üldözéseknek és a bécsi kormány alkotmányellenes, absolutisticus törekvéseinek nemcsak eszközei, hanem szítói is. Rákóczy kénytelen volt kilencz pontból álló utasításait kiadni a jezsuiták eltávolítására és birtokaik átvételére nézve. Számos intézet fosztatott meg tanerőitől.

A vallásos élet magas lendületet vett a világiak között; a főurak sorában a vallásosság és erényesség valódi mintaképeire találunk, kik fölkarolták a nemzet szomorú közoktatásügyét, melléjük állottak egyes városok lelkes polgárai is. Főpapak, főurak és több város polgársága vetélykednek egymással a tanintézetek alapításában, melyeknek vezetését sok helyen az országban már dicséretesen működő kegyes-tanítórendiekre bízták. Így alapították a veszprémi (1711.), a váczai (1714.), a kecskeméti (1715.), a pesti (1717.), a debreczeni (1719.), a korponai (1720.), a szegedi (1719.), a nagykárolyi (1723.), a tokaji (1724.) stb. tanintézetek.

A kecskeméti k. r. gymnasium létét 1715-ben gr. Koháry István altábornagy és országbiró bőkezűségéből nyerte.

A katonai és polgári erényekben egyaránt kiváló hős és nemeskeblű honfi a vallásnak ama balzsamos vigaszát, mely az élet minden viszonyaiban vigasztaló és oktató, emelő és erősítő, melynek enyhítő befolyását ő maga is érezte dohos börtönének rideg elhagyatottságában, terjesztetni akarta; ama magasztos élvezetet, mely a tudományok, a szivnemesítő elvek tanítása s a nagy igazságok fejtegetése által a nyugtalanul kutató észnek osztályrészsül jut, ápoltatni kívánta: azért oly intézetekre fordította figyelmét, melyeknek feladata volt e magasztos czélokot előmozdítani és megszilárdítani. A kecskeméti k. r. gymnasium és társház, a gyöngyösi árpoda és a szegény tanulók részére tett alapítványai örök emlékei lesznek a nemes grófnak. Azon jeles férfiak között, kik a nemzet közelismerésére és tiszteletére méltán jogot tarthatnak, Koháry István az, kit kegyelet nélkül emlitenünk és hálátlanság bűne nélkül felednünk nem lehet.

A kegyesrendiek hire a nemes gróf figyelmét felköltötte s őket Kecskeméten letelepíteni eltökélte. de szándékát csak holta után örökösei által akarta teljesíttetni. Azonban 1712-ben a pozsonyi országgyűlésről visszatérvén Nyitrán megállapodott, hol a k. r. gymnasiumot és társházat meglátogatta s az ott nyert tapasztalat oly hatást gyakorolt reá, hogy alapítási szándékát azon szives kéréssel ismételte, hogy az a rend akkor-

mányzójával minél előbb közöltessék. Kivánságára Bonn Eustach a rend akkori alkormányzója és privigyei házfőnök Lénárd tanárral Csábrágra rándult, hol a szerződést megkötötték, melynek másolata a következő:

Comes Stephanus Koháry notum facio tenore praesentium, significando quibus expedit universis, quod post tam innumera ab Omnipotente Deo decursu annorum totius vitae meae accepta beneficia, pia et grata recogitassem, et recoluissem memoria, ut ea, quae a Divina Majestate gratis accepi, devota mente fructuose ac salubriter dispensare valeam, in testamento meo consensus Regii vigore, de bonis meis per divinam dispositionem aquisitis, sacro ordini Clericorum regularium pauperum Matris Dei Scholarum piarum eo fine 30,000 florenorum Rhenensium legaverim, ut laudem et gloriam Dei omnipotentis, Honorem Deiparae Virginis Mariae, augmentumque et propagationem Sanctae Matris Romano-Ecclesiae, ac bonum proximi, praesertim in erudienda inventute, in oppido Keckskemethiensi existente et habito, teneantur iuxta professionis suae institutum promovere. Tametsi vero per constitutum meum haeredem testamentique mei executores praementionatae foundationis meae omnino sperare possem, nihil eius, quae dum sacer Ordo tempestivius secundum meum intentum in praedictum oppidum introducatur; athuc in viris existens, obtento praevis ab Illustrissimo et Reverendissimo Domino Ordinario Diocaesano gratioso indulto, atque Eminentissimi ac Serenissimi Domini Domini Metropolitae Strigoniensis superveniente approbationis confirmatione et paterna benedictione, ab infra verbotenus praesentibus quoque inserta, eidem sacro ordini animo bene deliberato; et consilio praematurato in antecessum 30,000 florenorum Rhenensium deposui, ex accordata, et per sacrum ordinem acceptata modalitate sub insertis sequentibus conditionibus:

Et primo quidem, ut praefati sacri ordinis in oppidum Keckskemeth introductio, meis, successorumque meorum, aliorumque eiusdem oppidi civium et incolarum, signanter vero respectu decimarum, educilliorum, hisque similium iuribus nullatenus praeiudicet.

Secundo. Idem sacer ordo, si ne omni praeiudicio Patrum Franciscanorum in oppido Keckskemeth existentium et parochiam ibidem subministrantium, iuxta Illustrissimi ac Reverendissimi Diocaesani, Domini Episcopi Vacziensis, eiusdem in spiritualibus

Vicarii, eatenus ordinationem et dispositionem se se accom-
modare, Divinaque peragere non intermittat.

Tertio. Praelibatus sacer ordo in antecessum per me dis-
positorum 20,000 florenorum Rhenensium summam, quam
proxime poterit fieri, extra regnum Hungariae, vel aliis suae
Majestatis Sacratissime Haereditariis provinciis, a iurato Chris-
tiani nominis hoste remotioribus, bellorumque tumultibus minus
obnoxii, sufficienti cum securitate ad sex per centum investire,
censumque annualem partim in loco praedicti oppidi Keckskemeth
iam excisso et assignato ad collegium et ad templum sub titulo
Sanctissimae Trinitatis et patrocinio Deiparae Virginis aedifi-
candum, erigendasque scholas erogare et convertere; partim
vero in docentium religiosorum, ibidemque pro erudienda iuven-
tute commorantium intertentionem impendere ac in erectis
scholis ut praemissum est, iuxta suae professionis institutum et
praecipuum intentum meum, inventutem tam praefati oppidi,
quam extraneam eam adventitiam docere, inque virtutibus
potissimum et bonis moribus instruere ac erudire teneatur
sitque obligatus.

Quarto. Deinceps autem 30,000 florenorum Rhenensium
testamentaliter legatorum siquidem 20,000 jam effective depo-
suissem, ex residuis 10,000 florenis, quantam summam eidem
sacro ordini vita mea superstite ipsemet exsolvero, tanta summa
in defalcationem residuorum 10,000 florenorum imputatur, et
acceptatur, ac per me deposita eiusmodi summa ad instar iam
modo depositorum 20,000 florenorum, sufficienti cum cautela
elocetur, eiusdemque census annualis semper modalitate praede-
clarata impendatur.

Quinto. Ubi vero testamento legata 30,000 florenorum
summa Deo adiuvante per me, aut constitutum haeredem meum,
vel executores testamenti mei, plenarie et ex integro exsoluta
fuerint, nulla mihi, aut successoribus meis, supersit ad alia
praestanda obligatio, verum plenarie depositae ac sufficienti
cum securitate modo praedecarato investitae 30,000 florenorum
Rhenensium summae, annuali ex censu teneatur successive
sacer ordo collegium, templum, una cum scholis iuxta institutum
eiusdem sacrae religionis meumque praecipuum intentum
erudiendae inventutis studia docendo continuare.

Sexto. Praedictus sacer ordo praedecaratam foundationem
meam siquidem acceptaverit, et me reverendissimi P. Generalis

sui, ac totius sacri ordinis medio reverendissimi Patris Eustachii a sanctissima Trinitate, eiusdem ordinis per Hungariam Praepositi Vice-Provincialis et collegii Prividiensis Rectoris, se spontanee ac benevole obligavit, quod pro me veluti praedicti collegii fundatore, proque animabus progenitorum et consanguineorum meorum, singulis aute et post obitum meum, unum lectum sacrum, ita quidem, ut illis diebus, quibus Ecclesia pro colore utitur collecta, solum modo cum commemoratione fiat, me vero mortuo, in anniversario obitus mei die, unum sacrum-cantatum missae sacrificium idem sacer ordo in perpetuum celebrari pro certo curabit, id ipsum sacrum ordinem secundum ultronee factam obligationem effectui daturum firmiter omnino mihi persuasum habeo.

Septimo demum haec mea fundatio soli collegio kecskemethiensi deserviat neque ad alia collegio trahi aut applicari possit, excepto eo, quod si fortassis aut ob bellum Turcicum, aut vero alias intervenientes insuperabiles difficultates nullo modo ibidem subsistere possent; in tali casu iuxta Regni Hungariae Primatis et archi-episcopi Stringoniensis dispositionem, in Hungaria aliquo in oppido vel civitate ipsorum Instituto convenienti loco, inque nimirum aequivalentem fructum facere possent, per eosdem occupato, deinceps quoque hac mea fundatione fruantur; si vero indicto casu convenientem locum accipere nollent, tunc praementionatus Archi-Episcopus Stringoniensis, ante latam fundationem meam habeat Auctoritatem et obligationem convertendi in alios pios usus, unde aequalis Dei cultus proveniat, et pro anima mea animabusque progenitorum meorum et consanguineorum per praefatum sacrum ordinem supra declarata modalitate obligata sanctissima Missae sacrificia in perpetuum celebrentur.

His itaque condicionibus per praelibatum sacrum ordinem sponte et benevole acceptis atque ad observationem et effectuationem eodem sacro ordine semet sancte obstringente et obligante, hanc piam fundationem ad maiorem Dei gloriam, Immaculatae et Intemeratae Virginis Mariae in coelos assumptae, totiusque Triumphantis Ecclesiae honorem, militantis vero augmentum et propagationem effectui mancipare cupio, ac per suam Maiestatem sacratissimam qua Regem Hungariae Apostolicum, suprema eius auctoritate confirmare curabo. Haereditatem vero meam testamentaliter constitutum,

eiusdem haeredes et successores obligo, quatenus eandem fundationem meam, per se suosque, in perpetuum firmam, stabilem ac inviolatam servant, tueantur atque defendant. In cuius rei memoriam, firmitatemque perpetuam, praesentes litteras meas ob vulneratam dexteram, manu aliena subscriptas, sigillo vero meo munitas et roboratas praelibato sacro ordini scholarum piarum extradandas duxi et concedendas. Actum Csábrág.

Nehogy talán nehézségek támasztassanak a piaristáknak Kecske-méten való letelepülése ellen, — ismeretes volt ugyanis, az ellentét és versengés a piaristák és jezsuiták között, a mi a jezsuitáknak tanügyi álláspontjából folyt, a kik több helyen, így pl. Pesten is, igyekeztek megakadályozni a kegyesrendiek működését, — maga Koháry István kérte alapításának jóváhagyását a vácsi püspöktől, az esztergomi érsektől és III. Károly királytól. Mind a három helyen jóváhagyták a nemes gróf intézkedését, miről a következő okmánymásolatok tanuságot tesznek:

Confirmatio sub sigillo et propriae manus subscriptione a Diocoesano.

Instantiam hanc utpote in propagatione cultus divini et incremento orthodoxae Religionis fundatam cum gaudio lubens approbo, et Illustrissimo Domino omnem necessariam facultatem qua Ordinarius impertior, eidem pro felici effectu suae piae intentionis ex corde desiderans a Remuneratore Supremo continuam Divinarum gratiarum effluentiam. Datum Tyrnaviae 26. octobris 1713.

Sigismundus Comes a Kolonic
Episcopus Vaeziensis.

Confirmatio Indulti ab Eminentissimo Cardinale de Saxonia, Archi-Episcopo Strigoniensi.

Quanquam introsertam piam fundationem Dominus Ordinarius Diocoesis autoritate tua iam plene ratificaverit, nihilo minus tam ad ipsius Domini Comititis instantiam, tam vero Domini Ordinarii requisitionem, devotum selum hunc, non modo laudamus, verum etiam ad maiorem Dei gloriam, et Domini fundatoris uberius solatium, fundationem hanc autoritate etiam nostra Archi-Episcopali Metropolitana confirmamus, paternamque benedictionem nostram libenter et plene impertimur. Signatum Tyrnaviae 26. Octobris 1713.

Cardinalis de Saxonia,
Archi—Episcopus Strigoniensis.

Contextus Consensus regii est tenoris sequentis:

Nos Carolus Dei gratia Electus Romanorum Imperator, semper Augustus, ac Germaniae, Hispaniarum, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Slavoniaeque Rex, Archi—Dux Austriaae, Dux Burgundiae, Brabantiae, Styriae, Carinthiae, Carnioliae, Marchio Moraviae, Dux Luxemburgiae ac Superioris et Inferioris Silesiae, Virttembergae et Thecae, Princeps Sveviae Comes Hapsburgi, Tyrolis, Tereti, Kiburgi. Goritioe etc. memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod fidelis noster, nobis sincere dilectus, spectabilis ac Magnificus Comes Stephanus Kohary de Csabrág et Sziltnya, Judex Curiae Nostrae Regiae, Comitatus Hontensis Perpetuus supremus Comes et Consiliarius noster actualis intimus, exhibuerit et praesentaverit nobis, certas quasdam litteras suas, pro parte fidelium nostrorum Religiosorum sacri ordinis clericorum regularium pauperum Matris Dei scholarum piarum foundationales, post nonnullarum infra scriptarum conditionum et obligationum, per modo fatum sacrum ordinem medio religiosi patris Eustachii a Sanctissima Trinitate praepositi per Hungariam vice-provincialis ac etiam ipsiusmet praefati totius ordinis patris generalis nomine factam acceptionem, suo modo concinnatas et in stylum redactas ac sub dato in Libera Regiaque Civitate nostra Posoniensi die 10 Mensis Januarii anni nunc currentis infra scripti emanatas, manu quidem aliena ob vulneratam eius dexteram subscriptas, proprio tamen et annulari dicti Comitatis, iudicis Curiae Regiae sigillo, prout et ex parte dicti ordinis propriae antelati Praepositi vice-provincialis manus subscriptione et officii sigillo comunitas et roboratas, quibus mediantibus idem Comes Stephanus Kohary Judex Curiae nostrae Regiae, implorata praevia ac etiam obtenta a Diocaesano suo Ordinario loci, fideli utpote nostro, Reverendo Sigismundo a Comitibus Kolonics qua Episcopo Vacienti approbatione et necessaria eatenus facultate ac insuper cognati quoque et amici nostri sincere dilecti Reverendissimi in Christo Patris ac Serenissimi Ducis de Saxonia, Christiani Augusti, Sacrae Romanae Ecclesiae Presbyteri Cardinalis, Archi Episcopi Strigoniensis, Primatis dicti Regni nostri Hungariae, Legati nati summi et Secretarii Cancellarii etc. qua Archi-Diocoesani et Metropolitae, superinde confirmatione, paternaeque de super benedictionis impertitione, pro superfati sacri ordinis

religiosis erigendo et extruendo ad rationem eorundem in oppido Keeskemeth dicto et in Comitatu Pestienſi exiſtente, habito ſub titulo ſanctiſſimae Trinitatiſ ac Patrocinio Deiparae Virginis collegio, templo, et ſcholiſ, quatenus nimirum inducendi illuc iidem ſacri ordinis religioſi, cultum praeprimiſ et gloriam Dei Omnipotentis, Immaculataeque et Intermeratae Virginis Mariae in coelos aſſumptae, totiuſque triumphantiſ Eccleſiae honorem, militantiſ vero propagationem et augmentum, promovere, deinde vero iuxta profeſſionis ſuae inſtitutum juventutem tam loci illiuſ quam etiam adventitiam docere, in virtutibuſ et boniſ moribuſ inſtruere ac erudire, ſtudiaque docendo continuare teneantur, ſintque obligati aliis piis et ſalutaribuſ de cauſiſ ac motiviſ, modiſ denique, formiſ, et conditionibuſ in praemenſionatiſ litteriſ fundationalibuſ uberiuſ et ſpecificatiſ denotiſ, et expreſſiſ, perque memoratum Patrem Praeſiſitum vice-provinctialem, ut prae attactum eſt, nomine etiam ſacri ordinis totiuſ ſpontaneae ac benevole acceptatiſ, triginta millium florenorum Rhenenſium ſummam per praenotata fundatiſ ordinaſſe et exſolviſſe.

Idem vero ſacer ordo de prae attacta triginta millium florenorum Rhenenſium ſumma iam plenarie contentatuſ, ad univerſaſ conditioneſ et obligationeſ, in memoratiſ litteriſ fundationalibuſ uberiuſ expreſſiſ, praevio modo acceptatiſ, obſervandaſ et effectuaſ, ſemet in perpetuum obligatum reddiſſe dignoſcebatur tenoriſ infra ſcripti.

Supplicatum itaque exſtitit Maietaſti noſtrae, nomine et in perſona praefati Comitiſ Stephani Koháry, de dicta Csabrág et Szitnya, Judiciſ Curiae noſtrae Regiae, debita eum inſtantia humillime quatenus noſ praeattactaſ litteraſ ipſiuſ fundationaliſ, modo praevio confectaſ et emanataſ, omniaque et ſingula in iidiſ contenta, rata, grata, et accepta habenteſ Litteriſque noſtriſ privilegialiſ inſeri et inſcribi facienteſ, Apoſtolico — Regia Authoritate noſtra acceptare, approbare, roborare et ratificare et pro antelatiſ repetiti ſacri ordinis clericorum regularium pauperum Matriſ Dei ſcholarum piarum religioſiſ, in praefato oppido Keeskemeth, modalitate praemiſſa fundatiſ, et conſequenter pro toto eorundem ordine in perpetuum valituraſ gratioſe confirmare et Benignum etiam ſuperinde Regium conſenſum noſtrum praebere dignaremur. Quarum quidem Litte-

rarum fundationalium oculis continentia sequitur in hunc modum: (Isméltetik az alapítólevél.)

Nos itaque pro solita nostra in Deum pietate et solerti in universis iis, quae ad Dei maioris cultus promotionem pertinent, et Orthodoxae Romanae fidei propagationem religiosorumque ordinum quorum devotis ad Deum fuis fundandisque precibus ac suffragiis fausta et felicia suscepti Regiminis gubernacula nos habituros pie confidimus, incrementum conferre aut quidpiam momenti addere possent, magis magisque ampliandis ac dilatandis et stabiliendis, cura et sollicitudine humillima etiam repetiti Comitum Stephani Koháry de Csabrág et Szittnya supplicationem, modo quo suprafatae Maiestati nostrae regia benignitate exauditam, clementerque admissam, et praememoratas eiusdem litteras fundationales, praevio modo confectas et emanatas non abrasas non cancelletas nec in aliqua sui parte suspectas, verum omni prorsus vitio et suspicione carentes, praesentibus litteris nostris privilegialibus, de verbo ad verbum sine diminutione et augmento aliquali insertas et inscriptas, quoad omnes earum continentias clausulas, conditiones et articulos, ratas, gratas et acceptas habentes, praedeclarata Apostolico-Regia autoritate nostra acceptavimus, approbavimus, roboravimus, ratificavimus ac pro praefatis religiosis sacri ordinis clericorum regularium pauperum Matris Dei scholarum piarum in annotato oppido Kecskemeth prae inserta modalitate fundatis, consequenter toti eorum ordini in perpetuum valituras, gratiose confirmavimus ac benignum etiam superinde regioni consensum nostrum praebuimus, imo acceptamus, approbamus, roboramus, ratificamus et confirmamus, benignumque pariter regium consensum nostrum praebemus et assensum salvo iure alieno, harum nostrarum secreto maiori sigillo nostro, quo ut rex Hungariae utimur, impendenti communitarum vigore et testimonio litterarum. Datum per manus fidelis nostri, nobis sincere dilecti Spectabilis ac magnifici Comitum Nicolai Illesházy de eadem, haereditari in Trencsin, eiusdem nominis prout et Liptoviensis Comitatum perpetui supremi comitis, actualis intimi consiliarii nostri et per Hungariam Aulae nostrae cancellarii. In castro nostro Laxenburg die 13 maii anno domini 1713. Regnorum nostrorum Romano quarto, Hispaniarum duodecim, Hungariae vero Boheminae et reliquorum anno quinto.

Comes Nicolaus Illésházy
Ladislaus Hunyadi.

1714-ben Kecskemétre jött Bonn Eustach alkormányzó és Lénárd tanár s kijelölték Bajtai István a gróf jószágigazgatójának jelenlétében az építendő templom, társház és tanodaépület számára a szükséges telket, ugyanazon helyen hol ma léteznek.

Az első kegyesrendi kis család, mely három tagból állott — Majthényi Domokos házfőnökből, Pál áldozópapból és Ágoston papnövendékből — 1715. évi január hó vége felé költözött Kecskemétre, s a legszívélyesebb fogadtatás után közel a tanácsházhoz a Mária-társulat épületében helyezkedett el,¹⁾ hol a helyiség hiánya miatt összeszorulva volt kénytelen lakni.²⁾ Meddig laktak itten így együtt s mikor költözködtek át a társház telkén némileg lakhatóvá tett épületbe, azt pontosan meghatározni nem lehet.³⁾

Miután elkészült a mennyire a körülmények engedték az ideiglenes lakás a Mária-társulat épületében, a tanárok óhajtvá várták az alkalmat, hogy hivatásuknak megfelelhessenek, hogy oktathassák és nevelhessék az ifjúságot. Azonban a helyiség szűke és az iskolaépület teljes hiánya miatt, a jelentkező ifjúság tanítását meg nem kezdhették s ezen szorultságban fölkérték a Szent-Ferenczrend főnökét és a kath. tanácsnokokat az elemi iskola átengedésére. Ezek kérelmökét méltányolva, átengedték

¹⁾ A Mária-társulat vagyis a Szt. Ferencz-rend harmad-rendjébe beesküdtött nénék (Tertiariae) a Szt. Ferencz-rend *chronologusa* szerint a Szent-Háromság szobra mögött laktak azon a téren, hol most az új színház épül.

²⁾ Ad hanc igitur Domum, tres lectos pro tribus religiosis, pulvillis suis, et aliis necessariis provisos, ex domo Communitatis attulere; et post unam noctem ibidem peractam, anni etiam plures subsecuti, quousque cunque ad nostri fundi novum quattuor cubiculorum adpatorium aedificium non est transmigratum. A kecskeméti ház tört. I. 20.

³⁾ Néhány szóból álló rövid följegyzés adna erre vonatkozólag némi fölvilágosítást. A ház történetének I. 56. lapján van egy kis széljegyzés, hogy: „ex hospitio primo 1721. ad collegium hoc transivere;“ e szerint 1715-től 1721-ig laktak a piaristák a Mária-társulat épületében. Ez valószínűleg látszik, ha az I. 20. l. idézetnek „post unam noctem ibidem peractam, anni etiam plures subsecuti“ . . . szavaira gondolunk, de bajos elhinni, hogy három tanár hat éven keresztül egy szobában lakott volna, pedig I. 16. l. azt olvassuk, „quia in cella. quam tres inhabitabant, una pueros docere non poterant“ . . . tehát egy szobában laktak; mivel pedig a Mária-társulat épületében addig laktak, „quousque cunque ad nostri fundi novum quattuor cubiculorum adpatorium aedificium non est transmigratum“ . . . (I. 20.), mivel az 1718-iki tűzvészkor „fatale incendium exortum, ventoque validissimo ignem promovente, perque tecta grassante, etiam Residentia nostra involuta est“ . . . már Residentia nostra-ról van szó s nem mint előbb közvetlenül celláról vagy cubiculumról s mert végre a társház fölépítése előtt költözködtek már ki a Mária-társulat házából, legvalószínűbb, hogy a társház telkén építettek egy négy szobából álló ideiglenes épületet és ebbe költözködtek át az 1717/18. iskolai évben. A széljegyzés, hogy csak 1721-ben hagyták el szűk lakásukat, a tinta színét és az írást tekintve, nem a ház történetirójának a megjegyzése, hanem későbbi betoldásnak látszik.

a kért iskolát s ekkor az összegyűlt ifjúságot műveltségi fokozat szerint két részre osztva, kezdetét vette a nyilvános tanítás február 21-ikén a vallástánból, bibliai történetekből, számtanból és írásból.

Ugyanezen évben átengedett a róm. kath. egyház a piaristáknak ideiglenesen egy kápolnát a szükséges fölszereléssel együtt, hogy „az ifjúságnak közelebb az iskolához isteni szolgálatra való alkalmatossága lehessen,“ mint az átengedés oklevele mondja.¹⁾

¹⁾ A kath. egyház a piaristáknak a Sz. Mihály Arkangyalról elnevezett kápolnát engedte át, mit a következő igen érdekes okmány bizonyít.

My alább meg irtak sentibus recognoscilljuk, hogy Méltos Gróff Kolonics Sigmond Váci Püspök, és Méltos Gróff Kohári István Judex Curiae Kgylmes Uraink eő Ngsok intimatiojokból, a mely Bóldogságos Szűz Mária kápolnáját Tisztelendő Pater Piarista Atyáink Uraiméknak rendelte ad interim, még eő Kgylmek Isteni Szolgálatra való alkalmatosságot Szerezhetnek, vagyis templomot építhetnek, Tekinttes Váci Prépost, és Vicarius Berkes András Urunk eő Kgylme, azon kápolnát eő kgylmeknek cedáltuk egy aranyos ezüst kehellyel paténástül, ismét egy Viola Szinü Casulával, s annak Stolájával és manipulussával, és más ugyanazon kápolnához tartozandó kevés oltári apparamentumokkal.

Mivel pedig mi az Plebániához tartozandó Iskolát ugyan fent titulált Váci Prépost, és Vicarius Urunk eő kgylme, és mostani Plebános Tisztelendő Pater Athanasius Listó Atyánk eő kgylme Consensusokból említett Tisz. Pater Piarista Uraiméknak engedték, pro tempore, hogy az Ifjúságnak közelebb Isteni Szolgálatra való alkalmatossága az Iskolához lehessen, ugyanaz Plebániához tartozandó Dicsőséges Szent Mihály Arkangyal Kápolnáját egy aranyos kehellyel patenája nélkül, ismét egy Viola Szinü Casulával s annak Stolájával, és manipulussával, s más ugyan azon kápolnához tartozandó oltári apparamentumokkal, ugyanaz meg írottaknak Consensusából eő kgylmeknek engedték olly Conditio alatt, midőn eő kgylmek Isteni Szolgálatra való alkalmatosságot, vagy is templomot ahoz való Szükséges állapotokkal, a mellett tanításra való alkalmatosságot is szerezhetnek, mind ezeket eő kgylmek és successori eő kgylmeknek tartozzanak manumittálni, és az Plebániának resignalni minden Controversia és exceptio nélkül. Kinek is nagyobb bizonyására, két exemplár lévén conficiálva, ezt adgyuk mi már említett Tisztelendő Pater Piarista Uraiméknak közönséges peesctünkkel muniálva.

Keeskeméten die ? April Ao Dm 1715.

P. H.

Georgius Kovács
Procurator Ecclesiae Romano
Catholicae Keeskemét.

Az eredeti a ház levéltárában van.

Ezen kápolna ma már nem létezik. Helyére vonatkozólag találunk adatokat Blahó Vinczének 1775-ben megjelent művében, ki azt mondja (23 l.): „Vagyon öt kápolnátok. A Szt.-Háromság a város szélén, délre; bent az homoki Ki-Boldog-Asszony, kívül a szállókön túl, nap nyugatra, Salós-Boldog-Asszony templomotskája; Sz. Mihályé ezen

1716-ban megnyílt az első és második osztály, a *classis infima v. Parvistarum seu Principistarum* és a *classis media seu Grammatistarum*. Serényen és kitartással folyt a tanítás, a szülők gyermekeik előmeneteléről, tiszta fölfogásukról és szabatos előadásukról meggyőződven, az új telepítvényt mindig több és több jóakarattal vették körül és kérték az intézetnek a *classis suprema* aut *Syntaxistarum*mal kis *gymnasium*mmá való kiegészítését. Ez meg is történt volna, de 1718. márcz. 19-én Sz. József napján tűzvész támadt, melyet nagy szél élesztett és a piaristáknak nemcsak ideiglenes lakása, hanem annak bútorzata és minden felszerelése is elhamvadt. Ez késleltette az intézetnek kiegészítését, megisméltődött a lakás kérdése, de hiányzott a tanári erő is.

Az elodázhatatlan szükség hatása alatt fölépítették újra az ideiglenes lakást, de most már komolyan foglalkoztak avval a tervvel, mely már azelőtt is többször fölmerült, t. i. a társház fölépítésével. 1720. jun. 27-én Sz. László napján tette le az épület alapkövét nagy ünnepek között, melyen résztvett a város lakossága valláskülömbőség nélkül Berkes András váci prépost és vikarius.) Az építkezés lassan haladt, úgy hogy a

---

templom kerítésében; a tizenként Apostoloké a tetetőben.“ E szerint a Sz. Mihály Arkangyalról elnevezett kápolna a Sz. Ferenczrend temploma közvetlen szomszédságában volt. Még jobb útmutatást találunk Szokolay Hártó Jánosnak 1846-ban „Szabadalmas Kecskemét városának történetirati ismertetése“ czimen kiadott művében, ki a 141-ik lapon azt mondja „Sz. Mihály kápolnája azon helyen volt, hol jelenleg a tiszt. Ferenczi atyák temploma kerítéséből boltok alakítottak; ez nem régen pusztult el . . . stb. E szerint a Sz. Ferenczrend régi bazárépülete helyén volt, a szájhagyomány szintén ott még pedig a mai Harkay-féle kereskedés helyén.

1) Az alapkőbe zárt irat másolata a következő:

Omnia ad majorem Dei gloriam!

Anno Domini 1720 Clemente XI. Summo Pontifice, Carolo VI. Romanorum Imperatore et Rege Hungariae, Christiano Augusto, Duce Saxoniae, Archi-Eppo Strig. Sigismundo a Kolonics Dei gratia Episcopo Vacziensi, Religionis Scholarum Piarum an. 98 ad Majorem SSae et Individuae Trinitatis gloriam, Sanctissimae sine labe conceptae Virginis Mariae, ac totius Ecclesiae Triumphantis honorem, Militantis vero augmentum et propagationem introduxit Pias Scholas in oppidum Kecskemét Excell. ac Ill. D. Steph. Koháry, perpetuus de Csábrágh et Szittnya, Judex Regiae Curiae etc. mediante Diplomate Regio et consensu Emin. ac Serenissimi Alte titulati Metropolitae, Locique Ordinarii nunc Celsissimi ac Reverendissimi Principis Sigismundi a Kolonics pro tunc Eppi Vacziensis nunc Viennensis, quas liberali fundatione dotatas, perpetuare ibidem voluit et viventibus, praesentibusque pluribus Alte fato Sanctissimo et Victoriosissimo recens electo Romanorum Imperatore, nec non Serissimo Archi-Eppo et Celsissimo Viennensi, Emin. Illustr. ac Rendissimo Comite Michaelae, Friderico ab Althan Eppo Vacziensi, Patre nostro Generali Gregorio a Sa Theresia, Provinciali

piaristák csak 1725-ben költözhettek át ideiglenes lakásukból a társházba, a szülők pedig sürgették az intézetnek kiegészítését vagyis a *classis suprema* aut *Syntaxistarum*nak megnyitását. A közóhajnak eleget teendő megnyílt 1724-ben a *classis suprema* is az ideiglenesen átengedett iskola-épületben, a tanár hiányon pedig úgy segítettek, hogy az első osztály tanítását egy világra, Márton Endrére bízták, ki a tanári pályát és a szerzetesi életet annyira megkedvelte, hogy a tanév végén a kegyesrendbe lépett. A tanév vége felé az iskolaépület annyira megrongálódott, hogy kijavíttatását többé elhalasztani nem lehetett, nehogy azonban az ifjúság a tanulmányok elhanyagolásával hátramaradva a tanévet elveszítse, a buzgó tanárok a közös étterembe gyűjtve az elszéledni kezdő tanulókat, a tanfolyamot szerencsésen bevégezték. A következő évben, 1725-ben az oktatás ismét az étteremben vette kezdetét és folyt november 23-ig. Ekkor a társház lakhatóvá tétetett, a tanárok elfoglalták annak emeletét, a földszinti részekben berendeztek két termet iskolának s itt teljesítették csüggedetlenül hivatásuk kötelmeit. Minthogy a gyarapodó ifjúság zajgása a szerzetesi magány csendes nyugalmaét gyakran megzavarta 1730-ban az iskolák a társház északkeleti részére helyeztetek át, külön bejárással.

A társház s az évről évre mindig több tanuló által fölkeresett *gymnasium* távol fekvése a kápolnától sok bajjal járt. Ezt megszüntetni akarván, a társház alsó folyosójának egy részét elzárták és kápolnává alakították át 1728-ban. De ez kicsinek bizonyult, nemcsak a tanuló ifjúság jelent meg itt az isteni tiszteleten, hanem a kath. egyház hiveinek nagy száma is.) Nemcsak a kath. hivek sürgették a templom fölépítését a társház mellett, a rendház tagjai is óhajtották, sőt a rend kormányza is, mert ekkor már elhatározta, hogy az újoncznevelő-intézetet ide áthelyezi,

Germaniae et Hungariae P. Joachimo a So Adalberto, Vice-Provinciali Hungariae Leonardo a So Eustachio, Superiore Loci P. Petro a So Paulo de familia pro tunc religiosa P. Damiano a So Joseph, P. Michaela a So Custode Aug., Fr. Bernardo a So Joan. Nepomuceno, Multum Venerando P. Quardiano et Plebano Loci, Francisco Koss, Per. ac Generoso Dno Capiteano Schuknecht, aliisque inferioribus Officialibus de Inelyto Regimine Althiano, Kecskemetini quarterisantibus. Egregiis ac circumspicis viris, Judice Primario Dno Joanne Szabó, Georgio Kováts, etc. et aliis quam plurimis hunc lapidem fundamentalem pro perennitate imponi indulgente, consentiente et respective requirente imponi fecit per Ill. ac Rend. D. Andream Berkes Eppum Electum et Praepositum Majorem in Vác, Hatvan etc. Ven. Capli Vac. Canonicum, Eppi Loci illius in spiritualibus Vicarium et Generalem Caus. Auditorem, Anno 1720, die 27 Mensis Junii.

) Tot confluxere pro confessione Paschali, ut . . . plus quam 1500 sint saepe absoluti in dies, — ex motivo hoc complures Ecclesiam exspirant. A társház tört. I. 99.

ami 1731-ben meg is történt. 1729. ápril 4-én mérték ki a templom számára a helyet s ugyanezen évben, Szt-Háromság vasárnapján tették le annak alapkövét,¹⁾ az építkezés lassan folyt, hét éven át, úgy hogy csak 1736-ban készült el.

Az intézet ezután fokozatosan fejlődött; nemcsak a városból látogatta mindig több és több tanuló, hanem fölkereste azt az országot távol vidékeiről nagy számban ide sereglett ifjúság is, különösen Budapestről, Torontál- és Temesvármegyékből.

Hiányosak az adatok és följegyzések a gymnasium külső történetére vonatkozólag, de még kevesebbet, mondhatni semmit sem találunk az oktatás rend- és módszerére nézve.

Midőn általánosságban megemlékezünk a piaristák iskoláiról és tanmódjáról, a legbecsesebb adatokat találjuk Csaplár Benedeknek „Révai

¹⁾ Az alapkőbe zárt irat másolata a következő:

Anno verbi incarnati 1729 Benedicto XIII. Summo Pontifice, Carolo VI. Romanorum Imperatore et rege Hungariae Haereditario, et Victoriosissimo, Emin. et Serenissimo Principe Cardinale Michaelae Friderico e Com. ab Althan Eppo Vacziensi Disecesano, Ven. Patris Josephi a Matre Dei Cler. Reg. Paup. Matris Dei Sch. Piarum Fundatoris virtutum Theologicarum, et Cardinalium, in grado heroico habitatum apud sacram sedem Apostolicam approbationis anno primo, religionis 112 pro gloria altissimi et solatio patriae adhuc viventis Exc. Fundatoris Generalis Campi Marschalli locum tenentis, Judicis Curiae Regiae, Comitibus Stephani Koháry actatis anno 84, Illust. Com. Andreae Koháry Collonellatus anno Io religionem nostram gubernante Generali P. Adolpho a So Georgio provinciale per Hungariam et Transylvaniam, Ladislao a So Joanne Baptista Loci Plebano, Multum Venerando Patre Dionysio Palásti, Sacri ordinis Sancti Patris Franc. Provinciae Sanctissimi Salvatoris Quardiano, sermonem dicente, Multum Venerando Patre Soos ejusdem Sacri ordinis, in praesentia Illust. Comitibus Caroli, Henrici Savirei Incltyti Regiminis Landirani Cataphractorum Collonelli et Commendantis, et Dominorum officialium item Oppidi Nobilium egregiorum et circumspectorum Judicum et Senatorum et civium anni ejusdem ad Majorem SSae et Individuae Trinitatis gloriam, Immaculatae Virginis Mariae honorem, totiusque Ecclesiae triumphantis laudem, militantis vero augmentum et propagationem habitantibus pro tunc in eodem Collegio religiosus P. Alexandro a Visitatione B. V. rectore primo, P. Vincentio a Sancto Andrea vicerektore et philosophiae professore, P. Andrea a Sa Caccilia, P. Jacobo a So Felice, studentibus clericis Tobia a Sa Rosalia, Roho a Jesu Maria, Demetrio a S. Laur., Eugenio a So Nicol., Laurentio a So Valeriano, fratre operario Hilario a So Joan. Bapt., imposuit primum triangularem lapidem in pyxide laminea Sanctorum Felicis, Victoriae, et Clarae Martyrum reliquias continente Adm. Revd. P. Josephus Bede Almae Provinciae SSi Salvatoris Emeritus Provincialis et Pater Provinciae die 12. Junii ipso die SSae Trinitatis, horis matutinis cum sacro et concione in loco habitis.

Miklós Élete“ című nagy tudománnyal, gondosan és szellemesen megírt munkájában. Szerinte a háborúk, a vallási és politikai belvillongások lezajlása után némi tevékenységnek eredhettek a szellemi élet tényezői: megindult a vallás-erkölcsi organumok működése s azonnal a nevelés és oktatás felélesztését vette czélba. Ekkor a kegyesrend is lendületnek indult. Tanintézetei nemcsak szám szerint szaporodtak meg, intenzív gyarapodásuk is fokozódott. E lendületnek eszközlésére több külső és belső tényező munkált közre. Az oly hatalmassá gyarapodott Jézus-társaság ellen nagy küzdelem folyt, s az ellenséges érzelmet mindegyre erősebben szították ellenfeleik. Azon előrelátó elmék, melyek e mozgalmaknak mélyebb indokait észlelték, korán megsejtették annak következményeit s azon voltak, hogy a legfélthetőbb szellemi kincseket lehetőleg megóvják. Kiváltképen az ifjú nemzedéket igyekeztek a vallásos nevelés által biztosítani ama romboló irányú eszmék ellen, melyeknek irodalmi megnyilatkozásai mindegyre aggasztóbbakká lettek. Ezért a vallásügy őreinek és hiveinek gondoskodása az ifjúság nevelése iránt fokozódott és elősegítették a szerényebb körben és minőségben működött szerzeteseket. XII. Kelemen pápa 1731. május hó 1-én kelt brevejében engedélyt ad a kegyesrendieknek, hogy nyilvános iskoláikban az olvasásra, írásra és számvetésre szorítókozó elemi ismereteken kívül grammatikát és felsőbb tudományokat is szabadon tanithassanak saját constitutioik és azoknak megfelelő tanrendszerük szerint; továbbá, hogy tanintézeteikbe nemesek és gazdagok gyermekeit is befogadhassak; végre, hogy collegiumokat, seminariumokat és convictusokat tarthatnak, s e célra rendes házakat állíthatnak és építhetnek bármely más szerzetes rend beleegyezése nélkül, csupán azt kötvén ki, hogy tagjaikat kéregetés nélkül, szabályaik szerint eltarthassák.) III. Károly ezen rendeletet kihirdetteti s maga is azon van, hogy a piarista rendnek gyarapodását elősegítse. Meghonosította jóval előbb, 1715-ben a magyar országgyűlés ajánlatára legmagasabb helybenhagyásával a Kegyes-tanítórendet a 102. törvényezikkal, 1730-ban pedig alapította marmaros-szigeti társházát.)

E körülmények emelő hatást gyakoroltak az eddig nagyon is szerény állapotú piaristákra annyira, hogy a hatalmas szervezetű s nagy mérvben működő jezsuita-rend mellett vetélykedő igyekezetre buzdultak. „Kiméletet tapasztaltak az új korszak alakítására törekvőktől, a vallásos nevelés és oktatás ügyét megmenteni buzgólkodóktól pedig hathatós támogatást nyertek. Mert a rendnek szabályzataihoz hiven ragaszkodó tagjai szűk

1) Molnár Aladár A közoktatás története Magyarországon a XVIII. sz.-ban I. 539.

2) U. o. I. 542.

körülmények közt a tisztos fegyelem és szerzetesi szerénység mellett a tudományos művelődésben is szép igyekezetet tanúsítottak, sőt az újabb vizsgálódásoknak elfogadható és a hívő bölcsességgel megegyeztethető eredményeit is jobbra hasznosították, méltatván egyszersmind a társadalom józanabb igényeit, különösen pedig tisztelvén és ápolván a törvényszerű hazafiságot.¹⁾

A rend alapítója, Calasanzi sz. József által sugallt eszmékben, mint üdvös tartalmú magvakban rejlő oktatási és nevelési elveket lépésről lépésre kifejlesztgették a rendek gyűlései, ezen elveknek gyakorlati kivitelét intézte a rendnek szervezete szerinti fensőbbsege és rendi hatósága. A részletekre nézve többnyire a Jézus-társaság tanrendszerét követték, mert ez oly nagy tekintélyre emelkedett Európaszerte, hogy ellenségeinél is több helyen figyelembe vétetett, sőt néhol mérvadóul is tekintetett. A rend kiváló tagjai közül Bajtai és Cörver csakhamar újításokat hoztak be, minthogy nem késtek a túlnyomó classicitás mellett tisztos helyet adni a földrajz, történelem és a természettudományok tanításának sem.

Az intézetek élén állott a rektor, a ki az iskolának s a vele összekapcsolt társháznak anyagi és szellemi ügyeit vezette. Felügyelt a belépő növendékek megvizsgálására, meglátogatta havonkint a tanfolyamok mindegyik osztályát, figyelemmel kísért a tanárok előadásait és a tanulók előhaladását. Mellette, mintegy helyettesül, kizárólag az oktatás közvetlen vezetésére alkalmaztatott a praefectus, a ki fölvette és elbocsájtotta a tanulókat, rendes anyakönyvet vezetett rólok, figyelemmel kísért előhaladásukat s az iskolán kívül és belül való magokviseletét. Ellenőrizte a tanárokat és tanításokat, kijelölte számukra a használandó szerzőket s felügyelt a tanterv megtartására. Az ő engedélye nélkül testi fenytéket nem volt szabad alkalmazni.

A ki a gymnasiumban akarta magát fölvetetni, az vizsgálat alá vonatott, s csak ha ezt sikerrel kiállotta, iratott be a Grammaticába, mely három osztályból állott: a classis infima v. Parvaristarum seu Principistarum — a classis media seu Grammatistarum — és a classis suprema aut Syntaxistarumból. Egy-egy osztály a tanulók haladásához mérve több részre oszlott, így megkülönböztettek az első osztályban declinatistae, comparatistae, conjugatistae és minores parvistae részeket; a másodikban majores parvistákat és principistákat; a harmadikban grammatistákat és syntaxistákat.

A legalsóbb osztályban a declinatiók s azok kivételein kezdették a tanévet, átmenve a melléknevek ejtegetése, fokragozása és határozói kép-

¹⁾ Csaplár Benedek, Révai Miklós Élete. I.

zésén, a névmásokat, számneveket s főnevek neveiről szóló szabályokat, a beszédrészek ismertetéséből azokat vették föl, melyek a helyes mondatalkotásnál okvetlenül szükségesek. Az értelmesebb tanulók bevezetettek a syntaxisba s Cicero válogatott kisebb leveleit fordították magyar nyelvre.

A régibb és újabb időszámítás és Palesztina földrajza volt kapcsolva a kis Bibliához. Az Árpádházból származott királyok történetét tanulták főbb vonásokban hetenkint egy órán át, házi gyakorlatuk is innen került ki.

Számтанból az egész számokkal és közönséges törtekkel való bánásmódot sajtátították el.

Az ó-szövetségen kívül a kis Catechismusból a hitről és hitvallásról szóló részeket vették föl.

A grammatisták syntaxisták átismételve a főnevek neveiről szóló szabályokat az igék mult- és hanyattszó képzését tanulták, majd a névszók és igék összeállítása- és megegyeztetéséről szóló szabályokat az esettannal kapcsolatban. A grammatisták Phaedrus meséit fordították magyarra, míg a syntaxisták Cornelius Nepos történelmi rajzait olvasták. Mindkét osztályban azonfölül Cicero nagyobb levelei adattak elő s ezek nyomán gyakoroltattak mind a latin, mind a magyar levélírásban.

A vallástánból a szeretet- és reményről, az Úr imádsága s a szent-ségekről szóló részeket vették föl.

A honi történelmet tanulták elbeszélő rajzokban I. Ferdinándig.

Számтанból a tizedes törtek s egyszerű hármasszabály adattak elő.

A grammatisták földrajzot a syntaxisták Chronológiát tanultak.

A kik tanulmányaikat tovább folytatták, azok a költészeti osztályba léptek föl, melyben a szótagok mennyiségéről s a verslábakról szóló szabályokat és a vers szerkesztésének módját tanulták. Előre boesáttatván a költészet története, Ovidius, Virgilius és Horatiusból válogatott költeményeket s Cicero beszédeiből szemelvényeket olvastak és classicus formában magyar nyelven utánoztak.

A történelemből fölvevtek az ó-kor legrégebb négy Monarchiájának történetét.

Hittánból hallgatták a keresztény igazságokról szóló részt, valamint a vétkek és erények tanát stb., de ezt együtt hallgatták a rhetorokkal.

Számтанból az arányokat, az idő, tőke és kamatszámítást egész és törtszámokkal végezték.

A poeták fölléptek a szónoklati osztályba, hol a beszédszerkezetnek általános és részletes szabályait, továbbá arányos beosztását tanulták, példákat véve Cicero kiszemelt beszédei — Vergilius és Horatius műveiből.

Számтанból a láncztörteket s azok szabályait tanulták.

A költészeti és szónoklati osztályok tantárgyai között találjuk az állat- és növénytant is.¹⁾

Kevés eszközzel rendelkezett a gymnasium a szellemi tehetségek kiművelésére, pedig ez volt az általános képző intézet a különféle pályákra készülő ifjúságnak. Nem váltak ugyan akkor még annyira szét az életpályák mint ma, de azért mégis szükség volt az egyházi és polgári hatóságokhoz megkivántatott hivatalnokon kívül szakemberekre. Ezen életpályákra csak a legáltalánosabb alapvetéssel készíthetett elő a gymnasium. A buzgó tanárok nem késtek tanítani a főbb tárgyak mellett görög nyelvet és arithmetikát, s habár ezen tantárgyak a többi tananyagnak alaposabb megérthetéséhez és megtanulhatásához szükségesek, mint pl. a latin nyelvhez a görög nyelv, taníthatásuk csak az intézeti előjáróság jóváhagyásával történt s meglehetősen a tanárok egyéni kedvtelésétől függött. Tanították még a classicusok megérthetése végett a görög-római régiségtant és mythológiát s ekkor valamint a classicusok értelmezése között tértek ki némi reálistanokra is, ki ez, ki amaz oldaláról túlnyomóbban s hol több, hol kevesebb sikerrel.

A tanév november 6-án kezdődött s szeptember 8-án végződött.

Bizonyítványt csak az a tanuló kapott, a ki a tanintézetből távozni szándékozott. A bizonyítványon nem volt feltüntetve tanjegyekkel az előhaladás fokozata az egyes tárgyakból, hanem csak annyi volt megjegyezve, hogy a tanuló a tanintézetet elhagyni szándékozván, milyen viseletet tanúsított, melyik osztályt végezte s a következőbe bárhol fölvehető. A többi tanulók osztályozását a legöregebb tanár olvasta föl.

II.

A kis-gymnasium nagy-gymnasiummá lesz.

A „Ratio educationis.“

Szűk körülmények és sok akadály között fölépültek a társház, iskola és templom, szóval minden s a tanári testület fontos feladatának megoldására teljes ügybuzgalommal törekedhetett. Nemcsak mint tanárok

---

¹⁾ Baligó János A piaristák alsóbb iskoláinak vázlatos tanmenete és módszere a „Ratio educationis“ előtt.

működtek a piaristák, hanem a lakosság lelki életének vezetésében is munkálkodtak, s arra törekedtek, hogy a közbizalmat kiérdemeljék.

Kiváló pártfogásban részesítette az intézetet maga a rend kormánya is. Ide helyezte át 1731-ben az ujoncznevelő-intézetet, nem sokára ezután ide tette át lakását Szlopnay Elek rendtartományi főnök, hogy most már az egész rend előtt is fontos rendeltetésű intézetnek emelését közvetlen befolyásával minél hathatósabban eszközölhesse; szerencsés tapintattal kiszemelt egyénekre bízta az iskolák tanítását s így csakugyan örvendetes fejlődésnek indult a gymnasium. Az ifjúság száma évről-évre szaporodott, úgy hogy a tantermek kicsinyek voltak s minthogy sokan, habár a kis-gymnasium sikeres elvégzése már gyakorlati pályára képesített, tanulmányaikat folytatni akarták, új helyiségekről és osztályokról kellett gondoskodni.

Rákóczy Miklós házfőnök 1753-ban a társház telkén északnyugat felől új iskolaépületet emeltetett, a mely épület ma is áll, az úgynevezett convictus. A következő évben, vagyis 1754-ben megnyílt a költészeti és szónoklati osztály; a *classis infima v. Parvistarum* és a *classis media v. Grammatistarum* a régi épületben maradtak, a *classis suprema v. Syntaxistarum* és az ujonnan fölállított szónoklati és költészeti osztályok az új épületbe helyeztetek át. Az osztályok szaporítását követelő szükség valóságát föltünteti az, hogy mindjárt az első évben a költészeti osztályban 46, a szónoklatiban 25 tanuló volt. A rögtön virágzásnak indult nagy-gymnasium 1759-ben érte el delelő állását, ez évben ugyanis a piaristák által tanított ifjúság száma 480-ra emelkedett.

Ez időben a tanodában az írás kitűnő szorgalommal gyakoroltatott; a vallás, bibliai történetek, latin nyelv és remekírók művei, számtan mint rendes tantárgyak tanítottak; 1763-ban a földrajz és görög nyelv, 1764-ben az időszámítás, 1766-ban a római történelem és mértan, 1773-ban a nemzeti történelem, 1774-ben a német nyelv rendes tantárgyakká rendeltettek és mint ilyenek adattak elő. A piaristák már előbb eltértek a csupán formalis képzéstől az ékesen szólásra és írásra a latin és részben görög nyelv segítségével, a XVIII. század közepétől kezdve tanították már az elősorolt tantárgyakat, mielőtt azok rendes tantárgyakká lettek, és e tekintetben ők voltak az elsők.)

A közoktatásügy Mária Teréziáig országosan szervezve nem volt, ő volt az első magyar király, ki az összes közoktatásügyi állapotokat rendezni megkísérelte. Migazzi bécsi érsek és von Swieten Gellért elnökle

---

) Grünwald B. Régi Magyarország 339.

alatt fölállított Bécsben 1760-ban egy udvari tanulmányi bizottmányt, hat évvel később gr. Fekete György elnöklete alatt, a helytartótanács kebelében alkotott egy másikat, mely egészen a bécsinek volt alárendelve, végre 1776-ban Ürményi Józseffel és Tresztyánszky Dániellel az egész ország számára új nevelési és tanulmányi rendszert dolgoztatott ki, mely 1777-ben *Ratio educationis totiusque rei litterariae per regnum hungariae et provincias eidem adnexas. Vindobonae stb.* czimmel megjelent s az oktatásügyet az elemi iskolától az egyetemig tárgyalta.¹⁾

A magyar kir. helytartótanács 1776. aug. 12-én adta ki a középiskolák szervezését megállapító rendeletét, a mely a szerzetes rendek kormányzóinak és a vármegyéknek megküldetett. Ezen helytartósági intézkedés értelmében az ország a kapcsolt részekkel együtt 10 tankerületre osztatott, minden kerület élén egy főigazgatóval, az elemi iskolákra egy külön szakértő felügyelővel. A kegyesrendieknek átadatott 22 gymnasium és megengedettett, hogy a rend főnöke nevezhesse ki az egyes intézetekhez a tanárokat, kijelölhesse az igazgatókat. Az igazgatók királyi jóváhagyással erősítették meg, ezért a szerzetes iskolák igazgatói is királyi igazgatók. Ha az igazgató a tanárban valami fogyatkozást észlel, és az ő figyelmeztetésén a tanár nem okul, a baj orvoslását első sorban keresse a ház főnökénél, s ha ez sem tud a bajon segíteni, csak akkor forduljon a főigazgatóhoz. A királynő határozottan akarja azt, hogy a középiskolákban alkalmazott szerzetes-tanárok egyenrangúsittassanak a szerzetes theologiai tanáraival. A tanárok legyenek fölmentve a chorus recitálásától. Figyelmezteti a királynő a rendfőnököt, hogy még a szerzet kebelében se alkalmazzon oly tanárokat, a kik az egyetemen vagy valamely akademiában tanképesítést nem nyertek; a mennyire lehetséges a rendi növendékek az egyetem vagy akadémiák székhelyein neveltessenek és tanácsolja, hogy nyilvános iskolákat is látogassanak.

A különféle jellegű középiskolák szervezetükhöz képest specialis instructiót kaptak, a miből kitűnik, hogy a Mária Terézia által behozott középiskolai szervezet vallás-erkölcsi alapra volt fektetve; az iskola céljául kitűzetett, hogy első sorban neveljen és azután tanítson.

A középiskolai új szervezetnek első évében elért eredményeit élénken megfigyelte a tanügyi kormány, s oda nyilatkozott, hogy az elért sikerből arra lehet következtetni, hogy az oktatás ezen új rendszere minél mélyebb gyökeret fog verni, annál gyümölcsözőbb lesz a hazára; s megküldötte az összes középiskoláknak, az összes tanügyet szabályozó „Ratio educa-

¹⁾ Dr. Kiss Áron A nevelés és oktatás-történet kézikönyve.

tionis“-t azon meghagyással, hogy azt úgy az igazgató, mint a vezetése alatt álló tanárok gondosan tanulmányozzák.¹⁾

Ezzel kezébe vette az állam a gazdátlan tanügyet, a mely így egészen új alapra fektettetett. Elvitázhatatlan tény, hogy a főigazgatók által éber figyelemmel kísért tanítás állandó tanterv szerint az oktatásügynek előnyére van, Magyarország mégsem örülhetett a királynő reformáló tevékenységének, mert német államférfiak által a közoktatás emelésére életbe léptetett elveket és intézkedéseket terjesztette ki avval Magyarországra. Őszintén óhajtotta a szellemi művelődés terjedését és emelkedését Ausztriában és Magyarországon egyaránt, csakhogy lényegesen különbözött az állami közoktatási politika a két országban. Ausztriában a közoktatás nemzeti jelleget öltött; nálunk a közoktatás reformjának egyik célja volt a magyarság nemzeti jellegének gyengítése az iskola szellemével, a magyar nyelv teljes elhanyagolásával s a német nyelv terjesztésével. Senki sem követelte a nemzeti nyelv használatát vagy tanítását s egy idegen nyelvvel, a latinnal, a nemzet maga szorította ki az iskolából. A latin nyelv a „grammatiká“-ban 10—10 órában tanított hetenkint, míg valamely „honi“ vagy a német nyelv s ez utóbbi itt is különösen ajánltatott, a „grammatika“ első osztályában épen nem, a második és harmadik osztályban pedig csak 2—2 órában fordult elő. A magyarok úgy sem használták nyelvüket sem a közéletben, sem a tudományban, csak a műveletlenek beszéltek magyarul, a kik nem is jöhettek számba, mint a nemzeti visszahatás tényezői műveltségök hiánya miatt. Az új közoktatási rendszer így nemcsak a műveltség fejlesztésének és emelésének volt az eszköze, hanem lassan előkészítője is lehetett volna Magyarország beolvasztásának, nemzeti és politikai egyénisége teljes megszűnésének. E törekvés Mária Terézia reformjaiban óvatosan elburkolva lépett föl, de az egykorúak nem vették észre.²⁾

A német nyelv volt hivatva közös nyelvvé válni Magyarországon s a latin nyelv kiszorítására nem a magyar, hanem a német nyelvet akarták fölhasználni. A magyar nyelvet még csak országos vagy tartományi nyelvnek sem tekintették s a német nyelv uralkodó állása abból is kitűnt, hogy a Mária Terézia által alapított váci Theresianumban, a selmeczi bányászakademiában és a szempezi gazdasági intézetben a német volt az előadás nyelve.

A „Ratió educationis,“ mely intézetünkben 1777—1805-ig volt irányadó, az iskolai tanfolyamot három részre osztotta. Minthogy vannak

¹⁾ Csáka Károly középiskoláink szervezése stb. (Zsolnai Értesítő 1887/88.)

²⁾ Grünwald B. Régi Magyarország. 345.

tanulók, kik az elemi tanulmányokat elvégezve csak azért lépnek föl a latin iskolába, hogy tanulásukat folytatva, ez által magukat kiképezzék, vannak mégis olyanok, kik néhány év múlva e szoros tudományos irányú pályáról lelépnek s más szaknak szentelik magukat, azért a tantárgyakat úgy osztották be, hogy a növendékek közelebbi és távolabbi céljainak megfeleljenek s közülök egy se maradjon ki, a mely a jövő hivatás sikeres elérésére segíthet; a tanfolyamban pedig a célhoz képest fokozat volt szükséges, s a tantárgyakat csak e fokozat szerint szaporították újakkal, de úgy, hogy a felső fokozat befoglalta az alsóbbnak tanágait és ezekben ismétlőleg oktatta tovább a növendékeket. Ebből kifolyólag volt három fokozat:

I. Schola Latina v. grammatica, 3 osztály.

II. Gymnasium v. humaniorák, 2 osztály.

III. Cursus biennii philosophici v. lyceum, 2 osztály.

A Schola Latina olyan iskolának tekintetett, melyből a növendékek legnagyobb része valamely gyakorlati pályára lép s nem folytatja tovább tanulmányait, ezért a tantárgyakat szükségességük és hasznosságuk szerint szintén három csoportra osztották:

1. Az általában szükséges tantárgyak; ezek voltak: vallástan, latin nyelv és irodalom, gondolkodástan, fogalmazás, számtan, a géptan elemei, természetrajz az embertannal, természettan elemei, szép-, gyors- és helyesírás, német nyelv.

2. Az általában mindenkinek hasznos tantárgyak, ilyenek: a történelem (bibliai, egyházi és magyar), földrajz.

3. Oly tantárgyak, melyek nem mindnyájoknak, hanem csak némelyeknek szükségesek és hasznosak: görög nyelv, tértan, jogtan, kísérleti természettan.

A következő táblázatos kimutatás föltünteti az általában szükséges mindenkinek hasznos és csak némelyeknek szükséges és hasznos tantárgyakat a tanfolyam különböző fokozatán mint rendes vagy rendkívüli tárgyakat s előadásuk heti óraszámát.

I. Schola Latina.

I., II., III. évfolyam.

T a n t á r g y	Rendes-o vagy rendkiv.	Évfolyam s heti óraszám			Tananyag és észrevétel
		I.	II.	III.	
Vallástan	rendes	2	—	—	A II. és III. évfolyamban csak exhortatio.
Latin nyelv	„	10	10	10	A III. év auctorai lehetnek: Plautus, Terentius, Cicero, Seneca s szemelv. Ovidius, Vergilius, Horatius stb.
Görög nyelv	rendkiv.	—	?	—	Csak a II. évfolyamban azok számára, kik tanulmányukat folytatják. Óraszám a körülményekhez képest.
Történelem	rendes	2	2	2	Az I. és II. évben világ-, a III. évben magyar történelem.
Természetrajz	„	2	2	2	Az I. évf.-ban állat-, a II. évf.-ban növény-, a III. évf.-ban ásványtan.
Földrajz	„	2	2	2	Az I. és II. évf.-ban Magyarország-, a III. évfolyamban az örökös tartományok földrajza.
Számтан	„	2	2	2	Deductiv módszer. A pénz-, súly- és mértéktan is.
Mértan	rendkiv.	—	?	—	Csak a II. évfolyamban. Óraszám a körülményekhez képest.
Természeti és hazai szokás jog. Jus naturae et regni consuet.	rendes	—	—	2	A mértan bevégezése után tanított, de csak a III. évfolyamban.
Valamely honi vagy német nyelv	„	—	2	2	—
Szép- és helyesírás	„	2	—	—	—

II. Gymnasium.

IV., V. évfolyam.

Tantárgy	Rendes- vagy rendkiv.	I. évf. heti órasz.		II. évf. heti órasz.		Tananyag és észrevétel
		első félév	második félév	első félév	második félév	
Extemporálék	rendes	2	3	2	2	} A latin nyelv tanulá- sára.
Revisio exercitiorum heb- domadorum. (A heti gyakorl. átvizsgálása)	„	3	3	3	3	
Antiquitates Romanae. Római régiségek . . .	„	1 1/2	1 1/2	—	—	
Lectio auctorum. Latin írók olvasása	„	6	6	4	6	
Mythologia. (Hitregetan)	„	—	—	1 1/2	1 1/2	
Görög nyelv	rendkiv.	—	—	—	—	Válogatott szemelvények.
Német- vagy valamely hazai nyelv	rendes	2	2	2	2	Különösen ajánlatik a német nyelv.
Költészet	rendkiv.	—	—	—	—	Az igazgató fürkészi a tehetsé- geseket s tanácssal szolgál.
Történelem	rendes	2	2	2	2	I. évf.-ban: I. félév: Oknyo- mozó magy. tört. II. félév: A es. k. tart. tört. A II. évf.- ban Habsb. Rudolftól végig.
Földrajz	„	2	2	2	2	Az I. félévben a négy világtáj és Európa összes országai. A többi három félévben a: „Schola Latina“ ismétl.
Állattan	„	—	—	—	2	} A: „Schola Latina“ anyagá, bő- vebb előadás- ban
Növénytan	„	—	—	2	—	
Ásványtan	„	—	2	—	—	
Physika	„	2	—	—	—	—
Kísérleti physika . . .	rendkiv.	2	2	2	2	A tanév utolsó hónapjaiban, a physika elvégz. u. heti 2 óráb.
Számítan	rendes	2	2	2	2	A grammatikai osztályok anyá- gának tüzetes ismétlésével.
Logika	„	1 1/2	—	—	—	Segédtudomány a latin classi- kusokhoz.
Stílus gyakorlat	„	1	1 1/2	1	1	Rögtönzések, heti- és havi gya- korlatok.
Természeti- és hazai szokásjog	„	—	—	1 1/2	1 1/2	A „Schola Latina“-ban rend- kivüli, itt már rendes tárgy.
Ujságszerkesztéstan. (Col- legium nov. publicorum)	rendkiv.	—	—	—	—	Az igazgató adja elő heti 2 órában, de csak a jeles tanu- lóknak.

III. Lyceum.
VI., VII. évfolyam.

Tantárgy	Rendes-e vagy rendkiv.	I. évf. heti órasz.		II. évf. heti órasz.		Tananyag és észrevétel
		első félév	második félév	első félév	második félév	
Görög nyelv	rendkiv.	—	—	—	—	—
Latin-, német- s egyéb hazai nyelvek gyakorl.	„	—	—	—	—	—
Szónoklat	„	—	—	—	—	—
Történelem (Historia) .	rendes	5	5	5	5	Az I. év első felében: Hazai tört., a másodikban: Az oknyom. tört. 2. r. A II. év első felében: Magyarország egyháztört., a másodikban: A római csász., s az ör. tart. tört.
Egyetemes történet . .	rendkiv.	—	—	—	—	—
Czímertan (Heraldika) .	„	—	—	—	—	—
Lovagrendek	„	—	—	—	—	—
Természettan (Physika)	rendes	5	5	5	5	Az I. év első felében: A mezői gazd. és építk. való alkalmazásban; a másodikban folyt. A II.-ban első és második félévben folyt. és befejezés.
Számтан (Mathesis) . .	„	5	5	5	5	Az I. év első felében: Math. pura, a másodikban: Math. applicata. A II. év mindkét felében gazd. mathesis.
Bölcsészettan (Philosophia)	„	5	5	5	5	Az I. év első felében: Logika, a másodikban: A bölcsészettört. A II. év első felében: Phil. practica; a másodikban: Metaphysika.

Ezen táblázatok Tölcsey Ferencznek „A veszprémi róm. kath. főgymn. történetéből” vannak átvéve.

A növendék 10 éves korában léphetett a gymnasiumba s az alsó vagy a grammatikai tanfolyamot három évig hallgatta s vagy félbeszakította tanulmányait vagy folytatta, hogy a felső vagy humanisticai folyam két évét is elvégezvén az egyetemre, akadémiákra stb. mehessen. Az előadási nyelv a harmadik osztálytól fölfelé a latin volt. A „Ratio educationis“ szaporította a tantárgyakat, képviselőket szereztek a hazai és reális iránynak a gymnasiumban, de még mindig megóvták a hagyományos humanisticai álláspontot, bár az első lépés megtétele a gymnasium mai eszméje felé.¹⁾

II. József nagyobb határozottsággal haladt az anyja által megkezdett úton. A német nyelvet az állam hivatalos nyelvévé tette, bevitte az iskolába s meghagyta, hogy a tanítók elmozdításuk terhe alatt tanulják azt meg három év leforgása alatt, s a gymnasiumba ne vétessék föl senki sem, annak ismerete nélkül. Megváltoztatta a tanügy országos igazgatását is. A helytartótanács kebelében külön bizottmányt állított föl, melynek főfeladata volt a közoktatást a Bécsből veendő rendeletek szerint az országban egyenlően rendezni és igazgatni. A nevelési rendszer oly irányban vezetett, hogy az ifjúság a világi viszonyok surlódásai között nőjön fel és készíttessék elő a férfúi pályára, azért eltörölték a jezsuitáktól fenmaradt áhitatossági gyakorlatokat, a Mária-társulatokat, megengedték a színházak, táncztermek s más nyilvános mulatóhelyek látogatását. Új „Rendtartás“-ával erősen lazítja a Mária Terézia-féle szigorú vallási alapot, s a fölvilágosodott absolutismus elveit számos szabadelvű intézkedéssel erősíti meg.

Mária Terézia és II. József törekvéseinek leghűbb képét tárják elénk az általuk kiadott középiskolai rendeletek, melyek közül a legfontosabbak a következők: 1776. aug. 12-én a helytartótanács szervezi a középiskolákat és közli a tanárok számára kiadott szolgálati szabályzatot; 1777. apr. 7-én bekéri a pozsonyi kir. főigazgatóság tankerületében az igazgatóktól a tanárok minősítvényi táblázatait; 1777. máj. 15-én értesítetnek az igazgatók Ő Felsége azon intézkedéséről, hogy a tanulók között kiosztatni szokott bármilyen pénzekről számadásokat vezessenek s azokat a felsőbb tanhatóságokhoz felterjeszszék; 1777. máj. 22-én intézkedik a helytartótanács a középiskolák könyvtárainak fölszerelése tárgyában; 1777. okt. 19-én megküldettek a középiskoláknak a vallási kötelmek teljesítését tárgyaló utasítások, melyeket az esztergomi érsek dolgozott ki és a helytartótanács kötelezőleg adott ki; 1777. okt. 16-án elrendeli a helytartótanács az eltörölt Jézus-társaság könyvtárainak megvizsgálását; 1778.

¹⁾ Dr. Kiss Áron A nevelés és oktatás-történet kézikönyve. 149.

febr. 11-én fölhivatnak az igazgatók, hogy a városi hatóságokkal egyetértőleg jelöljék ki az ifjúság szórakozási helyeit; 1778. jul. 22-én utasítások adtak a hivatalos levelezésekre vonatkozólag, hogy a főig. irattárban az összes igazgatósági ügyiratok nyilván tartathassanak; 1779. febr. 20-án Ő Felsége megengedi, hogy a szerzetes rendek alapítóik ünnepeit iskolai szünetül adhassák; 1779. márcz. 19-én az ifjúság classificálásáról évi értesítőnek kiadása sürgettetik, s hogy ezek az összes hazai iskoláknak küldessenek meg; 1779. jun. 5-én kiteendő ezentúl a bizonyítványban, mily tehetsége van a tanulónak, mily szorgalmat tanusít, milyen erkölcsi viselete; megjelölendő hányad-rendű a tanuló, az általános sorozatban, a hányadik helyet foglalja el hány tanuló között? 1780. febr. 10-én megújítatik az ígéret, hogy a kiváló buzgalmú tanárok a tanulmányi alapból jutalmakat fognak kapni, s e jótékonyágban a szerzetes-tanárok is részesülni fognak; 1780. nov. 28-án tudtára adatik az ifjúságnak, hogy a vizsgálatok előtt a tanintézeteket elhagyottak a jövő iskolai évben többé föl nem vétetnek; 1781. jan. hóban jelent meg II. József első rendelete, melyben a katonatisztek gyermekeiről gondoskodik, elrendeli, hogy akadálytalanul minden nyilvános iskolába befogadtassanak és az iskolák rendelkezésére álló alapból könyv és más szükségesekkel ezek is elláttassanak; 1784. márcz. 10-én elrendeltetik, hogy a grammatikális osztályok tanárai fokozatosan fellépjenek növendékeikkel az első osztályból; 1781. apr. 8-án elrendeltetik, hogy a tanintézetek fölszereltetéséről 3 példányban leltár készítettessék, egy az iskola számára, kettő fölterjesztés végett; 1781. máj. 20-án sürgeti Ő Felsége, hogy a „Ratio educationis“ szabványaihoz szigorúan alkalmazkodjanak; 1781. okt. 17-én elrendeltetik, hogy a számadások a tanév végén terjesztessék föl a fensőbb tanhatósághoz; 1782. jul. 3-án Ő Felsége eltiltja, hogy az egyetem vagy lyceumoknál megejteni szokott tudori felavatásoknál a jelöltek a boldogságos Szűz szeplőtelen fogantatására is esküt tegyenek; 1782. okt. 26-án eltiltatik a bizonyítványoknak a szerzetes rendek pecsétje alatt való kiállítása, s megparancsoltatik minden esetben a gymn. pecsét használata; 1783. márcz. 31. megengedtetik a zsidóknak a keresztény iskolák látogatása; 1784. máj. 18-án a német nyelv lett a hivatalos nyelv; 1784. jun. 14-én módosítást nyer a rendtartás; eltöröltettek a Mária-társulatok, s ez alkalomból elrendeltetik, hogy az ifjúság, iskolai napokon, az előadási órák után, misét hallgasson; vásár- és ünnepnapokon minden működő tanár tartozik megjelenni az ifjúsági Isten-tiszteleten; három év mulva tehát 1787-ben a latin nyelv is a német nyelv útján tanítandó; csak azon tanuló kaphat ösztöndíjat, ki jeles osztályzatú és németül tud; 1785-ben megparancsoltatik, hogy csak engedélyezett tankönyvek hasz-

nálhatók; az egyetemi tanulók tandíja 15 váltó frt, a bölcsészeké 9, a gymnasistáké 6 frt hónaponként; bizonyítvány nélkül elemi tanuló a gymnasiumba föl nem vehető; 1786-ban betiltatik az egyes intézeteknél bevett ujságszerkesztés; a tantárgyak, a hittant kivéve, német nyelven adandók elő; 1787-ben a német nyelv kötelező oktatási nyelv; az első félévi vizsgálat január hó 15-én, a másodiké július elején tartatik meg; 1788-ban a tanuló csak a tanév elején, vagy az első félév végével, mikor úgylis rendes bizonyítványt kap, változtathat intézetet. Ez volt II. Józsefnek utolsó tanügyi rendelete, ezen időtől fogva fontossággal bíró helytartó-tanácsi leirat, mely a tanügyre vonatkozik, nines, a minek oka az lehet, hogy a nagy reformokra általában, de különösen a tanügy reformálására törekvő császár látván, mennyire nem képes reformjait keresztül vinni, egyrészt meghasonlott önmagával, másrészt uralkodásainak utolsó éveiben viselt háborúk összes gondjait igénybe vették. Midőn a megyék kijelentették, hogy a kormány minden kívánsága törvénytelen és nem fogantositandó s felszólították ezután az országbirót, hogy hivatalból hívjon össze nemzeti gyűlést, midőn a belga felkelés fenyegette, s midőn végre az elégtelenek érintkezésbe léptek Frigyes Vilmos porosz király ministereivel s készek voltak a császárral való szakításra, akkor vallotta be 1790. jan. 28-i patensével, hogy legyőzetett, visszavont a vallási türelemre vonatkozó rendeleteket kivéve, minden rendeletet. Nemsokára meghalt a történelem legbecsületesebb, de egyúttal legócsároltabb neveinek egyikét hagyván hátra, emlékezetes példájául annak, hogy az elvont elvek és methodikus tervek elégtelenek a történeti hagyományok szívós ellenállásának s a nemzetiségek modern erejének legyőzésére.¹⁾

III.

**A nagy-gymnasium hanyatlik, kis-gymnasiummá törpül;
a kis-gymnasium főgymnasiummá kiegészítettik.**

A „Nova Ratio“ és az „Entwurf.“

Mária Terézia finom tapintattal, mérséklettel munkálkodott reformtervein, utódja József ellenben túllépve hatalomkörén, az alkotmányos jogok és kiváltságok rombadöntésével hirtelen és erőszakosan akarta meg-

¹⁾ Sayous—Molnár A magyarok egyetemes története. 165.

valósítani eszméit, melyek a különböző elemekből álló birodalomnak intézményekben és nyelvben való egységre hozatalát célozták. A „Ratio educationis“-nak erőszakos megbolygatása, főképen pedig a német nyelvnek néhány évi átmenetel után kötelező oktatási nyelvül való behozatala nem maradhatott hatás nélkül, különösen az országnak egyik legmagyarabb vidékén levő iskolában, a kecskeméti gymnasiumban. Erre vonatkozólag a tanoda történetirója azt mondja: „Valamint az anyagi, úgy a szellemi működésnek megvannak saját tényezői, melyek ha kellő időben és czélszerű arányban használatnak, csalhatatlanul eredményezik a sikert: ellenben ha azok megszorítottak, a kitűzött eredmény vagy a remény honában hal el, vagy idétlen állapotban jövén a világra, elsatnyult, vázként nyavalog.“ Fokozta a bajt és koczkaztatta a tanodák, különösen a középiskolák célját a tandíj, melyet a Mária Terézia-féle iskola nem ismert. József császár összes újításai, ezek között különösen a tandíj keltett az országban általánosan nagy visszatetszést, már azért is, mert a köznemességnek iskolába járó gyermekei is megadóztattak, pedig a kiváltságos osztály mindig erősen ellenállt, ha megkísérlették bármely czimen való megadóztatását; visszatetszést keltett a nem nemes szegényebbek között is, mivel gyermekeik taníttatása megszorított, egyenesen ki van mondva az 1785. jan. 31-i rendeletben: „Hogy visszatartassanak a középiskolából a nem oda tartozó elemek.“

Az alig néhány évtized óta virágzó Kecskeméti gymnasium elhagyta delelő állását s megtizedelt sugarakkal kezdett alászállni, 1788-ban már teljesen fény nélkül közeledett a láthatárhoz. Az említett évben a „gymnasium“, az intézet negyedik és ötödik évfolyama megszűnt, a felső nyelvtani osztályt tanította maga az igazgató s mind a három nyelvtani osztályban összesen 26 tanuló volt. A megszűnt osztályok zárt termei 1790-ben megnyitak ugyan, de a hatosztályú tanoda kevés tanulójával a szó valódi értelmében tengődött. A következő években azonban emelkedett az ifjúság száma s midőn 1806-ban a Ferencz király által kiadott „Nova ratio publicae“ szerint a tanterv megváltozott, az ifjúság száma 282-re szaporodott.

A Mária Terézia által kiadott „Ratio educationis“ hazai tanügyünk alapvető munkálata, nemcsak a szigorúan megállapított tanterv, hanem az iskolai rendtartás tekintetében is; József újításaival megbolygatta azt, minek következtében az egész rendszer a válság szélére jutott és revisiót vont maga után. Csakhogy József császár utódára II. Lipót királyra, ki csak rövid két évig uralkodott, más és több nehéz föladat várt. Az elégedetlenség legmagasabb fokát érte el Magyarországon, Belgium föllázadt, a törökökkel békét kötött ugyan, de állandó nyugalomra nem volt kilátás,

épen a hirtelen megkötött szisztovi béke, a mikor a török a legváltásosabb helyzetből aránylag csekély áldozatok árán bontakozhatott ki, mutatja, hogy Lipót figyelmét a franciaországi mozgalmak lekötötték, érezte a kitörni készülő orkán első áramlatát, ennél fogva nem gondolhatott a tanterv revisiójára, sőt a tanügyi administráció is meglanyhult.

De alkotmányos uralkodó akart lenni, szerette megismertetni elhatározásainak indokait, megengedte, hogy azokat megvitassák, dől nélkül fogadott el jó tanácsokat. Az 1790-iki országgyűlés sürgette, hogy a király kötelezze magát a közoktatás előmozdítására s arra is, hogy ne határozza meg önkényesen rendszerét, ne igazgattassa udvari vagy osztrák hatóságok által, hanem a nemzeti nevelés általános elvei szerint, melyeket az országgyűlés határoz meg, s midőn azután az országgyűlés sürgette a magyar nyelvnek tanítását, megengedte azt s az 1791/92-iki tanév második felében már rendkívüli tárgya volt a középiskoláknak. Az átalakítás stadiumában lévő tanrendszerhez nem lehetett Lipót halála után sem nyúlni gyors és erős kézzel a mozgalmak miatt, de a helytartó tanács gondosan előkészítette rendeleteivel az átmenetet és Ferencz király már 1806-ban kiadhatta a „Nova ratio publicae“-t. A helytartó tanács, midőn az országgyűlés ismételen óvást emelt az ellen, hogy a magyar nemzetre idegen nyelv erőszakoltassék s midőn sürgette a magyar nyelvnek addig is, míg hivatalos nyelvvé emeltethetnék az iskolában, mint rendes tantárgynak taníttatását, 1796. jun. 7. 12004. sz. r. rendes tantárgynak nyilvánította s elrendelte, hogy állami hivatalt csak azok nyerhetnek, kik kimutatják, hogy kellőképen befejezett tanulmányaik mellett, a magyar nyelvet is birják. A magyar nyelv ezentúl a gymnasiumokban félbeszakítás nélkül taníttatott, figyelmeztettetett a tanár, hogy a magyar nyelv és irodalom látogatásáról szóló bizonyítványban erősen pontos legyen, fontolja meg, vajjon azok, a kik részére azt kiállítja, tettek-e valóban oly előmenetelt, a minőről a bizonyítvány szól. A kik csekély előmenetelt tettek, azok utasítandók a magyar nyelv és irodalom tanfolyamának ismétlésére.

A „Nova ratio“-n erősen kidomborodik a közel mult tapasztalataiból levont megokulás.

A francia forradalom rombolását a vallás és vallásos nevelés hiányának tulajdonították az intéző körök, azért Ferencz király iskoláit szorosán vallásos alapra fekteti és a vallás-erkölcsi jelleget uralkodó állásba helyezi. A tanuló ifjúságnak naponkint szentmisét kellett hallgatni, az előirt vallástani órákon pontosan megjelenni, a szent beszédeket meghallgatni, a lelki gyakorlatokban résztvenni, havonkint lelkiismeretes készütséggel gyónást végezni s az Ur asztalához járulni. Hogy ezen vallásbeli kötelmek annál lelkiismeretesebben elvégeztessenek, maguk a

tanárok is mindezen vallásbeli kötelemeket a tanulókkal közösen végezték, mert a jó példaadásban mindig sok nevelési erő rejlik.

Színházak, táncmulatságok a fiatal tanulók élénk képzelő tehetségére oly fokú hatást gyakorolnak, hogy rendszerint megzavarják a lelki állapot normális egyensúlyát, a miért is az ezekben való részvétel, tekintet nélkül minden tanulóra, még ha jogászok vagy orvosnövendékek voltak is, szigorúan eltiltatott. Vendéglősök, színházak igazgatói, táncmulatságok rendezői pénzbírsággal sújtattak, ha tudva tanulók belépését tűrték.

Az I. Ferencz-féle „Ratio“ a középiskolai tanfolyamot három részre osztja, és pedig:

I. Scholae grammaticae Latinae négy osztályára.

II. Scholae litterarum Humaniorum két osztályára.

III. Studium philosophic. két évi helyesebben négy félévi tanfolyamára.

A Mária Terézia-féle grammaticalis iskola három osztályból állott, ez négyből. A három osztályú népiskolák felsőbb osztályát a gymnasiumhoz kapcsolták, a melyet régi tanítója tanított. Azon paedagogicus elv, hogy a tanár tanulóival a négy éves cursuson át a felsőbb osztályba lépjen csak akkor érvényesült, ha a felsőbb administratio azt tapasztalta, hogy a népiskoláktól a grammaticalis osztályokhoz előléptetett tanítók alkalmasak arra, különben a turnus rendszer csak a három felsőbb osztályra szólt.

A „gymnasium,“ másként Schola litterarum Humanorum két évből állott. A szónoklat és költészetten által fokozottabb műveltséget óhajtott adni növendékeinek. A grammaticalis osztályokban „magister“-ek tanítottak, a gymnasium tanítótestülete „tanár“ czímet nyert. A „Nova ratio“ megengedi, hogy a tanulmányi alapból föntartott gymnasiumokon kívül egyes kegyurak hasonló iskolákat állíthassanak, ha az előirt tanrendszerhez alkalmazkodtak. A gymnasiumok két kategóriáját különbözteti meg, a főigazgatósági székhelyeken fokozott ranggal „archigymnasiumokat“ más helyeken pedig csak „gymnasiumokat,“ habár mindkettőnek ugyanazon tanrendszerhez kellett alkalmazkodni.

A „Studium philosophicum“ négy féléves tanfolyamból állott, főcélja volt, hogy biztosabb általános műveltséget adjon a tanulóknak, helyesebben, hogy előkészítse őket az egyetemre, vagy más tudományos szakpályákra. E cél elérésére szolgált a bölcészeti tárgyaknak és kiegészítésül a magyar és görög nyelvnek beható tárgyalása. A görögöt különösen a theologusok és medicusok, a magyar nyelvet pedig a jogi pályára készülő¹⁾ kedvéért sürgették.

¹⁾ Csáka K. A zsolnai gymm. értesítője. (1891-92.)

Az oktatási nyelv, a latin nyelv, nemesak a remekírók miatt, hanem azért is, mert az az országban annyira általános, hogy a nélkül a különböző népfajok nem is értenék meg egymást.¹⁾ A latin nyelv szükségességét indokolta annak nemzetközi jellege és gyakorlati haszna; e nyelven voltak megírva a királyi rendeletek és leiratok, a törvények, magánjogok, ezen hivataloskodtak a bíróságok és egyéb hatóságok, ez volt a közügyek nyelve, a megyékben és városokban.

A „Nova ratió“-ban a német nyelv helyét a magyar foglalta el. A német nyelv a harmadik helyre jutott s tanítását szükségesnek tartották a kereskedés s az osztrák tartományokkal fennálló szoros kapcsolat és jeles irodalma miatt, amiért gondoskodni kellett, hogy minden tanintézetben legyen legalább egy tanár, a ki a német nyelvet tanítani képes.²⁾ A következő táblázatok képét adják a helybeli intézetben volt Scholae grammaticae Latinae és a Schola litterarum Humaniorum valamint a középiskolákat kiegészítő harmadik fokozat, a Studium philosophicum tantárgyainak, heti óraszámainak és tananyagának.

I. Scholae Grammaticae Latinae.

I. osztály.

Tantárgy	Heti óraszám	T a n a n y a g
Vallástan . .	2	Ó- és Új-szövetség.
Latin nyelv .	15	Olvasási és írási gyakorlatok: a latin nyelv elemei.
Számtan . .	2	A négy alapművelet.

II. osztály.

Vallástan . .	2	Ó- és Új-szövetség folytatása.
Latin nyelv .	13	A szabályok elsajátítása, begyakorlása, szókinés gyűjtés.
Földrajz . .	2	Magyarország s a kapcsolt részek.
Számtan . .	2	Törték.

III. osztály.

Vallástan . .	2	Erkölestan.
Latin nyelv .	11	Syntaxis; begyakorlás; Cicero, Cato Maior, szemelvényül: Corn. Nepos, Florus, Justinus.
Földrajz . .	2	Erdély-, Gács- és Ladomérország. Európai Törökország; Bosznia, Szerbia, Bulgária, Oláhország.
Történelem .	2	Magyarok története 1526-ig.
Számtan . .	2	Aránylatok s hármasszabály.

¹⁾ Grünwald B. A régi Magyarország. 355.

²⁾ U. o. 356.

IV. osztály.

Tantárgy	Heti óraszám	T a n a n y a g
Vallástan . .	2	Hitágazattan.
Latin nyelv .	11	Verstan; begyakorlás: Cicero, Sallustius, Julius Caesar, Curtius, Plinius, Seneca, Plautus, Terentius szemelvényekben.
Földrajz . .	2	A Habsburgok tartom. Magyarországon kívül, Lengyelország, Szilézia, Bajorország. Svájc s a pápai állam.
Történelem .	2	Magyarország története 1526—1792.
Számтан . .	2	A három tanfolyam anyagának közéleti alkalmazása.

II. Humaniorák vagy Gymnasium.

V. osztály: Rhetorika.

Vallástan . .	2	Összefoglalása a gramm. oszt. anyagának.
Latin nyelv .	9	Az ékesszólás elemei: logika, alkalmas szemelvények, stylgyakorlatok; görög hitrege, régiségtan.
Földrajz	2	A mennyiség-tani földrajz elemei; Európa és Ázsia; ált. az egész gramm. oszt. anyagot felölelő ismétlés.
Történelem .	2	Magyarország története a vezérek korától I. Ferdinándig.
Természetráaj	1	Ember- és állattan.
Mennyiségtan	2	A gramm. oszt. anyagának ism., a melyek a tanár közéleti példákkal gyakoroltat. Helyes-, szép- és gyorsírás.

VI. osztály: Poétika.

Vallástan . .	2	A ker. kath. egélytan.
Latin nyelv .	9	A költészet elemei s ápolása: Chrestomathia; stylgyakorlatok; görög mythologia s régiségtan.
Földrajz . .	2	Európa s Ázsia ismétlésével: Afrika, Amerika és Ausztrália.
Történelem .	2	Magyarország története I. Ferdinándtól napjainkig.
Természetráaj	2	Növény- és ásványtan.
Mennyiségtan	1	A gyakorlati életben szükséges miveletek. Helyes-, szép- és gyorsírás.

III. Studium Philosophicum.

VII. osztály: Philosophia theoretica. VIII. osztály: Physica.

Tantárgy	Heti óraszám VII-ben VIII-ban	T a n a n y a g
Vallástan . .	2 2	Mind a két osztály tanulói együtt tanulták a hit- és erkölestant.
Történelem .	5 4	I. évf.: Magyarorsz. oknyom. tört. II. évf.: Világtört.
Mennyiségtan	8 1	I. évf.: Elméleti mennyiség-t. II. évf.: Gyak. mennyiség-tan.
Természettan	— 9	Mezőgazdaságtannal s természetráajjal kapcsoltan.
Bölcsészett .	5 4	Az I. évf. s a II. évf. első fele: Elméleti bölcsészett, a II. évf. második fele: Gyakorlati bölcsészett.

A magyar nyelv tanítása nem felelt meg a várakozásnak. A helytartótanács a már előbb kiadott rendeletek daczára 1819. márcz.-ban 8914. sz. rendeletével erősen sürgeti, hogy a magyar nyelv mindenütt mint rendes tantárgy és irodalma is taníttassék, a tanulók a magyar nyelvből külön is osztályoztassanak; ugyanezen év okt. havában nyomatékosan megújítja intézkedéseit és kijelenti, hogy azon tanulóknak, kik nem kaptak a magyar nyelvből külön osztályzatot, ösztöndíjait nem folyosítja. 1820. szept. 5-én kézi könyvet ad a középiskolák tanárainak kezébe: „*Epitome Institutionum Grammaticarum Linguae Hungaricae*“ czimmel. Hat füzetkéből állott külön minden osztály számára. Az igazgatók fölügyeltek arra, vajjon tanítják-e heti két órában a magyar nyelvet a tanárok, külön classificálnak-e ebből úgy, mint a pl. latin nyelvből. A ki a magyar nyelvből elégtelen osztályzatot kapott s ki nem javította azt, az felsőbb osztályba nem bocsáttatott.

Az új tanrendszer válságos helyzetben találta a kecskeméti intézetet. Az 1753-ban emeltetett iskolaépület annyira megrongálódott, hogy a tatarozások daczára nem felelt meg többé rendeltetésének, új épületről kellett gondoskodni.

1808-ban Kiss Márton, az intézet igazgatója, Ferencz király születése napján, febr. 12-én, szónokolván a tudományok és művészetek föllendítése körül halhatatlan érdemeit kiemelte, majd áttért az ismét fejlődésnek indult helybeli gymnasiumra, rámutatott az iskolaépület hiányaira és egy új épület felállításának szükségét hangoztatta. Ugyanezen évben Szt.-Háromság vasárnapján, a kegyesrendi templom védszentje napján tartott isteni tiszteleten tovább fejtegette a már egyszer megpendített eszmét Sándor Endre apát, köztiszteletben és szeretetben állott városi lelkész, hatalmas szónoklata által oly hatást gyakorolt a jelenlevők kedélyére, hogy többen rögtön följánlották segítségüket részint anyagi szerek, részint pénzadományban. Készségesen adományoztak az új iskola fölépítésére Fekete Sándor, Végh János, Demeter János, Sárosy János és Czollner Mihály. Ezeket mások is követték és az ígért segítség csakhamar kitett 160,000 téglát 1220 v. frtot. Szőke Gergely utódok nélkül halván el, minden vagyonát végrendeletileg az építendő iskolára hagyta, a melyből azonban a végrendelet ellen föllépett rokonok miatt csak 300 v. frt jutott az örökhagyó akarata szerint az építési alaphoz. Cserthő Tamás özvegye adott 1809-ben 100 v. frtot, Czollner Mihály végrendeletileg 1820-ban 1000 v. frtot.

Hosszú előkészület után végre hozzáfogtak az új iskola fölépítéséhez 1825-ben a társház telkén délkeleti részről, a templom mellett. Az említett évben apr. 30-án letette Dani Zsigmond az intézet igazgatója a hat tágas

tanteremből álló emeletes épület alapkövét. Erélyesen folyt az építkezés míg a segedelem forrása ki nem apadt, annak kiapadtával csak vontatva ment, végre egészen elakadt és a nagy hévvel megkezdett és félig elkészült épület sok más nemes ügy változékony sorsában osztozva, elhagyatott állapotban várta 1830-ig a jótékony kezeket.

Ezen évben, miután a kath. egyháztanács felszólítására a rendkormány is följánlotta hozzájárulását a félben maradt építkezés folytatásához, újra megkezdették a munkát. A felügyeletre fölkérték Simonyi János tanácsnokot és Elszánt N. ügyvédet, kik ezen megbízást a közjó iránti tekintetből magukra vállalván a polgárság áldozatkészségét és nagylelkűségét ismételten igénybe véve, csüggedetlenül működtek míg a vállalatot szerencsés siker jutalmazta. 1832-ben készült el az épület, melynek fentartását a kath. egyháztanács magára vállalta, s május 24-én nyitotta meg azt nagy ünnepélylyel Ballet Ignác igazgató. Az új gymnasiumi épületet disziti egy faragványokkal ékesített portale, melyen alakok láthatók és pedig egy sisakos, pánczélos Minerva, mint a tudományok istenasszonya és az élet fonalát nyújtó Párka, jelezvén, hogy a tudomány ad a léleknek táplálékot a valódi életre. Ugyanott van egy vörös márványtábla, melyen a következő felírás olvasható:

KETSKEMÉT VÁROSÁNAK
RÓM. CATH. TANÁTSÁ
ÉS POLGÁRI
A TUDOMÁNYOKNAK EMELTÉK
1832-dik ESZTENDŐBEN.

A tartós békés időben — mondja a ház történetírója — a szellemi műveltség minden gépezete folytonosan eredményező munkásságban tartatott, s a ki magában erőt és hivatást érzett, a közmunkához tehetsége szerint járulni törekedett. A kecskeméti k. r. tanári testület is sz. Alapítónk szellemétől áthatva ernyedetlen szorgalommal működött nem minden siker és elismerés nélkül.

Az ifjúság száma átlag véve 300 volt.

Az 1848-iki szabadságharcz nemcsak az előadásokat akadályozta meg, hanem kizavarta csendes magányából a tanári testületet is. A társulázat lefoglalták a császáriak, kórházzá alakították át s a tanárok egy része a honszerелеmből áthatva karddal cserélte föl a könyvet, másik része a városban elszéledve magánházakban vonta meg magát s ily kényelmetlen állapotban 1851. évi szept. 22-ig teljesítették zúgolódás nélkül tanári és egyházi kötelmeiket.

Midőn az oroszok benyomultak az országba és a hazafiak szerencsétlen serege körülvéve, üldöztetve minden oldalról, a temesvári vereség után Világosnál letette fegyvereit, föllépett a reactio, fölváltva különböző alakokat öltve magára. Először vad és kérlelhetetlen volt; Haynau felakasztotta, főbelövette a férfiakat, börtönbe záratta a nőket, s sötét fátyol, a némaság és rémület fátyola borult az országra; Schwarzenberg és Bach ministeriumai megújították II. József központosító és burocraticus rendszerét, de mellőzték nemes intentiójú eszméit. Feldarabolták az ország területét, felcserélték a nemzeti törvényeket s alkotmányt az osztrák törvényekkel, a nemzeti nyelvet a némettel. Jól tudta a császári kormány, hogy az iskolák elnémetesítésével érhet legkönnyebben célra, mérhet legnagyobb csapást a nemzeti szellemre és nyelvre, azért behozott hazánkba egy új tanítási rendszert. Geringer ráparancsolta valamennyi intézetre 1849. okt. hóban az „Entwurf zur Organisation der Gymnasien und Realschulen in Ostereich“ című könyvben foglalt új tanrendszert, s Thun Leó keresztül vitte, hogy minden helyen életbe lépett.

A Thun-féle rendszer haladás volt a régi rendszerhez képest; így a gépies elemzés kiküszöbölése mellett a fősúlyt az értelem és az ítélőtehetség fejlesztésére és gyakorlására fordította, valamint a szépérzék s a szónoki képesség fejlesztésére. De nem érdekelte a nemzetet, mert a német nyelvnek az országra való ráerőszakolását látta benne, mivel általa a német nyelv lett az egyetem és a középiskolák nyelve, sőt bevitte azt a népiskolákba is.

Az „Entwurf“ a gymnasiumokat al- és főgymnasiumokra osztja, a tanévet pedig két félévre. Az algymnasiumok 4, a főgymnasiumok 8 osztályból állottak. Az osztályrendszer megszűnt és kezdetét vette a szakrendszer.

A tandíjat állami intézetekben az illető városi és környéke anyagi viszonyainak figyelembe vételével a ministerium szabja meg, más intézetekben maga a főntartó testület.

Az iskolai év október elsején vette kezdetét s július hóban végződött.

A tanulónak a gymnasiumba való fölvételéhez megkivántatott, hogy a kellő előismeretekkel birjon, kilenczedik életévet betöltse, s hogy a tanév megkezdése előtt már szülei, gyámja, vagy ezek helyettesének kíséretében jelentkezék.

A tantárgyak csak jóváhagyatott tankönyvekből taníttassanak, megkivántatott, hogy iskolai használatra legyenek megírva, s hogy fölöleljék a kiszabott tananyagot.

Szerda és szombat délután kötelező tantárgyat előadni nem lehetett. Délelőtt három, délután két órán át tartott az előadás. A két első óra után, ha harmadik is volt, tíz percnyi szünetet engedélyeztek.

A nagy szünidő augusztus és szeptember hónapokban tartatott. Heti szünidő két félnap, szerda és szombat délután volt. Az első és második félév között nyolcz napnyi szünet adatott; szünnap volt még az uralkodó születés- és nevenapja.

Vizsgálat mindkét félév végén tartatott, a mikor a tanulók rendes bizonyítványt kaptak, melyben az érdemsorozat is ki volt tüntetve a következő fokozatok szerint: kitüntetéssel első osztályú, másod osztályú, harmad osztályú, a mi mellé kitették még a locatiót.

Az iskolalátogatásra szigorúan ügyel az iskolai fegyelem. A hiányzók s a későn jöttek nevei az osztálykönyvbe beirattak, nem különben a fegyelem ellen vétők is. A mulasztásokat szülei vagy orvosi bizonyítvánnyal igazolták. A távolmaradásra engedélyt adhatott az osztályfőnök, de csak egy napra, több napra az igazgató.

Osztályfőnöki, igazgatói s tanártestületi feddés, bezárás, carcer, testi megfenyítés és eltávolítás voltak a büntetések.

A tananyag tárgyankint, tekintetbe véve a heti óraszámot is, a következő volt:

Vallástan, I. (2) A hittan elemei; II. (2) A kath. egyház szertartásai; III. (2) Bibliai ó-szövetség; IV. (2) Bibliai új-szövetség; V. (2) Egélytan I.; VI. (2) Egélytan II.; VII. (2) Erkölestan; VIII. (2) Egyháztörténelem.

Anyanyelv I. (4) Nyelvtan, írás, olvasás, helyesírás, írásbeli dolgozatok kéthetenkint; II. (4) Mondatkötés s rövidítés, szóképzéstan, írásbeli dolgozatok kéthetenkint; III. (3) költemények, prózák beemlézése s előadása, írásbeli dolgozatok kéthetenkint; IV. (3) Mint a III. osztályban; V. (2) Szemelvények, kéthetenkint írásbeli dolgozat; VI. (3) irodalomtörténet, szemelvényekkel; kéthetenkint egy írásbeli dolgozat; VII. (3) az irod.-történet folyt. és befejezése; kéthetenkint írásbeli dolgozat; VIII. (3) széptan; beszédgyakorlat; két- vagy háromhetenkint egy írásbeli dolgozat.

Latin nyelv I. (8) ejtegetés és igeragozás begyakorolva a Chrestomathiából; kéthetenkint írásbeli dolgozat; II. (6) A rendhagyó nevek és igék, begyakorolva a Chrestomathiából; kéthetenkint írásbeli dolgozat; III. (5) eset-tan; Cornelius Nepos; írásbeli dolgozat az I. félévben hetenkint, a II.-ban kéthetenkint; IV. (6) a módok tana; Julius Caesar, hetenkint egy írásbeli dolgozat; V. (6) Livius, Ovidius Metamorphosisa; stlygyakorlat; kéthetenkint írásbeli dolgozat; VI. (6) Sallustius; Caesar bell. civ. Vergilius: Eclog. Georg. Aeneis; stlygyakorlat; kéthetenkint írásbeli dolgozat; VII. (5) Cicero Vergilius Aeneise; stlygyakorlat; minden két-

hétben írásbeli dolgozat; VIII. (5) Tacitus Horatius; stlygyakorlat; kéthetenként egy írásbeli dolgozat.

Földrajz. I. (3) Egyetemes földrajz; a politikai földrajz alapvonalai.

Természetrájz I. (2) Állattan: emlősök, madarak, kétéltűek, halak; II. (2) Állattan: puhányok, rovarok; a II. félévben: Növénytan; III. (3) az I. félévben: Ásványtan; V. (2) Rendszeres természetrájz: Állat-, növény- és ásványtan.

Mennyiségtan. I. (3) Számolás egészekkel s törtekkel; vonal, szög, a háromszög s a parallelogramm szerkesztése s főtulajdonságai; II. (3) közéleti, gyakorlati számtan; mérték- és pénzisme; terület-számítások; III. (3) betűszámtan; kapcsolástan; négyzet- és köbgyök; permutatio; combinatio; a kör számításai; IV. (3) aránylatok; egyenletek egy ismeretlennel; stereometria; V. (4) számrendszer, a képzetes, s törtkitevőjű számok; algebrai kifejezések; a számok oszthatósága s tulajdonságai; a törtek részletesen; longometria s planimetria; VI. (3) hatvány; gyök; logarithmus; elsőfokú egyenlet egy s több ismeretlennel; redukált algebrai kifejezések; Frigonometria és Stereometria; VII. (3) elsőfokú határozatlan egyenletek; az egyenletek eddig elő nem fordult részei, az algebra alkalmazása a mértanban; elemző mértan.

Történelem: II. (3) ó-kor története 476-ig Kr. u.; III. (3) a középkor története; Ausztria története tekintettel az egyetemes tört. főbbpontjaira a westpháli békéig; IV. (3) I. félév: Ausztria történelme folytatva s befejezve; II. félév: összefoglaló ismételése a pol. földrajznak s népszerű honismertetés; V. (4) az ó-kor történelme; görög-római régiségtan; az irod.-történet s a hitregetan főbbpontjai; VI. (3) a középkor története, a népvándorlástól a XV. századig; VII. (3) az új-kor története a jelenkorig; VIII. (3) Ausztria politikai földrajza.

Görög nyelv III. (5) rendszeres alaktan a mivégzetű igékig; emlézés, fordítás az olvasókönyvből; kéthetenként írásbeli dolgozat, de csak a II. félévben; IV. (4) a mivégű igék; a rendhagyó ragozás; emlézés és fordítás az olvasókönyvből; kéthetenként írásbeli dolgozat; V. (4) Homer Iliasa, grammatikai ismételés; minden hónapban egy írásbeli dolgozat; VI. (4) I. félév: Homer Iliasa; II. félév: Herodot; grammat. ismételés; havonk. egy írásbeli dolgozat; VII. (5) I. félév: Sophokles, utóbb Odysseia; II. félév: Demosthenes kisebb beszédei; grammatikai ismételés; hetenkint egy írásbeli dolgozat; VIII. (6) I. félév: Plato; II. félév: Sophokles; nyelvtani ismételés; kéthetenként egy iskolai dolgozat.

Természettan: III. (3) a II. félévben: Physika: Előismeretek; hőtan; IV. (3) egyensúly- és mozgástan; hangtan; fénytán; villamosság s delezesség; a csillagászat s a phys. földrajz elemei; VI. (3) általános tulaj-

donságok; vegyi összeköttetés; hőtan; villamosság; delejesség; VII. (3) egyensúly-; mozgástan; hangtan; fénytán; Astronomia s Meteorologia; VIII. (3) I. félév: Phys. földrajz és földtan; II. félév: Az ember-, állat- és növény élettana, az állatok földrajzi elterjedése.

Bölcsészlet: VIII. (2) lélek- és gondolkodástan.

E tanterv szerint történt szervezés következtében a hatosztályú gymnasium algymnasiummá lett, majd reáltanodává akarták átalakítani.

1853. nov. 3-án Haas Mihály iskolatanácsos és felügyelő jelenlétében tartott tanári tanácskozáson Demeter Alajos igazgató bizonyította az átalakítás célszerűségét. Bizonyító érvekkül fölhozta, hogy az ifjúság évről-évre csökkenő száma arra mutat, hogy a kisgymnasiumi tanulmányok kellelőleg nem méltányoltatnak; a város lakossága, egy kis töredéket kivéve, gazdálkodó és iparos, ezekre nézve a gymnasiumi tanulmányok egy részének ismerete valóságos idővesztegetés, ellenben a reáltanodában előadott tantárgyak egyenesen gyakorlati irányúak; az ezekben kiművelt ifjú, ha a magasabb életpályákat kiveszszük, a polgári élet bármely szakába átlépve, akadály nélkül haladhat. Hogyha a tanulók nagy része az algymnasiumi tanulmányokat sikerrel be is végzi, azok közül sokan a szükséges költségek hiánya miatt tanulmányaikat nem folytathatják, néhány gazdagabb polgárért célszerűtlen a gymnasiumot föntartani, mert azok gyermekeiket máshol is taníttathatják, a gymnasiumnak kiegészítésére pedig a jelen körülmények között remény sincs. Minthogy az alföld e részén reáltanoda nincs, az ifjúság bizonyára sok helyről, de különösen a közelebbi vidékről ide jön. A mi a tanárokat illeti, azokra nézve mindegy akár gymnasiumban, akár reáliskolában működnek; ha a rendkormány a tanároknak reáliskolában való alkalmaztatása iránt megkerestetik, az beleegyeznek.

A megpendített eszme megvalósult, a város kapott reáliskolát, de nem a gymnasium átalakításával.

A város lelkes előjárósága elhatározta 1855-ben, hogy az iskolák felszerelésére a nevelés és tanítás fölvirágoztatására úgy a kath. mint az ev. ref. egyházközségnek évenként a város pénztárából külön-külön 6000 frtot utalványoz, elhatározta, hogy hat tanyai iskolát és egy három osztályú reáltanodát fog legközelebb felállítani és célszerűen felszerelni.

Igy a gymnasiumnak reáltanodává való átalakításának tervét elejtették, sőt a városnak nemes eljárása fölwillanyozta a kath. egyháztanácsot annyira, hogy az elemi iskolák rendezése után a gymnasiumot kiváló figyelemben és pártfogásban részesítette. Azok, a kik azelőtt elleneztek a gymnasiumnak átalakítását mindig gyakrabban hangoztatták, hogy gyermekeik sem egyházi, sem jogi, sem orvosi, sem mérnöki pályára nem

léphetnek, és a kath. egyháztanács ezek megnyugtatóására kijelentette, hogy a kisgymnasiumot nagygymnasiummá fogja kifejleszteni. Az iskolaügynek nagyobb lendületet adandó eltörölte a 10 pfrnyi tandíjat s csak a 2 pfrnyi felvételi illetéket hagyta meg, szegény, de törekvő tanulóknak még ezt is elengedte, sőt a szükséges tankönyvekkel is ellátta őket — Horváth Döme városi tanácsnokot, a kath. egyháztanácsnak buzgó tagját, a tudományok és művészetek lelkes pártolóját az iskolákra való fölügyelettel bizta meg.

A reáliskola megnyitása s első évei a legszorosabb összefüggésben vannak a gymnasiummal.

A város nagylelkű polgármestere Hajagos Illés a reáltanoda megnyitásáról gondoskodván alkalmas helyiség hiányában a gymn. igazgatóját, Cseh Ferenczet megkeresé, lenne hajlandó az ifjúság, iránti szeretetből a gymn. épületben fenlevő két tantermet ideiglenesen átengedni és pedig az egyiket az első osztály, a másikat a rajziskola részére. A felszólított igazgató azt válaszolta azon esetre, ha a már többször fölemlített kiegészítése a gymn.-nak még elmarad és az átengedésbe a nemes város kath. egyháztanácsa is beleegyezik, a kért tantermeknek ideiglenes használatra való átengedését mindenkor nyereségnek tartja. Ennek következtében megkezdődött a beiratás a reáliskola első osztályába 1857. január hóban; az osztály főnöke Szabó József tanár volt. Az iskola ünnepélyes megnyitása febr. 4-én történt; Haas Mihály prépost és iskolatanácsos a kegyesrendi templomban a városi előljáróság, cs. k. tisztviselők, minden vallásfelekezeti tanárok, az összes tanuló ifjúság és nagyszámú közönség jelenlétében ünnepélyes „Veni Sancte“-t tartott, utána az intézet legnagyobb termében gyűltek össze, hol Hajagos Illés polgármester a nyilvánossági joggal felruházott három osztályú reáliskolát megnyitottnak nyilvánította.')

') A beszéd, melyet Hajagos Illés polgármester az intézet megnyitása alkalmából mondott, a következő:

Nagyságos és Főtisztelendő cs. kir. helytartósági Tanácsos,
budapestkerületi iskolai-főfelügyelő Úr!

Nagyérdemű közönség!

Minden teremtmény között az ember az, a ki születésétől fogva legtöbb segílyt szükségel, de egyszersmind ő az, ki bevégzett műveléssel, mint disze a teremtésnek hivatva van minden eszköznök célészerű felhasználásával a legmagasabb lényhez közelíteni, s hivatva van ezen magas rendeltetésének méltó gondolkozás és cselekvés általi valóítására. Mindez azonban csak közvetlen befolyással az ember testi és szellemi hajlamára t. i. növeléssel történhetik, mely a családi körben vevén kezdetét az iskolában érleltetik s végre a közéletbe lépett állampolgár által hasznos cselekményekben nyilvánul.

Hazánknak előítéletes régi korszakában a művelés és a tanulmány terén bizonyos

Az ifjúság elénekelte a himnust, majd Haas Mihály iskolatanácsos emelt szót fejtegetve a reáliskola célját, köszönetet mondott a nemes városnak áldozatkészségeért s azoknak is, a kiknek közreműködésére az intézet létesült. A diszes ünnepélyt az ifjúság éneke fejezte be, mely éneknek szövegét és dallamát Szabó József tanár készítette.

Az első félév február végén befejeztetett, a második márczius elején vette kezdetét.

A rajziskola csak máj. 4-én nyílt meg, mert a helytartóságtól kinevezett tanár csakhamar belátta, hogy Kecskeméten a magyar nyelv ismerete nélkül nem taníthat, állásáról lemondott, s helyére ideiglenesen Kutrovics rajztanár neveztetett ki, s mert a rajzterem felszerelése nagy lassúsággal történt.

A gymnasiumi ifjúság, míg a reáliskola első majd második osztálya a gymnasiumi épületben maradt, illetőleg míg a városi közgyűlés 1861. aug. 26-án a reáliskolát föl nem oszlatta hetenkint kétszer, szerdán és szombaton délután a rajzban ingyenoktatást nyert.

A kath. egyháztanácsnak minden áldozatkészsége daczára nem birt a gymnasium nagyobb lendületnek indulni. Az ifjúság száma az 1856/7-iki iskolai év végén összesen 70 volt.

A közlekedési nyelv a tanhatósággal a latin nyelv volt, az előadási nyelv a magyar. Ekkor ismét kísérletek tétettek a németesítés érdekében.

-----
egyedáruság gyakorlása mellett, miveltségi közszellem nem nyilvánulhatott és az elő-
ítéletek a népet a haladás teréről leszorították; azonban az álszemérem a tudomány
ezen választottait nem bocsátá a gyakorlati tanulmányoknak szerintök inconveniens
terére, s eredményezi fent is alant is az élettudományokbani elmaradást.

Ámde a választófalak, ezen akadályok megsemmisültek. Mindnyájan egy szerves
testet, egy jól rendezett egésztest képezünk s faladatunkká lett: egy önalkotta új életnek
válvatett crónkkel fölélesztését eszközölnünk.

Azon idők midőn földmivelés, állattenyésztés egyszerű szükségleteinket és igé-
nyeinket kielégíteni képesek valának, már eltűntek.

Az emberek szaporodása a különböző osztályuk természetszerű alakulásában, föl-
tétélezi az életszükségek szaporulását. A művelt s iparos külfölddeli közvetlen érintke-
zésünk már is érezteti velünk a termelő értelem hiányát, s ha az azokkali egyensúlyt
felállítani képesek nem leendenénk, a természet által különben dúsan adományozott szép
hazánk szenvedő üzletével egyideig pangani fogna ugyan, de elerőtlenül s elszegé-
nyedve föltartóztathatlanul s kényszerülve sietne a megsemmisülés s feledés homályába.
Ámde épen ezen váltságos helyzetünkben hívta életbe Ő cs. kir. ap. Főlsége atyai
érelmű bölcs gondoskodása a reáltanodákat, melyek a növekedő nemzedéket azon
értelmes üzletemberekké növeljék, kik majdan mint férfiak boliparunk emelése által ne
csak mérközzenek a külfölddel, hanem leszorítsák azokat a küzdelem teréről s ezzel
megmentsék anyagi létünket. A magas cs. kir. Helytartóság ap. Fejedelmünk népboldo-
gító akarátának e téren sikert szerzendő gyorsalkodott a községeknek buzdításával és
serkentésével a reáltanodák felállítását létesíttetni.

1856. decz. 20-án 28,324. sz. alatt érkezett rendelet szerint a tanítási nyelv három év múlva a német nyelv legyen. Elrendeltetett, hogy minden osztályban a német nyelvre négy óra fordítottassék hetenkint s hogy a történelmi, földrajzi, számtani és természetrajzi előadások alatt német műszavak használtassanak. Ezen rendelettel szemben hiába való volt minden ellenkezés, foganatba kellett azt hozni, habár a vonakodásnak annyi eredménye mégis volt, hogy a harmadik és negyedik osztályra vonatkozólag a négy órás német nyelvtanítás további rendeletig elmaradt, mivel az ifjúság naponként úgyis tizenegy óráig volt elfoglalva.

Ezen rendelet valamint a kormánynak erőszakos beleszólása a tandíjügybe nem válhattak az intézet előnyére.

1857. évi május 30-ról 13,882. sz. alatt leirat érkezett, mely által a gymnasiumok igazgatói értesítettek, hogy az 1857/8. tanév kezdetével minden államgymnasiumban és olyan gymnasiumokban is, melyek a kormány bármi nemű segélyét élvezik 8 pfrtnyi tandíj fog fizettetni. Egy más leirat (1857. szept. 25. 25,606. sz.) tudatja a helybeli gymnasium igazgatójával, hogy a kecskeméti kath. gymnasiumban Murányi István a helybeli cs. k. pénztár tiszte van a tandíj beszédésével megbizva. Minthogy az intézet semmiféle segélyt nem kapott a kormánytól, azért az igazgató a leiratot az egyháztanácsal közölte, mire vonatkozólag az egyháztanács okt. 5-én a következő határozatot hozta: „Minthogy a

---

Igy lón városunk is fölhiva s a községhatóság ezen intézetnek a nép érdekében szükségességét élönkül érezte, s annak életrehozatalát egyik legsürgősebb föladatául tekinté, mert belátta: hogy az ipar, az újkornak e gyermeke a civilisatió élén áll s férfiasan halad előre, maholnap uralmat veend minden egyéb érdek fölött! — mert belátta, hogy ez által keresetforrásai szélesbülnek s nemes iparosok képzésében emelkedik a gazdaság s áldást hoz e városra! — és mert belátta, hogy ezáltal az értelemnek az anyag fölötti uralma éretik el, s megszabadulnak az emberek azon nyomasztó bilincsek-től, melyek eddig tevékenységüknek korlátot vetettek.

Ily értelem- és ily meggyőződésben alapítá a községi képviselőlet 1855. évi szept. hó 3., 4. és 7-én tartott folytatólagos üléseiben „a városi nyilvános háromosztályú alreáltanodát,“ — mely a cs. kir. helyt. osztálynak 1856. évi junius 10-ről kelt 10685., s ugyanazon évi okt. 22-ről kelt 27059. sz. alatti kibocsátmányaival kegyesen megerősített. Ezen intézetet adjuk mi a nyilvánosságnak ezennel ünnepélyesen által, s ahhoz meggyőződéssé érölt azon reményünket kötjük, hogy végzett reáltanoneczainknak a polgári életben keresetmódot, az álláméletnek magvat s hatalmának, gazdagságának élő oszlopokat, szegény hazánkknak pedig szerető, hű polgárokat nyujtand.

Ezen intézetnek gyarapítására fordítjuk egyesített erőnket, s adja Isten, hogy gyermekeink előmenetelében a közös fáradozások áldásos gyümölcsöket teremjenek.

Ezen intézet pedig nagy Fejedelmünk atyáskodással párosult népboldogító gondoskodásából vevén csiráját, kívánjuk, hogy dicsőségesen uralkodó cs. kir. ap. Fejedelmünket, Ferencz Józsefet, fonséges nejjével, a dicsőségesen uralkodóház minden fonséges tagjával a Mindenható igen sokáig éltesse.“

tanintézeti hat tanárra még a mult századból a feledhetlen emlékezetű Koháry István gróf által örök alapítvány tételvén, a többi tanintézeti költség a kath. egyházközség által elvállaltatván a tanintézetnél az államszegély soha igénybe nem vétetett, ez oknál fogva a kath. egyháztanács elhatározá, hogy a kormányi rendelet sérelmes következményeire s bizton remélendő megváltoztatására nézve a Helytartótanácschoz azonnal kérvény útján járuland; addig is egyházgyűlési határozatánál fogva önt általam bizodalmas tisztelettel utasítja, hogy az intézet érdekében hozott határozatát tudomásul véve, a kath. egyháztanács felelőségére továbbra is a tandijt 2 pfrttal beszedni sziveskedjék; a kath. egyháztanács teljesen reméli, hogy a Helytartóság az egyetlen kath. intézetünket, akkor, midőn annak minden költségeit a hatóság elvállalja, végkép tönkrejuttatni nem engedendi.“ Ferenczy Jakab egyházigazgató.

Az egyháztanácsnak a tandij ügyében a helytartósághoz benyújtott kérvényére 1858. jan. 21-én kelt, 1095. sz. a. kiadott rendelet volt a válasz, mely szerint az igazgató utasittatik, hogy az 1857-ben 13,882. sz. a. megjelent renDELETEH tartsa magát, bármely részről történhető közbeszólás ellenére is, mindaddig, mig az illető helyről ellenkező utasítást nem kap. Evvel tehát a kötelező tandij ki volt mondva.

A nemes egyháztanács, nehogy a gymn. ifjúság még jobban meggyérüljön elhatározta, hogy ez évben a tehetősebbektől a tandijat maga fogja beszedni, a szegényekért folyamodni fog, azokért pedig, kik talán fizethetnének, de a fizetés nagy terhökre lenne, az egyház saját pénztárából fogja megfizetni; úgy azonban, hogy a tanév végén levonja a gymnasiumra fordított egész évi költségét s csak a fenmaradt összeget fogja Murányi tandijbeszedőnek átadni. Az egyháztanácsnak e határozata daczára amint a tandijfizetés kötelező voltát kihirdették, rögtön bejelentette kimaradását nyolez tanuló.

A kormány erőszakoskodása a német nyelv érdekében, beleszólása a tandijügybe, nem csökkentette az egyháztanács tagjainak lelkesedését a gymnasium iránt, sőt éppen ezen időben kezdette meg a tárgyalásokat a rend kormányával az algymnasiumnak főgymnasiummá való kiegészítése végett. Minő lépések történtek, hol és minő akadályokat kellett legyőzni, ezt nem lehet föltüntetni, hiányoznak a szükséges okmányok. Négy évi vajudás után következő szerződés kötött ez ügyben:

Szerződés. Mely egy részről a magyar és erdélyhoni kegyesrend főkormányzója ft. Purgstaller József úr, másrészt Kecskemét város róm. kath. Egyház-községtanácsának a folyó 1859. évi febr. 6-án 509. sz. alatti járásbírósigilag hitelesített általános meghatalmazásánál fogva ezen szerződés megkötésére

felhatalmazott egyházközségi gondnok Kovács József és tanácsos Horváth Döme urak között mai alulirt napon és helyen kötött, melynek erejénél fogva:

1-ör kötelezi magát a fenn érintett Rendkormányára miképp most Kecskeméten létező s 6 tanárral, régi alapítvány folytán, ellátott kisgymnasiumnak a nm. es. k. Helytartótanács és magas Ministerium által kibocsátott engedélye folytán, nyilvános 8 osztályú főgymnasiummá leendő átalakításához még szükséges 6 főgymnasiumi tanárt saját kebeléből az alább megirt időszakai rend szerint rendel és alkalmaz, és pedig:

2-szor minthogy a most létező kisgymnasiumot egyszerre a nyilvános főgymnasiumhoz még szükséges négy osztálylyal épület hiányában megszorítani nem lehet, azonban a czélba vett és felsőbb helyen engedélyezett főgymnasium a jövő 1859/60-ik iskolai évben elmulaszthatatlanul legalább egy osztálylyal megkezdendő leszen: kötelezi magát a főtiszt. Rendkormányára, hogy ezen jövő 1859/60-ik évben okvetlen felállítandó 5-ik osztályhoz szükséges tanárokat annak idejére rendelni és valóban alkalmazni is fog, nem cselekedvén különben a következő iskolai években, évenként folytonosan gyarapítandó egy-egy osztálynak a szükséges tanárokkal való ellátása iránt.

3-or kötelezi magát a főtiszt. Rendkormányára miképp rendje neveldejét (studium) a kecskeméti rendházban fogja megtelepíteni, én ezen saját kebelebeli ifjúságot a főgymnasiumi osztályokban nyilvánosan járatni.

4-er A főgymnasium szükségéhez megkívántató helyiségek a mostani gymnasialis épület megnagyobbítása által újból teendő építkezéssel levén pótlandók, egyedül ez iskolai czélra az útcza mentén megkívántató telket a főtiszt. Rendkormány minden megtérítés nélkül szükséges mennyiségben még akkor is kiszolgáltatja s átengedi, ha az a mostani egyházi lakásául használt épület egy részének lepusztításával eszközöltethetik is. Másrészről.

5-ör alulírottak, mint Kecskemét város róm. kath. Egyházközségnek ez örök alapítványi szerződés megkötésére teljes meghatalmazottjai kötelezzük egyházközségünket: miképp a legfelsőbb helyen is engedélyezett főgymnasium életbeléptetéséhez megkívántató és a fenti pontokban a főtiszt. Rendkormányára által megajánlott s kötelezett 6 tanár minden szükségbeli ellátása fejében a Rend, illetőleg a kegyesrend kecskeméti

háza részére minden egyes tanár után évenként 520, azaz ötszázhusz pengő forintokat, mely osztrák értékben 546 frtot teszen s így összesen 3120 pfrtokat azaz háromezerszázhusz pfrtokat, mely osztrák értékben 3276 frtokat teszen, évnegyedes részletekben, előlegesen, első években az alkalmazandó tanárok számához képest, mindenkor az ottani rendház Igazgatójának pontosan fizetni tartozik.

6-or A fentebbi pontokban már többször érintett 6 tanár lakszobáit ezen első és egyedüli esetre minden tovább fentartási vagy utánpótlási kötelezettség nélkül, illendő bútorokkal felszerelni a szerződő egyház magát kötelezi.

7-er A kecskeméti róm. kath. Egyházközség megbizottjai által kötelezi magát a most fenálló kisgymnasiumi épületet a rendház e végre átengedni kijelentett telkén a főgymnasium szükségéhez megkívántató helyiségek hozzáépítésével megsaporítani, mely a mostan létező hat termen túl legalább még két tanteremből, a főgymnasiumi museum, kézi könyvtár, igazgatói hivatalos szoba és egy a nyilvános vizsgák tartására megkívántató nagyobb teremből álland és ezen helyiségeket két év alatt nemcsak fölépíteni, hanem használható állapotba fel is szerelni tartozik.

8-or A főgymnasiumhoz szükséges museumi eszközöket, úgy a kézi könyvtárt nem ugyan egyszerre, hanem a folyó évi okt. 1-ső napjától számítandó négy év alatt beszerezni, azt azontúl is nemcsak jó karban tartani, de a szükségeseikkel időszakonként pótolni; az egész iskolai épületet mint belső, úgy külső részeire nézve jó karban tartani, a tantermeket fűtéssel és egyéb szükségeseikkel ellátni magát a fent érintett egyházközség kötelezi.

9-er Ezen ellátási költség fejében fentartja magának az egyházközség, miként a magas Oktatásügyi Ministeriumnak 1857-ik évi márcz. 5-iki Magyarországra is kibocsátott rendelete 18-ik §. értelmében a tandíjjal vagy a mutatkozó szükséghez képest egyedül szedendő familiatio díjával maga szabadon rendelkezessék és azt a magas Ministerium beleegyezésével ezen általa mindenekkel felszerelt és ellátott főiskola évi költségei pótlására fordithassa.

10-er Ha az új iskolai épület felállításával a 4-dik pontban kijelelt egyházi lakásaul szolgáló épület egy részét elpusztítani kellelend, kötelezi magát az Egyházközség mikép a fenmara-

dandó épületrészt helyreállítani és egy alkalmas bejárással ellátni fogja. Végre

11-er Mint főkvánságát és óhajtását jelenti ki a már sokszor említett Egyházközség, mikép a nagy áldozatokkal létesítendő és fentartandó főgymnasiumban az oktatási nyelv a magyar gymnasiumok szervezése szerint rendeztessék.

Kelt Pesten, apr. 5-ken 1859.

Purgstaller Cal. József m. k.,

az ájtatos iskolák kormányzója.

Kovács József m. k.,

mint a kecskeméti r. k. egyház gondnoka és meghatalmazottja.

Horváth Döme m. k.,

egyháztanácsos és meghatalmazott.

Az egyházközség lelkes tagjainak nemes buzgalma megteremtette a főgymnasiumot. Az egész egyházközségnek, de különösen az egyháztanácsnak nemes buzgalmát annyival is inkább ki kell emelni, mert a mostoha idők daczára igen nagy áldozatokra vállalkozott a város szellemi haladása céljából.

Az 1859/60-iki tanévben megnyílt az ötödik osztály. A főgymnasium megnyitása főlemlítésre méltó szép ünnepélyvel történt okt. hó első napján. A Szentlélek segedelmét kérő sz. mise után, hálát mondott a rend főnöke Purgstaller József a nagy számban összegyűlt közönség előtt Ő császári királyi Főlségének a város felvirágoztatását czélzó atyai kegyéért, melyet a főgymnasiumi tanfolyam engedélyezése által tanúsított; hálát mondott a kath. egyházközségnek áldozatkészségeért s buzgalmáért, a melynek alapján a főgymnasium megteremtése lehetséges volt; remekül föltárta a tanári testület előtt azon kettős feladatot, melyet a gymnasiumi tanintézeteknek a nevelendő és tanítandó emberiség értelmi és érzelmi világa körül meg kell oldania. Kovács József egyházgondnok örömmel ragadta meg az alkalmat, hogy az egyházközségnek az idők jeleihez illő gondoskodását épen ezen intézet irányában ajánlja fel, mely a magasabb fokú műveltségnek előcsarnoka, s hogy az így gondoskodni szerető egyházközségnek a kegyesrendi tanárok buzgalma iránt való teljes bizalmát fejezi ki. Suhajda Sándor igazgató a főgymnasiumot létesített kath. egyházközségnek a következő nemzedékre kiható jótékony-ságát emelte ki. A saját s rendtársai nevében köszönetet mondott a rend főnökének és az egyházközség élén erélyes buzgalommal működött jeles férfiaknak a főgymnasium létesítése körül kifejtett törekvéseikért.

Buzdította a tanuló ifjúságot; annyi áldozat s jótétemény irányában szent kötelességüknek vallotta, forró hálájok jeleit szakadatlan szorgalmuk- és az erényre való törekvésükben megörökíteni. Az ünnepélyt Horváth Döme tanfelügyelő beszéde fejezte be, ki szívének ama óhaját akarta az ifjúság lelkében megörökíteni, hogy az erényre és tudományra törekedve, hazája becsületét, nemzetének üdvét és dicsőségét is úgy tekintse mint lelkesítő eszmét, mely a hazának serdülő gyermekét mindenek előtt azon józanító igazságra vezeti, hogy a nemzetiség nem hiú sallang, melylyel szemeinket kápráztatjuk; szellemi erőben és tette való készségben kell annak állania, mi által a magyar nemzetiségét Európa színterén erőssé és tiszteltté teheti.

Az 1832-iki épület kiegészítése az 1860. év tavaszán megkezdődött, az építés nagy hévvel és sebes haladással meg is történt s a cserepezésig vitetett. A bokréta ünnep után nagyszámú érdeklődőket lehetett az intézet falai körül látni vallás-, rang-, kor- és nemkülömbőség nélkül. Csakhamar egy nagyszerű munkásegylet alakult az egybegyűlteket sokaságából, mely feladatául tűzte ki magának: egyesült erővel borítani az épületre a cseréptetőt s abban a testvérülés tisztaságát emlékének mutatni fel az utókornak az elmét képező, a szívet nemesítő tanintézet hajlékain. A gerendázat csúcsain diszelgő nemzeti lobogók, a hölgyektől azokra erősített koszorúk, az örökké lelkesítő szózat hatalmas hangjai azonban annyira bántották az átellenben lakó megyefőnököt, Bonyhád Istvánt, hogy a városnak a helyszínén jelen levő előljárói közül néhányat — köztük Kovács József egyházzongnokot is — magához parancsolva a legdurvább szavakkal megtámadta, Beretvás János munkavezetőt pedig elfogattatta. Ezen erőszakos és bántó beleavatkozás megzavarta a buzgón segédkezőket munkájokban, de nem sokáig, úgy hogy rövid idő múlva tető borította be az intézetet. Beretvás János elfogattatását követő napon bántódás nélkül szabadon bocsátatott, a megyefőnök az egyháztanács által, Budán, Benedek tábornagynál és kormányhelytartó előtt emelt panaszra félfizetéssel nyugalomba helyeztetett.')

') A világsi szomorú fegyverletétel után, a reactio alatt, az absolutismus sötét boszúja működött néhány éven át; Schwarzenberg és Bach ministeriumai megszüntették azt, de megújították a központosítási rendszert mellőzve az 1848-iki szentesített törvényeket, az alkotmányt, a nemzeti nyelvet. A leigázott nemzet el volt nyomva, de érezte, hogy nincs legyőzve, — sóhajtott és várt. A magentai és solferinói vereségek nagyobb mérsékletre kényszerítették a reactionarius pártot, s a nemzet azután nem egyszer adott nyíltan kifejezést különböző alakokban elégedetlenségének. Ilyen irányú tüntetés volt tulajdonképen ez is. A kik honfiai bánatuknak s elégedetlenségüknek ekkor így kifejezést adtak, megörökítették neveiket sajátkezü aláírásukkal, s a következők voltak:

Ezen emlékezetes cserepezés után a belső munkához akartak látni de a főfalakra a belülről kifelé eső nyomásokat kellőleg számba nem vették, azért a boltozat lebontása s egészen új belső beosztás vált szükségessé, a mi az épület befejezését annyira késleltette, hogy csak 1861. nov. 10-én lehetett azt használatra átvenni, a mikor Peitler Antal váci püspök azt be is szentelte.

Az intézetben, már kiegészítése előtt is, oktatást nyert az ifjúság az énekekben. Egyházi énekekre kötelezve volt minden róm. kath. tanuló, a műénekekre csak a jó hangúak. Az egyházi éneket tanulták hetenkint egy órán át, a műéneket négy órán át. Tanította pedig az éneket Kaiser József elemi iskolai tanító. A kiegészítés folyamata alatt, 1860-ban, zeneiskolát kapcsoltak az énekiskolához, a melyet Schurmann Kálmán zenetanító vezetett. Az egyesített ének- és zeneiskola fölszerelése céljából rendezett az ifjúság 1862. jun. 29-én sorsjátékkal egybekapcsolt hangversenyt, és az ezen alkalomból begyűlt pénzen vettek egy zongorát, négy klarinétot, két rézkürtöt, két trombitát, egy szárnykürtöt, egy tenorkürtöt, egy bombardont és hangjegyeket. Ajándékozás útján is szaporodott a fölszerelés. Az igazgató, Suhajda Sándor adott két fuvolyát, Herczeg Sándor és Dr. Kada Endre egy-egy alto-violát.

Ugyancsak 1860-ban vetette meg alapját a kath. egyházközség az ifjúsági könyvtárnak, melyhez különösen Horváth Döme egyháztanácsos

---

Ring Ferencz, Ferenczi György, Zilahi Mihály, Beretvás Sándor, Patsu Mihály, Szöke Sándor, Kovács Anti, Szél Judit, Várhágó Sándor, Diószeghy József, Kardos István, Simony Antal, Széles József, Kiss Zsiga, Faragó József, Lénárt József tanuló, Kovács István, Miller János, Dékány Mihály tanuló, Stadla Endre, Volf János, Horváth Péter ügyvéd, Lestár Péter ügyvéd, Jóbi János, Kovács István, Bene Sándor, Hangyás Imre ügyvéd, Szalai László, Ág Lajos, Kalmár Béni, Gonda Mihály tanuló, Kovács Sándor tanuló, Baki Péter tanuló, Ág István tanuló, Lédeczy Gábor tanuló, Sándor Pál lakatosmester, Tormássy Mária, Kós Anna, Szél Judit, Ladányi Sándor, Beretzki Erzsébet, Banó Lajos, Uwira Ferencz tanuló, Zsigmond Sándor tanuló, Szabó János tanuló, Händtel Rudí, Handtel Gusztáv, Bebök Mihály, Pacsu Helén, Milhoffer Mari, Szalis Karolin, Kozma Eliz, Rádi János, Steiner Márton, Baktay Gábor, Szabadi Sándor, Kovács Lajos, Végh László Schwartz László, Bódis János, Szabó György, Dömötör Imre kegyesrendi tanár, Deák Juczi, Kónya Karolina, Dobis Anna, Szűcs István, Gröber Jánosné, Gröber József, Fodor Imre, Nagy Eszter, Mányoki Bódogh János, Frankó Sándor, Zsigrai János, Kovács István, Deák László, Dömötör Károly, Elszánt Ferencz, Miller fivérek kocsival, Gassich József, Mészáros Mihály, Tóbi Judit, Dékány Judit, Szűts Erzsébet Nagy-Körösről, Ujszászi József, Szalai Antal, N. Irma, Bóbis Gergely, Dr. Mádi Pál, Klinger Mihály, Dr. Dékány Ráfael, Weisz Zsigmond, **Kováts Gábor, az első cserépfelvivő**, Dörögi Mihály, ifj. Héjjas Mihály, Szokolár József építőmester, Csabó Benő, Csapó Gyula, Milhoffer Frigyes, Vései Károly, Kovács Kedves, Borostyán Lidia, Szabady Mária, Szabady Rozália, Durda János, Weisz Eduard tanuló, Szabó József tanító, Spieler

ajándékából, valamint néhai Demeter Alajosnak hátrahagyott könyveinek egyrészéből, melyet a rendfőnök átengedett, de több más egyesek adományából is igen szép könyvkészlet járult. Ezen évben adott még a kath. egyházközség az igazgató megkeresése folytán a természettani museum gyarapítására 300 forintot.

Az intézetnek főgymnasiummá való kiegészítésekor megkötött szerződés harmadik pontja szerint kötelezte magát a rendkormány arra, hogy a gymn. tanfolyamot végző rendi növendékeket itt fogja a főgymn.-ba járatni. A mint a tanintézet fokozatosan kiegészítettet, úgy küldötte ide a rendkormány az ujoncznevelő-intézetből, Váczról, az ötödik, majd hatodik, stb. osztályokat végző fiataljait, s mikor az intézet nyolcz osztályú lett, 32 rendi növendék látogatta azt.

Kiegészítve állott a főgymnasium az 1862/63-iki tanévben. Miután nyilvánossági jogot nyert, megtartották az első érettségi vizsgálatot 1863. jul. és aug. hónapokban Dr. Festl Károly, apát és kir. tanácsos, elnöklete alatt. Sikerrel tették le az érettségi vizsgálatot ekkor: Czapik Antal, Druga József, Fekete István, Kovács János kegyesrendi növ. pap, Oláh József kegyesrendi növ. pap, Reinisch A. István, Stanczel István kegyesrendi növ. pap, Szabóky Károly, Vöneky Pál kegyesrendi növ. pap, Zimay Károly.

Folytatása következik.

Eduard, Schwarz Miksa, Kovács Menyhárt, Bauer Zsigmond, Szabó László, Juhász Istvánné, Gessner Bertalan tanuló, Ölvödi György cigány, Baranyi Antal, Sánta Kálmán, Sütő Ferencz, Várhágó Lajos, Szijjártó, Szabó János, Fischer Antal tanuló, Schweiger Gábor tanuló, Reiner Károly tanuló, Dáni Ferencz, Harmath János, Fischer Kálmán, Domokos János, Fekete Sándor asztalos mester, Gessner Fáni, Gessner Rózsi, Sági János tanuló, Czapik Pál tanuló, Szőke Pista inas, Farkas Mihály, Schwarz Lipót tanuló, Steiner Mórincz tanuló, Nagy Teréz, Szabó Ferencz, Losonezi Eszter, Sági Julia, Nagy Károly, Csöndes Zsófi, Berger Dávid tanuló, Schwartz Sándor, Orosz Sándor, Farkas Mihály, Pataky Eszter, V. Kiss Mihály, Molnár György, Kalmár Dániel, Szél Etelka, Kiss Pálné, Nagy László, Klein Herman, Rózsa György, Szél Hermin, Lakatos Trézsi, Szél Zsuzsánna, Horváth Róza k. a., Tóth Manczi k. a., Szél Karolin, Szél Zsuzsánna, Vida Mihály pázm., Tóth István tanuló, Farkas László, Biró László, Mayer János, Fiala János, Hornyik Rozália, Országh Judith, Országh Teréz, Szalontai Erzsébet, Hornyik Mari, Szabó Eszti, Klingert Antal, Kósa István, Trifort Ferencz, Kovács Flórián, Kosztolányi Antal, Feldmaier Ignác, Tóth Pál, Barta Trézi, Kovács Mihály, Bóbis Ferencz, Héjjas Zsuzsánna, Losonezi Sándor, Kis Antal, Garzó Mária, Handtel Károly, Csabai Lajos, Kolozsi Sándor, Kiss Pál, Szabó Lajos, Lőrincz István, Molnár Imre, Zorkay Józsa, Székely Lajos, Losonezi Sándor, Bebők Mihály, Bóka Sámuel, Frankó Miklós, Faragó József, ifj. Deák Mihály, Fischer Ferencz, Heim József, P. János, Fischer Antal, Weisz Károly, Pátkai Lajos, Beretvás Pál, Dubecz Elizabeth, Veiner Mórincz, Schweiger Zsigmond, Bleier Ignác, Rádi Pál.

II.

Tanári kar.

1) Rendes tantárgyak tanárai.

- ARÁNYI ÁGOST, kegyes-tanítórendi áldozópap, rendes tanár, a k. m. természettudományi társaságnak és a helybeli „Katona József kör“-nek rendes tagja, tanította a német nyelvet a III., IV., V., VI., VII. és VIII. osztályban, hetenkint 19 órában. Tanárkodásának évszáma 25.
- BARTEK LAJOS, kegyes-tanítórendi áldozópap, rendes tanár, a k. m. természettudományi, a magyar földrajzi társaságnak és a helybeli „Katona József kör“-nek rendes tagja, a természetrajzi és vegytani szertárak gondozója, a tanári tanácskozmányok jegyzője; tanította a földrajzot az I., VII., a mennyiségtant a II., a természetrajzot a IV., V. és VI. osztályban, hetenkint 18 órában. Tanárkodásának évszáma 14.
- DÉKAY LAJOS, kegyes-tanítórendi áldozópap, tanár, a VII. oszt. főnöke; tanította a mennyiségtant az V., VI., VII. és VIII., a phys. földrajzot a III., a rajzoló geometriát a II. osztályban, hetenkint 17 órában. Tanárkodásának évszáma 8.
- DEZSŐ LAJOS, tornatanár, okl. polg. isk. tanító; tanította a tornázást az I—VIII. osztályban, hetenkint 16 órában. Tanárkodásának évszáma 7.
- GÁCSÉR ENDRE, kegyes-tanítórendi áldozópap, helyettes tanár, hitelemző, a III. osztály főnöke; tanította a vallástant az I. és II., a magyar és latin nyelvet a III., a magyar és görög irodalom és művelődés történelmet a VII. és VIII. osztályban, hetenkint 17 órában. Tanárkodásának évszáma 2.
- HORVÁTH GYÖRGY, kegyes-tanítórendi áldozópap, rendes tanár, okleveles gyorsíró, a budapesti magyar gyorsíró egyesületnek s a helybeli „Katona József kör“ rendes, a városi zeneiskola felügyelő bizottságának s a tápintézeti bizottság tagja, a helybeli állami főreális-kolában a latin nyelv rendkívüli tanára, a gyorsírókör vezetője, az V. osztály főnöke; tanította a latin nyelvet az V., a görögnyelvet a VI., VII. és VIII. osztályban, hetenkint 19 órában. Tanárkodásának évszáma 15.
- JANNY LÁSZLÓ, kegyes-tanítórendi áldozópap, rendes tanár, az országos tanáregyesület és a budapesti philologiai társulat rendes tagja, a rendi növendékeknek helyettes tanulmányi felügyelője, főgymnasiunai hitszónok, a VI. oszt. főnöke; tanította a vallástant az V., VII. és VIII., a latin nyelvet a VI. és a görög nyelvet az V. osztályban, hetenkint 17 órában. Tanárkodásának évszáma 25 és $\frac{1}{2}$.

- JUNKER LÁSZLÓ, kegyes-tanítórendi áldozópap, rendes tanár, a tanári könyvtár őre, a régiség gyűjteménynek és térképtárnak gondozója, a k. m. természettudományi társaságnak és a helybeli „Katona József kör”-nek rendes tagja, a tápintézeti bizottság tagja, az I. osztály főnöke; tanította a magyar és latin nyelvet az I., a történelmet az V. és VI. osztályban, hetenkint 19 órában. Tanárkodásának évszáma 8.
- KOVÁTS ANTAL, kegyes-tanítórendi áldozópap, rendes tanár, az országos tanáregyesület rendes, a helybeli „Katona József kör”-nek választmányi tagja, az önképző kör vezetője, a VIII. oszt. főnöke; tanította a magyar nyelvet és irodalmat a VI., VII., VIII., a latin nyelvet és bölcsészeti előtant a VIII. osztályban, hetenkint 17 órában. Tanárkodásának évszáma 11.
- MÁCSKA LAJOS, kegyes-tanítórendi áldozópap, tanára, IV. osztály főnöke; tanította a vallástant a III., a magyar nyelvet a IV., a latin nyelvet a IV. és VII. osztályban, heti 18 órában. Tanárkodásának évsz. 9.
- MÁRKI FERENCZ, kegyes-tanítórendi tag, helyettes tanár, az ifjúsági könyvtár gondozója, a tanári könyvtár második őre; tanította a történelmet a III., IV., a földrajzot a II., a mennyiségtant és rajzoló geometriát az I. osztályban, hetenkint 17 órában. Tanárkodásának évszáma 2.
- MOLNÁR PÁL, kegyes-tanítórendi áldozópap, rendes tanár, a rendi növendékek tanulmányi felügyelője, a magyar történelmi társulatnak rendes és a helybeli „Katona József kör”-nek pártoló tagja; tanította a történelmet a VIII., a mennyiségtant a III. és IV. osztályban, hetenkint 9 órában. Tanárkodásának évszáma 21.
- PATAKY IMRE, rajztanár, a kecskeméti ipar- és kereskedelmi iskola igazgatója, a „Katona József kör” pártoló tagja; tanította a mértani rajzot a III. és IV., a görög-pótló rajzot a VII., VIII., a szépirást az I. és II. osztályban, hetenkint 10 órában. Tanárkodásának évszáma 25.
- PERGER JÓZSEF, kegyes-tanítórendi áldozópap, rendes tanár, igazgató, házfőnök, a róm. kath. egyháztanácsnak, a főgymn. bizottságnak, a tápintézeti bizottságnak és az iskolaszéknek választott, a helybeli „Katona József kör” választmányi tagja, a kir. m. természettudományi társulatnak rendes tagja; tanította a természettant a VII. és VIII. osztályban, hetenkint 8 órában. Tanárkodásának évszáma 22.
- SZALAY ISTVÁN, kegyes-tanítórendi áldozópap, helyettes tanár, a helybeli „Katona József kör”-nek rendes tagja, a II. oszt. főnöke; tanította a vallástant a IV. és VI., a latin nyelvet a II., a magyar nyelvet a II. és V. osztályban, hetenkint 19 órában. Tanárkodásának évsz. 1.

2) Felekezeti hittanárak.

- CSUPICS KORNÉL, gör. kel. lelkész Szt.-Endrén, a kecskeméti hitközség adminisztrátora, kéthetenként tartott vallási órákat vasárnap délelőtt. Tanárkodásának évszáma az intézetnél 7.
- KISS ZSIGMOND, ev. ref. segédlelkész, hitoktató; tanította a reform. vallású tanulókat osztályonként 2—2 órában. Tanárkodásának évszáma az intézetnél 2.
- LAUKÓ KÁROLY, ág. ev. lelkész, tanította az ág. ev. vallású tanulókat hetenként 2—2 órában. Tanárkodásának évszáma az intézetnél 30.
- DR. BARÁNY JÓZSEF, főrabbi, tanította az izr. vallású tanulókat osztályonként 2—2 órában. Tanárkodásának évszáma az intézetnél 6.

3) A rendkívüli tantárgyak tanítói.

- ARÁNYI ÁGOST, I. főntebb; tanította a francia nyelvet a kezdőknél és haladóknál heti 2—2 órában.
- BARTEK LAJOS, I. főntebb; tanította a gyorsírást a kezdőknél, hetenként 1 órában.
- HORVÁTH GYÖRGY, I. főntebb; tanította a gyorsírást a haladóknál, hetenként 1 órában.
- SZENT-GÁLY GYULA, világi, az intézeti ének- és zeneiskola tanszereinek gondozója, a kecskeméti városi zeneiskola igazgatója, a „Katona József kör“ rendes tagja; tanította az éneket és zenét mind a kezdőknél, mind a haladóknál hetenként 2—2, összesen 8 órában. Tanárkodásának évszáma az intézetnél 3.

4) Intézeti szolgál.

RIMÓCZI FERENCZ, pedellus, az intézetnél szolgál 3-ik évben.

III.

Előadott tananyag; tankönyvek.

1) Rendes, kötelező tantárgyak.

Első osztály.

Osztályfőnök: Junker László.

Vallástan, heti 2 órában. A parancsokról. A malaszt és eszközeiről; a szentségekről és az imádságról. Az ó-szövetség története megfelelő

- erkölsi tanulságokkal. Tankönyvek: Közép Katekizmus. Eger, 1885.
Róder Alajos: Biblia történet. Eger, 1887. **Gácsér Endre.**
- Magyar nyelv**, heti 6 órában. a) Nyelvtan: A hangok, mondatok, mondatrészek, a mondatok nemei, beszédrészek. Az igék nemei, személyragok, módok, idők, igeragozás. A szóképzés. Összetett szavak. b) Prózai és költői olvasmányok értelmes és hangsúlyozott olvasása, az olvasmány szabad elmondása, költemények szavalása. Kéthetenként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyvek: Dr. Szinnyei, Iskolai magyar nyelvtan I. r. Budapest, 1892. Tomor—Váradi Magyar olvasókönyv I. r. Budapest, 1890. **Junker László.**
- Latin nyelv**, heti 7 órában. Hangtani előismeretek; beszédrészek, mondatrészek; a főnév, a főnév nemei; melléknév. Az öt névragozás. A praepositiók. A melléknevek fokozása. A számnevek, névmások. Az igeragozás csel. és szenvedő alak jelentő módban. Egyes mondatok, összefüggő olvasmány s mesék fordítása a tanultak gyakorlására. Hetenként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyvek: Szepesi—Tóth, Latin alaktan I. r. Budapest, 1887. Szepesi—Tóth, olvasókönyv a latin alaktanhoz, Budapest, 1887. **Junker László.**
- Földrajz**, heti 4 órában. Európa országainak természeti viszonyokon alapuló leírása, terményei, lakosai, különös tekintettel azoknak nemzeti s politikai különféségére. Tankönyv: Brózik—Paszlavszky, Európa földrajza. Budapest, 1890. Lange—Cherven, Iskolai atlasz. Budapest, 1888. **Bartek Lajos.**
- Számтан**, heti 3 órában. A tizes számrendszer. Alapműveletek egész számokkal, tizedes és közönséges törtekkel. A méter-mérték ismeretése. Pénzisme és időszámítás. Tankönyv: Dr. Lutter Nándor, Közönséges számтан. Budapest, 1893. **Márki Ferencz.**
- Rajzoló geometria**, heti 3 órában. Planimetriai elemek. Pontok, vonalak és szögek fekvése és mérési viszonyai. A legfontosabb síkidomok, u. m. a három-, négy- és szabályos sokszögek. A kör tulajdonságai és területének meghatározása. Geometriai ékitményi rajzolás rajzeszközökkel. Tankönyv: Landau—Wohlrab, Rajzoló geometria, I. f. Budapest, 1889. **Márki Ferencz.**
- Szépírás**, heti 1 órában. A magyar kis és nagy betűk alkotó részeinek és alakítási módjának ismertetése és gyakorlása; folyóírás. **Pataky Imre.**
- Tornázás**. heti 2 órában. Szabadgyakorlatok. Állások. Tagszabadgyakorlatok: kar-, láb- és törzsgyakorlatok. Járó szabadgyakorlatok. Társas szabadgyakorlatok. Tornázó rendgyakorlatok: sornytítás, mellésorakozás, kigyóvonulás. Katonai rendgyakorlatok: állás, sor-

felállítás, igazodás fedezés, fővetések, fordulatok. Szergyakorlatok a korláton, nyújtón, póznákon, köteleken, a vízszintes és rézsútos létrán, gyűrűhintán, magas-, távol és kötélugrás. Tornajátékok.

Dezső Lajos.

Második osztály.

Osztályfőnök: Szalay István.

Vallástan, heti 2 órában. Az apostoli hitvallásról. Az anyaszentegyház öt parancsolatáról. Az új-szövetség története erkölcsi tanulságokkal. Tankönyvek: Középkatekizmus. Eger, 1885. Róder Alajos: Biblia történet. Eger, 1887.

Gácsér Endre.

Magyar nyelv, heti 5 órában. a) Nyelvtan. A múlt évi anyag átismétlése után a határozók tana. Ragos és névutós határozók. Összetett mondatok. Mellérendelt és alárendelt mondatok. Többszörösen összetett mondatok; körmondatok. b) Prózai olvasmányok értelmes olvasása, szó- és mondattani elemzése. Költői olvasmányok betanulása és szaválása. Kéthetenként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyvek: Szinyeyi József dr. „Iskolai magyar nyelvtan.“ II. r. Bpest, 1894. Tomor-Váradai „Magyar Olvasókönyv“ II. rész. Bpest, 1886. Szalay István.

Latin nyelv, heti 7 órában. A múlt évi anyag ismétlése után az igeragozás tárgyalása. Az ige, nemei, módok, idők, számok személyek, igenevek, cselekvő és szenvedő alak. Álszenvedő igék. A körülírt igeragozás. A praesentis, perfectum, supinum fő. Az igék perfectuma és supinuma csoportok szerint. Rendhagyó, hiányos és személytelen igék. Kötőszók, indulatszók. Szóképzés. Az infinitivusi és participiumi szerkezet. Fordításul mondatpéldák magyarból latinra és viszont; összefüggő olvasmány a római királyokról és mesék. Hetenként egy írásbeli iskolai dolgozat. Tankönyvek: Szepesi-Tóth „Latin alaktana“ Budapest, 1887. Tóth György „Latin gyakorló és olvasókönyv“ II. r. Budapest, 1887.

Szalay István.

Földrajz, heti 4 órában. Ázsia, Afrika, Amerika, Ausztrália és Polynésia természeti viszonyokon alapuló leírása, terményei, lakosai, különös tekintettel néprajzi és társadalmi viszonyaikra. Tankönyv: Brózik-Paszlavszky, Ázsia, Afrika, Amerika, Ausztrália földrajza. Budapest, 1889. Lange-Cheroen, Iskolai Atlasz. Budapest, 1888.

Márki Ferencz

Számítan, heti 4 órában. Rövidített számtani műveletek. Az arányosság fogalma, az aránylatok s azok alkalmazása. Egyszerű és összetett hármasszabály és az olasz praktika. Láncszabály s a száztolti szá-

molás. Kamatszámolás. Tankönyv: Dr. Lutter Nándor. Közönséges számtan. Budapest, 1889. **Bartek Lajos.**

Rajzoló geometria, heti 3 órában. Stereometriai elemek. A sík. Az egyenesek és síkok fekvése. Lapszög és szöglet. A legfontosabb testek, u. m. hasáb, gúla, szabályos testek, henger, kúp és gömb tulajdonságai és hálózata. A testek összeillősége, hasonlósága; felszínének és térfogatának meghatározása. Testminták készítése, síkékitmények rajzolása. Tankönyv: Landau-Volrab, rajzoló geometria II. füzet. Budapest, 1889. **Dékay Lajos.**

Szépírás, heti 1 órában. A magyar és német betűk alakítása és írása. Folyóírás mind a két nyelven. **Pataky Imre.**

Tornázás, heti 2 órában. Szabadgyakorlatok. Állások. Tagszabadgyakorlatok: kar-, láb-, törzsgyakorlatok. Járó szabadgyakorlatok. Futás. Társas szabadgyakorlatok. Tornázó rendgyakorlatok: elé-, mellésorakozás, szög és csigajárás. Katonai rendgyakorlatok: rendekbe fejlődés. Szergyakorlatok, lásd I-ső osztály. Tornajátékok. **Dezső Lajos.**

Harmadik osztály.

Osztályfőnök: Gácsér Endre.

Vallástan, heti 2 órában. Az ember rendeltetéséről és végezteljáról. A hitről, parancsolatokról és a malaszt eszközeiről. Tankönyv: Közép Katekizmus. Eger, 1885. **Mácska Lajos.**

Magyar nyelv, heti 3 órában. Összefüggő történeti és egyéb olvasmányok szó- és mondattani elemzéssel. Költemények tanulása; szaválás. A nyelvtan rendszeres tárgyalása. Kéthetenként egy írásbeli dolgozat. Tankönyvek: Szinnyi József dr., Rendszeres magyar nyelvtan. Budapest, 1889. Tomor-Váradi, Magyar olvasókönyv, III. r. Budapest, 1887. **Gácsér Endre.**

Német nyelv, heti 4 órában. A helyes olvasás és írás szabályai. A nevek és igék ragozása. A melléknév és fokozása. Névmások. Mondatalkotás és szórend. Szótanulás és fordítás. Próza és költői darabok olvasása. Kéthetenként egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyvek: Dr. Szemák István, Német nyelvtan. Budapest, 1889. U. a. Német olvasókönyv. Budapest, 1890. **Arányi Ágost.**

Latin nyelv, heti 6 órában. Az alaktan folytonos ismétlése mellett az egyszerű mondat rendszeres tárgyalása. Az infinitivus, participiums, supinum és gerundium használata. A mondatrészek viszonya és az egyezés. Az igemódok és az igeidők használata a főmondatban. A

határozók. Prozodiai alapfogalmak. Összefüggő olvasmányok Liviusból: 1. A római köztársaság kezdete. (Liv. lib. II. cap. 1—8.) 2. Menenius Agrippa. (Liv. lib. II. cap. 23—33) 3. C. Marcius Coriolanus. (Liv. lib. II. 34—40.) Ovidiusból: 1. Fabii (Ov. Fast. lib. II. v. 195—242.) 2. Kalendae Januariae. Janus. (Ov. Fast. lib. I. v. 71—188.) Phaedrusból: 1. Graculus superbus et Pavo. 2. Leo senex, Aper, Taurus et Asinus. 3. Rana rupta et Bos. 4. Homo et Colubra. Olvasás közben a megfelelő főbb régiségtani dolgok rövidebb tárgyalása. (A tanács [senatus]; a consulatus; a néptribunatus; aediles plebis; a népgyűlések [comitia]; a dictatura; a praefectura urbis; az interregnum, interrex; a quaestura.) Hetenkint egy írásbeli dolgozat. Tankönyvek: Szepesi-Tóth, Mondattan. Budapest, 1887. Bartal-Malmosi, Latin olvasókönyv. Budapest, 1883.

Gácsér Endre.

Történelem, heti 4 órában. Magyarország története, befejezésül földrajzi, politikai és műveltségi viszonyai. Tankönyv: Varga Ottó, A magyarok története és Magyarország a jelenben. Budapest, 1892.

Márki Ferencz.

Physikai földrajz, heti 2 órában. Physikai alapismeretek az erőről és mozgásról, a hőről delejességről és villanyosságról. A föld mint égi test. A föld szárazulatai, vizei, levegője és belseje. Tankönyv: Dr. Schmidt Ágoston, Physikai földrajz. Budapest, 1891.

Dékay Lajos.

Számтан, heti 3 órában. Összetett hármasszabály. Egyszerű és összetett kamatszámolás. Határidő számolás. Egyszerű és összetett lerovat-számolás. Ráfizetmény; állampapírok, részvények. Biztosítási ügy, váltók. Göngysúly. Egyszerű és összetett társaságsszabály. Elegyítés-szabály. Tankönyv: Dr. Lutter Nándor, Közönséges számтан. Budapest, 1893.

Molnár Pál.

Rajzoló mértan, távolságok mérése, párhuzamos és merőlegesek szerkesztése. Az egyenoldalú, egyenlőszárú és a derékszögű háromszög tulajdonságain alapuló szerkesztések. Összeillő és hasonló idomok s ezek tulajdonságainak alkalmazása a gyakorlati mérésnél. A húr és érintő tulajdonságai, központi és kerületi szögek; sokszögek. Körök viszonyos fekvése. Területmérés és nivellálás. Tankönyv: Landau-Wohlrab, Rajzoló geometria.

Pataky Imre

Tornázás, heti 2 órában. Szabadgyakorlatok. Állások. Tag szabadgyakorlatok: kar-, láb-, törzsgyakorlatok. Járó szabadgyakorlatok. Társas szabadgyakorlatok. Tornázó rendgyakorlatok: ellenvonulás, köralakítás, kanyarlatok a központ körül. Katonai rendgyakorlatok: kanya-

rodások, kettős rendekbe fejlődés. Szergyakorlatok a korlátan, nyujtón, köteleken, póznákon, a rézsutos és vízszintes létrán, lovon, bakon, magas-, távol- és kötélugrás. Tornajátékok. **Dezső Lajos.**

Negyedik osztály.

Osztályfőnök: Mácska Lajos.

Vallástan, heti 2 órában. A kath. istentiszteletről. A templomokról és a nyilvános istentisztelethez megkivántató egyházi ruhákról és edényekről. A szentségekről. Az egyházi áldások- és szentelményekről, Az egyházi évről. Tankönyv: Frenel Ince. „Liturgika.“ Budapest, 1882. **Szalay István.**

Magyar nyelv, heti 4 órában. Irály- és verstan megfelelő olvasmányokkal. Arany János Toldija nyelvi és tárgyi magyarázatokkal. Kéthetenkint egy házi gyakorlat. Tankönyvek: Pintér Kálmán, „Magyar stilisztika.“ Budapest, 1892. Lehr Albert. „Arany János Toldija“ Budapest, 1893. **Mácska Lajos.**

Német nyelv, heti 3 órában. Helyes olvasás és írás. A nyelvtan rendszeres áttekintése, különösen az igetan, névragozás, melléknevek, névmások, praepositíók és postpositíók. Válogatott költői és prózai olvasmányok. Kéthetenkint egy írásbeli iskolai dolgozat. Tankönyvek: Dr. Szemák István. „Elméleti és gyakorlati német nyelvtan.“ Budapest, 1888. U. a. Német olvasókönyv, II r. Budapest, 1887.

Arányi Ágost.

Latin nyelv, heti 6 órában. A mondattanból: módok és idők a mellékmondatokban, a mellékmondatok, függő beszéd, Prosodia. Olvasmány Liviusból: Horatius Coeles, Cincinnatus, Decemviri, Coriolanus. Phaedrusból: Leo senex. Graculus superbus et pavo stb. Hetenkint egy iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyvek: Szepesi-Tóth „Latin mondatan.“ Budapest, 1887. Bartal-Malmosi „Latin olvasókönyv.“ Budapest, 1883. **Mácska Lajos.**

Történelem, heti 3 órában. Rövid tájékoztatás azon népek műveltségi állapotáról, melyek a görögök fejlődésére befolytak. A görögök és rómaiak története a császárság megalapításáig, különös tekintettel a műveltség és az alkotmány fejlődésére. Tankönyv: Szőlgyémy János, „Világtörténet.“ I. r. Ó-kor. Budapest. 1891.

Márki Ferencz.

Természetrájk, heti 3 órában. Ásvány-, kőzet- és földtan, az ásványok behatóbb ismeretéhez szükséges vegytani előismeretekkel. Az ásványok tulajdonságai. Az ásványok rendszere s az iparilag fontosabb

ásványok részletes leírása. Egyszerű és összetett kőzetek. Földtan. Tankönyv: Dr. Róth Samu, Az ásvány-, kőzet- és földtan alapvonalai. Budapest, 1888. **Bartek Lajos.**

Mennyiségtan, heti 3 órában. A négy alpművelet algebrai egész számokkal, kiterjeszkedve a négyzetre és köbreemelés szabályaira, a mértani haladványok főbb tulajdonságai. A számok oszthatósága, tényezőkre bontás, a legnagyobb közösosztó és legkisebb közös többszörös kikeresése. A négy alpművelet betűszámítási törtekkel. Elsőfokú egyenletek egy ismeretlennel. Arányok, aránylatok. Tankönyv: Dr. Lutter Nándor, Betűszámítási, I. füzet. Budapest, 1891.

Molnár Pál.

Rajzoló geometria, heti 2 órában. A kúpszeletek szerkesztése adott alkotó részek alapján, húrjaik és érintőik tulajdonsága. Ábrázolás egy síkon. (axonometria) A pont vonal, lap és test, ábrázolása két síkon (derékszögű vetítés). Tankönyv: Előírt tankönyv nem használtatott.

Pataky Imre.

Tornázás, heti 2 órában. Szabadgyakorlatok. Térdelések, támaszfekvések. Tagszabadgyakorlatok. Járó szabadgyakorlatok különféle lábtartással. Szökdelések. Társas szabadgyakorlatok kézi szerekkel. Tornázó rendgyakorlatok: körülkörzés, ellenvonulás, csillagalakítás. Katonai rendgyakorlatok: rendekbe, kettős rendekbe fejlődés menetben. Szergyakorlatok: lásd III. osztály.

Dezső Lajos.

Ötödik osztály.

Osztályfőnök: Horváth György.

Vallástan, heti 2 órában. Előismeretek a vallásról. A kath. vallás igazsága. A bizonyítéki források. Krisztus Jézus isteni küldetése és istensége. A kath. egyház isteni tekintélye. Tankönyv: Dr. Wappler Antal, A kath. egély tankönyve, I. r. Eger, 1882.

Janny László.

Magyar nyelv, heti 3 órában. A ballada elmélete. A magyar nép- és műballada. Egyes balladák és lyrai költemények magyarázata a tartalom, költői nyelv, szerkezet és versalak szempontjából. Az írásművek szerkesztésének általános szabályai; megfelelő olvasmányokkal. Havonkint házi írásbeli dolgozat. Tankönyvek: „Magyar balladák.” Magyarázzák: Greguss Ágost és Beöthy Zsolt. Budapest, 1885. Pintér Kálmán. Magyar stílusztika, II. r. Szerkesztéstan. Budapest, 1893.

Szalay István.

- Német nyelv**, heti 3 órában. Nyelv- és mondattani ismétlések. Mesék, leírások, rajzok, párbeszéddek és románczok, költemények fordítása és elemzése. A szókinces szaporítása. Havonként egy írásbeli iskolai gyakorlat. Tankönyvek: Dr. Szemák István. Elméleti és gyakorlati német nyelvtan II. r. Budapest, 1895. és u. a. Német olvasókönyv, III. r. Budapest, 1888. **Arányi Ágost.**
- Latin nyelv**, heti 6 órában. Nyelvtani és mondattani ismétlések. Livius XXI. könyve. Az Anthologia Latinából: 1. (Cn. Naevius), 4., 8., (C. Val. Catullus), 9. (T. Vergilius Maro), 54., 55., 59., 60., (P. Ovidius Naso) irodalomtörténeti bevezetéssel s metrikával. Kéthetenként egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyvek: Bartal-Malmosi, Titi Livii Ab Urbe condita lib. XXI., XXII. Budapest, 1891. Bartal-Malmosi, Jegyzetek Livius XXI. és XXII. könyvéhez. Budapest, 1881. Pirchala Imre, Anthologia Latina, Budapest, 1890. **Horváth György.**
- Görög nyelv**, heti 5 órában. Hangtan. Névalaktan. Az ige alaktanból az ω -végű igék. Az elméleti rész begyakorlására mondatok és kisebb elbeszélések fordítása görögből magyarra és magyarból görögre. Kéthetenként egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyvek: dr. Maywald József, Görög nyelvtan. Budapest, 1891. Dr. Maywald József, Görög olvasókönyv. Budapest, 1893. **Janny László.**
- Történelem**, heti 3 órában. A római császárság s annak műveltségi viszonyai. A római császárság romjain keletkezett államok. A romanismus hatása. A kereszténység eredete és átalakító befolyása. A nyugoti császárság megújítása. A pápaság emelkedése; a pápaság és császárság küzdelme. A kereszties hadjáratok. A középkori intézmények bomlása. Európa mai főbb államainak megalakulása, kiváló tekintettel a művelődés fejlődésére. Tankönyv: Szölgyémy Vilag-történelem II. k. Budapest, 1892. **Junker László.**
- Természetráajz**, heti 2 órában. A növények tagozata élő példányokon. Virágok ismertetése az őszi flórából. Sejtten, alaktan és szövettan görösői mutatványokkal. Linné rendszere. Rendszeres leiró-növénytan. A növények földrajzi elterjedése. Tanköny: Dr. Róth Samu. A növénytan alapvonalai. Budapest, 1892. **Bartek Lajos.**
- Mennyiségtan**, heti 4 órában. Betűszámtan: határozott elsőfokú egyenletek több ismeretlennel. A binom positiv egész számú hatványai. Számítani haladvány. Gyökfejtés. Geometria: a síkmértan föltételei. Tanköny: Dr. Lutter Nándor, Betűszámtan. II. füzet. Budapest, 1891. és u. a. Mértan I. füzet, Budapest, 1891. **Dékay Lajos.**
- Tornázás**, heti 2 órában. Szabadgyakorlatok. Állások. Tag-szabadgyakorlatok ellenkező oldali mozgásokkal. Társas szabadgyakorlatok.

Tornázó rendgyakorlatok: 8-as járás $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{4}{4}$ kanyarlatok négyes sorokban. Katonai rendgyakorlatok. Szakaszgyakorlatok. Szergyakorlatok minden szeren. Tornajátékok. **Dezső Lajos.**

Hatodik osztály.

Osztályfőnök: Janny László.

Vallástan, heti 2 órában. A ker. kath. ágazatos hittan. Az Istenről, teremtésről. Az emberi nem bűnbeeséséről. Isten fia megtestesüléséről. Az ember megigazulásáról. A szentségekről. Az igazak boldogításáról a túlvilági életben. Krisztus eljövételéről dicsőségében. Tankönyv: Wappler Antal dr., A katolikus egély tankönyve. II. r. Eger, 1885. **Szalay István.**

Magyar nyelv, heti 3 órában. Költői olvasmányok: Shakespeare-től Macbeth, Kisfaludy Károlytól Csalódások, megfelelő tárgyi és tartalmi magyarázatokkal kapcsolatosan, főtekintettel a drámai szerkezet- és jellemzésre. Rhetorika: a prózai, különösen a történeti, szónoklati és értekező műfajok elmélete, tekintettel fejlődésükre a görög, római és magyar irodalomban. Havonkint házi írásbeli dolgozat. Tankönyvek: Shakespeare, Macbeth; fordította Szász Károly, magyarázta Péterfy Jenő. Budapest, 1892. Kisfaludy Károly, Csalódások. Magyarázta dr. Szigetvári Iván. Bpest, 1887. Pintér Kálmán, Rhetorika és Olvasókönyv. Bpest, 1895. **Kováts Antal.**

Német nyelv, heti 3 órában. A német ballada költészet elméletileg és példákban. Költői és prózai olvasmányok nyelvi és tárgyi magyarázatokkal, azok fordítása és elemzése, a szókinés gyarapítása, folytonos nyelvtani ismétlések. Havonkint egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyvek: Dr. Szemák István. Elméleti és gyakorlati német nyelvtan, II. r. Budapest, 1895. U. a. Német olvasókönyv, III. r. Budapest, 1888. **Arányi Ágost.**

Latin nyelv, heti 6 órában. Nyelvtani ismétlések és stílusgyakorlatok. Olv. Sallustius, De bello Jugurthino. Vergilius, Aeneis I. és II. ének. Cicero, de imperio Cn. Pompeii. Kéthetenkint egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyvek: Kempf-Holub, Sallustius De bello Jugurthino. Bpest, 1888. Pirchala Imre, P. Vergilii M. Aeneidos LL. XII. Budapest, 1890. Pirchala Imre. Jegyzetek Vergilius Aen. I—XII. énekéhez. Budapest, 1882. Keleti Vincze, M. T. Ciceronis De imperio Cn. Pomp. Oratio. Budapest, 1887. **Janny László.**

Görög nyelv, heti 5 órában. A μ végű igék, szóképzés és szóösszetétel. A mondatban főbb szabályai. Fordítás a gyakorlókönyvből 1—50.

A Chrestomathiából anab. III. 1. és 2., IV. 1—3. fejezet. Kéthetenkint egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyvek: Dr. Maywald J., Görög nyelvtan. Bpest, 1891. Dr. Maywald, József, Görög gyakorló és olvasókönyv. Bpest, 1888. Dr. Schenkl-Elischer, Chrestomathia Xenophon műveiből. Budapest, 1895. **Horváth György.**

Történelem, heti 3 órában. Az irodalom, tudományok, társadalmi és politikai élet újjászületése. A nagy fölfedezések és következményei. A reformatio és ellenreformatio. A nagy hatalmak megalakulása s az állami élet kifejlése. Az angol, amerikai és francia forradalom s ezek következményei. Közép-Európa története a bécsi kongressusig. A legújabb kor rövid áttekintése. Tankönyv: Szölgvény J. Világtörténelem. III. k. Budapest, 1893. **Junker László.**

Természetrajz, heti 3 órában. Általános állattan, a szervek és szervrendszerek leírása, az állattörzsek megkülönböztetése. A fejlődéstan és élettan elemei. Állatrendszer az egyes osztályok főbb képviselőinek leírásával. Az állatok földrajzi elterjedése. Tankönyv: Dr. Róth Samu. Az állattan alapvonalai. Bpest, 1895. **Bartek Lajos.**

Mennyiségtan, heti 3 órában. Algebra: A hatványozás általánosítása (negatív kitevők és alkalmazásuk a tizes számrendszerben, tört kitevők). Képzetes mennyiségek. Brigg-féle logaritmusok; műveleti szabályok; logaritmusok kiszámítása és számolás logaritmusokkal. Tankönyv: Dr. Lutter N. Betűszámítás, III. f. Bpest, 1891. Geometria: A goniometria s alkalmazása a sík-háromszögek és sokszögek megoldására. Tankönyv: Dr. Lutter N. Mértan, II. f. Bpest, 1891.

Dékay Lajos.

Tornázás, heti 2 órában. Szabadgyakorlatok. Három és négy részből álló összetett tagzabadgyakorlatok. Birkózó gyakorlatok. Társas-szabadgyakorlatok. Tornázó-rendgyakorlatok: füzérek. Katonai rendgyakorlatok: kettős rendekbe fejlődések, húzódások, kanyarodások menetben. Szergyakorlatok: lásd V. osztály. Tornajátékok: **Dezső Lajos.**

Hetedik osztály.

Osztályfőnök: Dékay Lajos.

Vallástan, heti 2 órában. A ker. kath. erkölcstan. Előismeretek. Az Istennek tetsző élet alapföltételei. Az istennek tetsző élet, tekintettel Istenre és az ő teremtményeire. Az Istennek tetsző élet tökéletesítése. Tankönyv: Dr. Wappler Antal. A ker. kath. egély tankönyve, III. Eger, 1873. **Janny László.**

Magyar nyelv, heti 3 órában. Poetika, a költői műfajok elmélete, tekintettel jelentékenyebb fejlődés-mozzanataikra az egyes nemzeti irodalmakban, különösen a magyarban. Költői és esztétikai olvasmányok az olvasókönyvből és Gyulai, Greguss, Beöthy Zsolt műveiből. Havonkint házi írásbeli dolgozat. Tankönyv: Névy László, Poetika, Budapest, 1880. és Olvasmányok a poetikához, Budapest 1881.

Kováts Antal.

Német nyelv, heti 3 órában. Hermann und Dorothea, Minna von Barnhelm, valamint egyéb kisebb költői és prózai darabok olvasása nyelvi és tárgyi magyarázatokkal, azok fordítása és elemzése. Etyimológiai fejtegetések. Nyelvtani ismétlések. Közönséges polgári ügyiratok szerkesztése német nyelven. Az irodalom-történetből régi német nyelvemlékek és az első virágzás kora. Havonkint egy iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyvek: Dr. Szemák István. Német nyelvtan II. r. Budapest, 1895. U. a. Német olvasókönyv IV. r. Budapest, 1891. Hermann und Dorothea, magyarázó jegyzetekkel ellátta Hoffmann Mór. Nagy-Kanizsa, 1890. Minna von Barnhelm, magyarázta Heinrich Gusztáv. Budapest, 1888.

Arányi Agost.

Latin nyelv, heti 6 órában. Cicero: In Catalinam I., II., IV. In Antonium I., XIV. Vergilius Aeneisből VI., VII. ének Epistolarum ad Atticum I. 22. III. 1., 2., 3. Kéthetenként iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyvek: Ciceronis orationes selectae ed. St. Dávid, Budapest, 1898. Vergilius Aeneis Pirchala Imre. Cicero válogatott levelei Jánosi Boldizsár. Budapest, 1895.

Mácska Lajos.

Görög nyelv, heti 5 órában. Homeros Ilias I., II. és IV., teljesen, a XVI. szemelvényesen. Herodotusból szemelvények; Kroisos és Solon találkozása. Kroisos bukása. Polykrates története. A marathoni ütközet. A thermopylei ütközet, A salamisi ütközet. Kéthetenként egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyvek: Csengeri János, Homeros Iliasa. Budapest, 1886. Dávid István. Szemelvények Herodotos műveiből. Budapest, 1886.

Horváth György.

Magyar irodalmi olvasmány, görög irodalom és művelődéstörténelem, heti 2 órában. A) Magyar irodalmi olvasmányok: Balassi Bálint költeményei. A kurucz kor költészetéből. Gyöngyösi Murányi Venusa. Kisfaludy Sándor Hymfi szerelmeitől. Csokonai dalok és ódák. A tárgyalt magyar írók életrajza, műveik jellemzése. B) Görög irodalom-történet. a) Elmélet. Első főkorszak: A klasszikus korszak a legrégebb időktől Nagy Sándorig. Vallásos költészet. Népköltészet. Az epikus költészet: Homeros; a kyklikus költők; Herriodosz. A bölcsészeti éposz. Az elégiai és jambusi költészet. A mese. A lantos

költészet: dalköltők, karének-szerzők. A dráma: Aiszkhylosz, Szophoklesz. Euripidesz. A komoedia. A régi attikai vigjáték: Arisztophanesz. A közép-vigjáték. Az új vigjáték: Diphilosz, Philemon, Menandrosz. b) Olvasmányok: Euripidesz Iphigenia Auliszban; Aiszkhylosz Agamemnonja; Szophoklesz Antigoneja és Elektrája: mindegyik bevezető ismertetéssel. Időszakonként egy házi írásbeli dolgozat. Tankönyvek: Dr. Jancsó Benedek, Magyar irodalmi olvasmányok III. r., Budapest, 1893. Schill Salamon. Görög irodalomtörténet, Budapest, 1892. Dr. Radó Antal. Euripidesz Iphigenia Auliszban, Budapest, 1892. Csiky Gergely, Szophoklesz Antigoneja, Budapest, 1883. Dr. Csengery János, Aeszchilosz Agamemnonja, Budapest, 1894.

Gácsér Endre.

Történelem, heti 2 órában. Európa és Amerika független államainak és gyarmatainak politikai, természeti, kulturális és gazdasági viszonyai. Tankönyv: Scholtz A., Politikai földrajz. Budapest. 1892.

Bartek Lajos.

Természettan, heti 4 órában. Bevezető meghatározások és alapfogalmak. Általános tulajdonságok és erők. Mechanika, rezgés, hangtan és fénytán kísérletekkel és matematikai megállapodásokkal. Tankönyv: Dr. Schmidt Ágoston Természettan. Budapest, 1887.

Pergler József.

Mennyiségtan, heti 3 órában. Algebra: A másodfokú egyenletek egy és több ismeretlennel. A complex számok. A rendszeres soktagok főbb tulajdonságai. Maximum és minimum értékek. Másodfokúakra hozható felsőbbfokú egyenletek. Sorok. Kamatos-kamat. Tankönyv: Dr. Lutter Nándor, Betűszámítás, Budapest, 1888. Mértan: Testmértan. A szögletes és gömbölyű testek felszínének és térfogatának kiszámítása. Tankönyv: Dr. Lutter Nándor, Mértan, Bpest, 1888.

Dékay Lajos.

Rajz, heti 2 óra. Emberi fejrészek és fej rajzolása. Ábrázoló geometriából: a pont, vonal és síkidomok ábrázolása 2—3 és több síkon. Két pont távolsága, az egyenes hajlás szöge és dölési pontja. A pont, vonal és sík viszonylagos vonatkozásai. Adott síkban fekvő pont, vonal, sokszög és kör projectiói. A leforgatás és alkalmazása. Tankönyv: Dr. Fodor László, Ábrázoló geometria elemei.

Pataky Imre.

Tornázás, heti 2 órában. Szabadgyakorlatok. Összetett tag-szabadgyakorlatok váltva és összekötve járással. Birkózó gyakorlatok, társas szabadgyakorlatok vasbotokkal. Tornázó rendgyakorlatok: füzérek. Katonai rendgyakorlatok: húzóadások menetben, fejlődések rendek-

ből, kettős rendekből. Szergyakorlatok: a csapatok erejének és ügyességének megfelelő gyakorlatok. Súlyemelés, súlydobás. Torna-játékok.

Dezső Lajos.

Nyolozadik osztály.

Osztályfőnök: Kováts Antal.

Vallástan, heti 2 órában. A róm. kath. egyház külső és belső története.

Tankönyv: Dr. Wappler A., A kath. egyház története. Eger, 1878.

Janny László.

Magyar nyelv, heti 3 órában. A magyar nemzeti irodalom ismertetése, különös tekintettel Vörösmarty, Petőfi, Arany, Madách költészetére; a jelentékenyebb irodalmi irányzatok és férfiak tüzetes méltatása műveik, illetőleg Gyulai, Toldy, Beőthy, Szilády, kemény és mások idevágó munkáinak olvasása alapján. Havonkint házi írásbeli dolgozat. Tankönyv: Beőthy Zsolt: A magyar nemzeti irodalom történeti ismertetése. I., II., kötet. Budapest, 1888. és 1890.

Kováts Antal.

Német nyelv, heti 3 órában. Iphigenie auf Tauris valamint egyéb költői, prózai és drámai darabok olvasása és fordítása nyelvi és tárgyi magyarázatokkal. Etymológiai fejtegetések, hasonértelmű szók kikeresése és magyarázása. Beszédgyakorlatok, nyelv és mondattani ismétlések, polgári ügyiratok szerkesztése német nyelven, közmondások, a magyar nyelvből elütő német kifejezések. Az irodalomtörténetből a második virágzás kora és annak nevezetesebb költői. Havonkint egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyvek: Dr. Szemák István. Német nyelvtan II. r. Budapest, 1895. U. a. Német olvasókönyv IV. r. Budapest, 1891. Goethe Iphigeniája, jegyzetekkel ellátta Haraszi Gyula. Budapest, 1891.

Arányi Ágost.

Latin nyelv, heti 5 órában. Horatii, Carm. I. 3., 6., 9., 12., 14., 21., 31. II. 2., 3., 10., 16. III. 2., 3., 4., Carm. saec. Epod. 9., 13. Satir I. 1., 9. II. 5. Epist. I. 2., 19. Szemelvények az ars poëticából. Tacitusból: Augustus. Tiberius. Tiberius halála. Nero cz. fejezetek. Nyelv- mondat- és régiségtan, irodalomtörténet. Két hetenkint írásbeli iskolai dolgozat. Tankönyvek: Bartal—Malmosi, Horatii opera omnia. Budapest, 1880. Dávid—Pozder, Tacitus. Budapest, 1889.

Kováts Antal.

Görög nyelv, heti 3 órában. Homeros Od. I. 1—324., V. 228—494., IX. szemelvényesen és a XII. teljesen. Platon, Socratis Apológia. Két-

hetenként egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyvek: Csengery János, Homeros Odysseaja. Bpest, 1886. Szamosi János, Szemelvények Platon műveiből. Budapest, 1883. **Horváth György.**

Magyar irodalmi olvasmány. görög irodalom és művelődés történelem, heti 2 órában. A) Magyar irodalmi olvasmányok: Széchenyi gr. „Hitel“-jéből; Wesselényi „Balitéletek“ című művéből; Kölcsey „Országgyűlési napló“-jából; Eötvös József gr. „Reform“-jából; Dessewfy Auréltól „A Pesti Hírlap és Kelet Népe közti vitály“; Kemény Zsigmondtól „Élet és irodalom.“ Az írók életrajza s irodalmi pályájuk méltatása. B) Görög irodalom-történet. a) Elmélet. A klasszikus korszak próza-irodalmának története. A történetírás: Herodotosz, Thukydidesz. Xenophon. A bölcsészet: Szokratesz, Platon, Arisztotelesz. A szónoklat: Antiphon, Lysziasz, Iszokratesz, Demoszthenesz, Aiszkhynes. II. főkorszak: a hanyatlás korszaka. Az alexandriai és római korszak általános jellemzése s költészet és prózairodalmának rövid áttekintése. b) Görög irodalmi olvasmányok: Plátontól: Szokratesz védekezése, Kriton, Gorgiasz. Az állam. Arisztotelesztől: Nikomachoszi ethica. Mindegyik olvasmány bevezető ismertetéssel. Időszakonként egy házi írásbeli dolgozat. Tankönyvek: Dr. Jancsó Benedek, Magyar irodalmi olvasmányok, IV. r. Budapest, 1894. Schill Salamon, Görög irdalom történet, Budapest, 1892. Platon és Arisztoteles szemelvények, szerkesztette Alexander Bernát, Budapest, 1893. **Gácsér Endre.**

Történelem, heti 3 órában. Magyarország oknyomozó története, tekintettel az alkotmány fejlődésére, a műveltségi viszonyokra és kút-főkre. Tankönyv: Ribáry—Mangold, Magyarország oknyomozó történelme. Budapest, 1891. **Molnár Pál.**

Természettan, heti 4 órában. Hőtan, delejesség, villanyosság, az anyag szerkezetére vonatkozó khemiai főbb tételek, a kosmographia elemei kísérletekkel és matematikai megállapításokkal. Tankönyv: Dr. Schmidt Ágoston. Természettan. Bpest, 1887. **Pergér József.**

Mennyiségtan, heti 2 órában. Kapcsolástan. Helycserélés, csoportozás, változtatás. Newton kéttagú tantétele. Általános ismétlés. Tankönyv: Dr. Lutter Nándor, Betűszám, Bpest, 1888. **Dékay Lajos.**

Rajz, heti 2 órában. A testek vetülete és metszése síkkal. A testek há-lóinak lefejtése. A test saját és vetett árnyékának meghatározása. Az emberi fejnek és az egész emberi testnek rajzolása árnyékolással. Tankönyv: Dr. Fodor László, Ábrázoló geometria elemei.

Pataky Imre.

Bölcsészeti előtan, heti 3 órában. A psychologia és logika elemei. A

lelki jelenségek főcsoportjai. A testi tevékenység és érzékenység. Az értelem kifejlődése. Az erkölcsi érzelmesség. Az akarat. Az emberi természet kettőssége. A logika feladata. A deduktív és induktív módszer. A tanúságtétel és bírálata. Az egyes tudományok módszere. A logikai tévedés. Tankönyv: Joly H. Philosophiai propädeutika. A psychologia és logika vázlata. Budapest, 1886.

Kováts Antal.

Tornázás, heti 2 órában. Lásd VII. osztály.

Dezső Lajos.

2. Rendkívüli, nem kötelezett tantárgyak.

Francia nyelv, heti 2 órában. Helyes olvasás és írás, az alaktan elemei, a beszédrészek és azok alkalmazása, költői és prózai darabok olvasása, fordítása és elemzése és egyes darabok emlézése; beszédgyakorlatok. Tankönyv: Magyar-francia nyelvtan, Dr. Ottó Emil után Renjé Lajos, Budapest, 1892.

Arányi Ágost.

Gyorsírás, kezdőknél és haladóknál heti 1--1, összesen 2 órában.

Kezdőknél: A Gabelsberg-Markovics rendszerű gyorsírásnak levelező része. Tankönyv; Forrai Samu, Magyar gyorsírás könyve, levelező rész. Budapest, 1886.

Bartek Kajos.

Haladóknál: A Gabelsberger-Markovics rendszerű gyorsírás vitairási része. Gyakorlásul különböző gyorsaságú dictatumok leírása szolgált. Tankönyv: Forrai Soma, A magyar gyorsírás tankönyve. Vitairás. Budapest, 1886.

Horváth György.

Ének és zene. Ének, kezdőknél heti 2 órában. Az elméleti részből: vonalrendszer, kulcs, hangjegyek nevei és időértékük, szünetjelek, egyszerű ütemek, a kemény hangszer képzése, módosító jelek, a helyes éneklés szabályai. A gyakorlati részből: ritmikai és hangtalálási gyakorlatok, a kemény C, G, D, F és B hangsorok éneklése, egy és kétszólamú dalok éneklése. Tankönyv: Szent-Gály Gyula „Zeneelmélet.” Kecskemét, 1895.

Haladóknál: heti 1 órában. Az elméleti részből: az előbbiek ismétlése, a lágú hangsor képzése, előadás, előadási jelzések. A gyakorlati részből: hangsor éneklés, hangtalálási gyakorlatok, az előadási jelek gyakorlati alkalmazása az éneklésnél.

Karének, heti 1 órában. A haladó énekesekből alakított vegyeskar a következő egyházi és világi művek betanulásával foglalkozott: a) egyházi művek: Arcadelt, Ave Mária, Praetorius, Agnus Dei, Palesztrina Tantum ergo, Pitsch, O salutaris hostia, Haec dies, Hennig, Kyrie és Sanctus, Szent-Gály. Ave Maria: b) világi művek: Sphar, Gyászének, Erkel F. Hymnusz, Egressy B. Szózat, Hubay J. Nemzeti dal, Händel, Diadalének, A nap a fényes égről (olasz dal), Katona temetése (svéd

dal); Szent-Gály, Király dal és szabadságharczi dalok. Segéd könyvek: Dr. Harrach Magyar Arion, Zsasskovszky, Palesztrina.

Zene, kezdőknél és haladóknál heti 1—1 összesen 2 órában.

Kezdőknél az elméleti részből: a hegedű részeinek ismertetése, vonalrendszer, kulcs, hangjegyek nevei és időértékük, szünetjelek, egyszerű ütemek, hangsor, módosító jelek. Gyakorlati rész: állás, hegedűtartás, gyakorlatok üres húrokon a vonókezelés elsajátítására, ritmikai gyakorlatok. Tankönyvek: Szent-Gály „Zeneelmélet“ és Huber K. Hegedű iskola I. kötet.

Haladóknál, az elméleti részből: összetett ütemek, kemény hangsorok és hármashangzatok keresztekkel és bé-kkel, természetes hangkötők. Gyakorlati rész: a kemény hangsorok és hármashangzatok négykeresztig és b-ig, különböző vonásnemek gyakorlása, előadás képzése. Tankönyvek; Huber K. Hegedű iskola I. köt. végig. Wohlfahrt op. 54, Dancha, Duettek I. füzet, Schubert 50 könnyű duett, Weisz előadási darabok.

Zenekari gyakorlatok, heti 2 órában. A haladó zenészekből alakult zenekar különböző egyházi és világi művek betanulásával foglalkozott. a) Egyházi művek: Kempter Karácsonyi mise (C dur), Beethoven, Ecce panis, Szent-Gály Ave Maria; b) világiak: Hubay J. Nemzeti dal, Winter Ünnepi nyitány, Erkel F. Bevonulási induló, Mascagni P. Intermezzo, Thul F. Bölcsődal, Meyer-Kelmdund, Roccoco serenade, Grieg, Utolsó tavasz, Szent-Gály Király dal és Szabadságharczi dalok, Rákóczi induló.

Szent-Gály Gyula.

A jövő évre előírányzott tananyag és tankönyvek.

Jövő évre a tanítás tervét és anyagát illetőleg az intézeti tanártestület teljesen alkalmazkodni fog az „Állandó tanmenethez“, melyet a kir. főigazgatóság a nmélt. vall. és közokt. miniszterium 21,199/88. sz. a. rendelete alapján 1302/89. sz. a. helyben hagyott.

Tankönyveket illetőleg a múlt évben használtak mind megmaradnak a jövő évben is.

IV.

Írásbeli feladványok

1. Magyar nyelven.

V. osztályban. „János vitéz a zsványok közt.“ (Elbeszélés Petőfi S. „János vitéze“ alapján.) A bujdosók a viharban. (Elbeszélés V. László ballada alapján.) Kisfaludy K. „Álmatlan király“ balladája a balladai

előadás szempontjából (fejtegetés.) A hazaszeretet. (Bizonyítás Buvár Kund cz. ballada alapján.) Nyári zivatar. (Leírás.) A mohácsi veszedelem (Elbeszélés.) A szüret (Életkép.) Ki mint vet úgy arat (Magyarázat.) Az öregek tisztelete. (Értekezés.)

VI. osztályban. Macbeth és Banquo jelleme az expositióban. (Párhuzamos jellemzés.) Macbeth látományainak magyarázata a II. és III. felvonásban. (Fejtegetés.) „A legfenségesebb ajándék, melyet az ember Istentől vőn, az, hogy igazat szóljon és jót cselekedjék; mert a kettő isteni tulajdonság.” (Bizonyítás.) Lombai komikus bűnhődésének okai. (Értekezés.) Nemzeti hagyományok Árpádról. (Elbeszélés.) A krónikás és oknyomozó történelmi előadás. (Értekezés.) Deák Ferencz czáfoló eljárása a kérdésben: kinek mondjuk el mindezeket? (Vázlat.) Az alpári sikon. (Millenniumi beszéd.) Az irgalmasságra indító okok. (Szónoki átdolgozás Pázmány beszéde alapján.)

VII. osztályban. A költészet viszonya a többi szépművészetekhez. (Értekezés.) Az eposzi esemény nagyszerűségének ismertető jelei és a Zrinyász. (Értekezés.) Regénytypusok. (Értekezés.) Deli Vid felesége. (Elbeszélés szép prózában.) A satirairodalom erkölcsi fontossága. (Értekezés.) A népdalok nemzeti jelentősége. (Értekezés.) Az úri hölgyhöz cz. költemény tartalmi és alaki méltatása. (Fejtegetés.) Kisfaludy Károly Jrenejének tragikai eszméje. (Fejtegetés.) Az ember tragédiájának szerkezete. (Fejtegetés.)

VIII. osztályban. A pogánykori költészet emlékei. (Értekezés.) A vallásos és hazafias elem összeolvadása protestánskori költészetünkben. (Értekezés.) A kuruczköltészet epikája. (Értekezés.) „Fortuna szekerén okosan ül.” (Faludy.) (Mondattárgyalás.) A múlt századvégi regényirodalom termékei s Fanni hagyományai. (Értekezés.) A leányőrző komikai eszméje. (Fejtegetés.) A műbírálat megalapítói irodalmunkban. (Értekezés.) Elbeszélő irodalmunk újjászületése a népköltészet alapján. (Értekezés.)

Görög pótló magyar dolgozatok.

VII. oszt. 1. Balassi Bálint költészetének jellemzése. 2. A görög tragédia fejlődése a három nagy tragikus: Aiszkhylosz, Szophoklesz és Euripidesz működésében. 3. Párhuzam Kisfaludy Sándor és Csokonai Vitéz Mihály kesergő szerelmi költészete között. (Az olvasottak nyomán.)

VIII. oszt. 1. Széchenyi István gróf mint író és politikus. (Jellemrajz.) 2. A görög szónoklat a klasszikus korszakban. (Antiphon, Lysziasz, Iszokratesz, Demoszthenesz és Aiszkhinesz.)

Történelmi dolgozatok.

VIII. oszt. 1. Miként vesztette el a római birodalom fenhatóságát Magyarország fölött I. Endre alatt? 2. Erdély különállásának fontossága a magyar alkotmány és nemzetiség szempontjából. 3. A Martinovics-féle összeesküvés.

2. Érettségi feladványok.

Júniusi vizsgálatokhoz.

Magyar nyelvből.

1. Vörösmarty „Zalán futása mint az ősi mult képe.“ (Fejtegetés.)
  2. A magyar dicsőség- és gyásznapi ezer év alatt. (Elbeszélés.)
  3. A légköri elektromosság (Természettani ismertetés.)
- Jelesen dolgozott 11, jól 8, elégségesen 9.

Német nyelvből.

A járvány, fordítás magyarból német nyelvre.
Jelesen dolgozott 4, jól 10, elégségesen 14, elégtelenül —.

Latin nyelvből,

Germanicus beszéde a Germaniában fellázadt legiókhoz, fordítás magyarból latinra.

Jelesen dolgozott 8, jól 7, elégségesen 14.

Görög nyelvből.

Platon, Phaidon 66. fejezetből 27 sor και ο και των ακουσα . . . . επιν.
Jelesen dolgozott 8, jól 10, elégségesen 6, elégtelenül 1.

Mennyiségtanból.

1. Algebrából: Hány évig kell annak, ki 5859 frtnyi összeg birtokába akar jutni, minden év elején 200 frtot valamely pénztintézetbe elhelyeznie, ha 3·5%-os kamatos kamatot számítanak?

2. Geometriából: A gömb sugara 45 cm.: középpontjában egy hatoldalú pyramis csúcsa fekszik, melynek oldaléle a gömb sugarai; mi a pyramis köbtartalma, ha a csúcsnál egy-egy élszög 35°?

Jelesen dolgozott 6, jól 15, elégségesen 7.

V.

Adatok az intézet történetéhez.

1. Az intézet beléletéhez.

Változás a tanári karban.

A magyarországi kegyes-tanítórend főtiszt. kormánya határozata folytán áthelyeztettek: Horváth Sándor Veszprémbe, Szapita Antal Trencsénbe tanárnak; helyökbe rendeltettek Mácska Lajos Trencsénből, Gácsér Endre és Szalay István Kolozsvárról.

Halálozás.

A tanári testületet nagy csapás érte egy tevékeny, buzgó kötelesség-szerető ifjú tagjának, Rónai István gymn. tanárnak elhalálozásával. Született Szegeden 1866. okt. 26-án. Kegyes-tanítórendbe lépett 1886. aug. 27-én. Theologiai és egyetemi tanfolyam bevégzése után 1891—92. évben Lévára helyeztetett gymn. tanárnak. 1893—94. tanévben tanintézetünkhez tétetett át. Meghalt 1895. szeptember hó 21-én.

A nevelő-tanár összes jelleme határozott vonásokban volt meg nála. A sziv melegével szerette, oktatta, nevelte a reá bízott tanuló ifjakat. A komoly gondolkozásnak minden eszközét felhasználta, hogy a tudás magvait a reá bízott növendékek elméjébe elvesse. Egyenes lelkű férfiú volt, meggondolt nyilatkozataiban és tetteiben, zománcozta ezt költői lelke, érző szive és tapintatossága. Sokat dolgozott, mindig tanítványai kedvéért. Ismereteivel nem fukarkodott, olyan volt, mint a méh, gyűjtött a tudás mezején s iparkodott méz alakjában átadni azoknak a kiesiknek, a kikért gyűjtött. Irogatott. Közzétette. Hattyúdalát, mint ő nevezte, halálos ágyán adta át igazgatójának. Itt van a hattyúdal. Az Isten jósága az önzetlen szerzetes társat, a barátság mintáját az ifjúságnak kész és munkás oktatóját haló porában is áldja meg.

Ünnepi ének.

Fel ifjak, e nap ünnepelni jertek
 Az „Alma mater“ méltó ünnepét;
 S ifjú szivetek égő érzetével
 Lépjétek át e templom küszöbét.
 Mely magvetője annyi szép jövőnek,
 Nézzétek ezt a szentelt csarnokot:
 Serény munkátok perczre hadd pihenjen
 S üljétek meg ma itt e szép napot!

Mely által élt bár jó és rossz időket,
 Munkálni buzgón nem szűnt meg soha:
 Most új erőben új munkára kelve,
 A régi fényben áll ez iskola.
 Kik szent ügyért úgy lelkesedni tudtak,
 A tudománynak adtak templomot;
 S hogy az idővel nőjjön régi fénye
 A munkás kéz itt újra áldozott.

A templom áll és hosszú évek útján
 Magasztos czélját szent ügyben lelé:
 Nevelni népünk a való tudásban,
 Hogy tisztán lásson s törjön ég felé.
 Munkálni szebb jövőjén a hazának
 S nevelni annak hű polgárokat,
 Kik szépért s jóért lelkesülni tudnak . . .
 E czélért küzdött oly sok év alatt.

E nemzet nem is dúló harez zajában
 Edzette folyton a még gyöngye kart,
 Mióta oltárt emel a culturának,
 Tette valóban nagygyá a magyart.
 Az iskolák a hit szilárd alapja,
 Melynek nyomán a jólét s üdv fakad;
 Utat egyenget az igaz tudásra,
 Gyümölcsre hozva mind a magvakat.

A hosszú századoknak harefa multán
 Honunk hajója biztos révbe tért;
 S e nemzet munka edzette kezébe
 Nem fog ma kardot, küzdve létéért.
 Az ős dicsőség fénye még a régi,
 A mit dicső mult hira reánk hagyott:
 S most művelt nemzet várja büszkeséggel
 Az ezredéves nagy örömnapot!

A lelkes nép ma szerte e házban
 Versenyre kelve emel palotát,
 Mely szebb jövőnek rakja meg alapját,
 Tanítva hitet, erényt, tudományt.

„Nyelvében él a nemzet,“ hallja sokszor
 S tanulja itt az ifjú nemzedék;
 Nemes szive hogy tartós lánggal égjen,
 Ajkára vévén a hon szent nevét.

Egy ország támasza a tiszta erköles, —
 Szívébe vési a költő szavát; —
 A mely ha megvész, rabigába görbed
 S az önkény dúlja ezt a szép hazát.
 Tanulja, hogy a tett dicső, magasztos,
 Ha a hazáért tenni kész vagyunk;
 Áldott a sors, hogy magyarnak születünk
 És hogy magyar lett mindenik szavunk!

Áldott a kéz, hogy alapját tevén le,
 Nekünk is van ily „Alma mater“-ünk;
 Áldott a kéz, mely új életre hívta
 S oly fényes szentélyt emelt itt nekünk.
 Magasztos czélja templommá avatja,
 E hely a Múzsák szentelt temploma;
 Minden kővén a szent czél szava írva,
 S betölté mindig azt ez iskola.

Hosszú időknek annyi nemzedéke
 Tudásban szomját itten olthatá;
 S a fát, hogy hozza majdan jó gyümölcsét,
 Lelkes vezérlők keze ápolá.
 Ővék az érdem, hogy kiket vezettek,
 Megérték hálás szívöknek szavát;
 S hogy méltó legyen régi hirnevéhez,
 Új fénybe vonták most ez iskolát.

Fel ifjak, e nap ünnepelni jertek,
 Az „Alma mater“ e szép ünnepét:
 S ifjú szívetek égő érzetével
 Lépjétek át e templom küszöbét.
 Mely megvetője annyi szép jövőnek,
 Avassuk föl e szentelt csarnokot:
 S a szivbe mélyen, kitörölhetetlen
 Véssétek föl ma ezt a szép napot!

Rónai István
 k. r. tanár.

Tanácskozások.

A nevelés és oktatásban megkövetelt egységes és egyöntetű módszer érdekében megtartattak a nm. vallás- és közokt. m. kir. miniszter úr által 1890. évi 23,583. sz. a. kiadott középiskolai rendtartás 33—38. pontjai szerint a tanácskozások. Egész éven át 12 rendes és 2 rendkívüli tanácskozás tartatott, ide nem számítván az érettségi vizsgálatokkal járó tanácskozásokat. A tanácskozások eredményéről a tanulók és a szülők hivatalos értesítést kaptak.

Beiratások és vizsgálatok.

A javító-, felvételi- és pótlóvizsgálatokat augusztus három utolsó napján, a beiratásokat szeptember 1—3. napján tartottuk meg. Az ünnepélyes „Veni Sancte“ szeptember 8-án volt. A rendes tárgyakat 14-én, a rendkívüli tárgyakat pedig 22-én kezdtük meg. Az előadások a szabályszerű szünnapok leszámításával minden fennakadás nélkül folytak.

Az évvégő vizsgálatok sorát a VIII. osztályban kezdtük, május 6-tól tartottuk május 13-ig, a többi osztályban június 6-tól június 17-ig bezárólag. Magán vizsgálat 2 volt.

Érettségi vizsgálat ezen évben három ízben volt és pedig a tankerület ngs. kir. főigazgatójának intézkedése folytán szeptemberben és decemberben, pótló, ismétlő és javító vizsgálatok, május-júniusban pedig az évvégi rendszerinti érettségi vizsgálatok. Szeptemberben a vizsgálatok írásbeli részét 4—8, a szóbeli 10—13 összesen 29 vizsgálandóval tartottuk meg, decemberben az írásbeli vizsgálatokat 2—6-án, 7-én a szóbelit illetve javító vizsgálatokat összesen 6 vizsgálandóval tartottuk meg.

Az évvégi rendszerinti érettségi vizsgálat írásbeli részét május 18—22. napján, a szóbeli részt június 19—24. tartottuk meg összesen 31 tanulóval. Mindezen vizsgálatok szóbeli részénél ngs. Dr. Hóman Ottó tankerületi főigazgató úr elnökölt.

A vizsgálatok eredményét részletezve tartalmazza a statisztikai kimutatások 3. száma.

A tanítás terve.

A tanítás tervét, a tananyag beosztását illetőleg, valamint az iskolai rend és fegyelem főtartására vonatkozólag mindenben alkalmazkodtunk a nmélt. miniszteriumnak rendeleteihez és a kir. főigazgatóságnak utasításaihoz.

Vallás és fegyelmi ügy.

A vallástani oktatás és a hitélet fölött az irányadó vezetést és ellenőrző felügyeletet a megyés püspök úr önmagyméltósága gyakorolja ngs. és főtisztelendő Bogyo Pál apát-plebános úrnak, mint püspöki biztosnak közvetítésével.

A tanuló ifjúságnak a róm. kath. vallású része vasárnapokon és ünnepeken 8 $\frac{1}{2}$ óraker, köznapokon pedig — kivéve a téli zord időszakot — az előadások előtt 7 $\frac{1}{2}$ óraker szent misét, vasárnapokon mise előtt hitoktató beszédet hallgatott. Az adventi és nagybőjti vasárnapok délutánjain litániára is járt az ifjúság; részt vett a buzaszentelő-, keresztjáró és úrnapi körmenetekben és farsangháromnapi szentségimádásban; a tanév folyamában ötször végezte a szent gyónást és áldozást s a nagyhét első három napján szent gyakorlatokat tartott. A hétköznapi és vasárnapi szent-misék alatt énekelt, ünnepeken pedig zenés miséket adott elő az ifjúság ének- és zenekara: ezen miseénekeknek épületes betéteit képezék az intézet felső három osztályába járó rendi növendékpapok külön énekarának darabjai.

A nem katolikus vallású tanulók az illető hitfelekezetek lelkészeitől nyerték vallási oktatásaikat és részt vettek a saját vallásuk szerint való istenitiszteletekben és vallásgyakorlatokban.

A tanártestülettel együtt az egész ifjúság kegyelettel ünnepelte meg október 4-én és november 19-én felséges apostoli királyunknak és királyasszonyunknak nevenapját, nemkülönb júnios 8-án koronáztatásuknak évfordulóját.

Az iskolai rendszabályokat szeptemberben és januárban a tanuló-ifjúságnak fölolvastuk s kellő értelmezéssel kötelezővé tettük, a beiratások alkalmával pedig egy-egy nyomtatott példányban kézbesítettük minden tanuló szüleinek, hogy a rendszabályoknak a házi felügyeletre vonatkozó részéről kellőleg tájékozva legyenek, azokat magok is szemelőtt tartásák, illetőleg a szállásadókat azoknak megtartására kötelezzék.

Látogatás.

Tankerületünk kir. főigazgatóját ngs. Dr. Hóman Ottó kir. tanácsos és közoktatási tanácsos urat a lefolyt tanévben három ízben volt szerencsénk tanintézetünkben tisztelhetni. Szeptember és júnios hónapokban az érettségi vizsgálatok vezetése végett jelent meg, április hóban pedig az intézetnél a hivatalos látogatást végezte.

Ez utóbbi alkalommal minden osztályban, minden tantárgy előadását meghallgatta; meghallgatta a rendkívüli tantárgyak előadásait is; meg-

vizsgálta tüzetesen a könyvtárakat, szertárakat, gyűjteményeket és az osztályok felszerelését, az írásbeli dolgozatokat, rajzokat és osztálykönyveket, nemkülönben az intézet irattárát is. A beható vizsgálat végeztével a kir. főigazgató úr önagysága tanácskozmányt tartott a tanártestülettel, közölte a tapasztaltakról véleményét, célirányos utasításokat adott s egészben véve kifejezte megelégedését és konstatálta az intézet normális fejlődését.

Április 25—30. tanintézetünket hivatalos látogatással tisztelte meg és tanintézetünknek új részét egyházilag megszentelte ngs. és főt. Frank Ferencz királyi tanácsos és a magyar kegyes-tanítórend helyettes főnöke.

Iskolai ünnepségek.

A magyar kegyes-tanítórend kormánya elhatározta, hogy a kecskeméti kegy. r. növ. papok az igaz kalazanziusi tanítás ápolására évenként megünnepeljék a rend alapítójának, Kal. sz. Józsefnek emlékét. Az idei kalazanziusi ünnepélyt a rend növendék papjai a főgymn. tanári kar és a meghívott vendégek jelenlétében márcz. 25-én tartották meg a következő változatos program mellett: 1. „Alla stella confidente.“ Wagner. Zene; 2. „Szent Atyánk emlékezete,“ felolv. Kummergruber Emil növ. pap; 3. „A bűnbánó,“ Händel G. F. Ének; 4. „Az ifjú Kalazanczius,“ irta: Freész Endre, k. r. n. p., szavalja Sróff Gábor k. r. n. p.; 5. Cello duett, előadták Freész E. és Székely Ernő k. r. n. papok; 6. „Kardal,“ Mozart: „Cosi Jantutte“ czimű dalművéből; 7. „Örökké való Szűz Máriához,“ Rudnyánszky. szav. Komáromy Dezső, k. r. n. p.: 8. Roccoco, Serenade. Zene.

Iskola fölavató ünnepély.

Folyó évi április hó 26-án ünnepélyes szt. mise elvégzése után, nagy közönség jelenlétében, ngs. és főt. Frank Ferencz kir. tanácsos és a magyar kegyes tanítórend h. főnöke teljes segédlettel tanintézetünk új épületét megáldotta, fölavatta. Ezután énekkel, zenével és szavalattal egybekötött iskolafölvató ünnepély tartatott díszes közönség jelenlétében, következő műsorozattal: Megnyitó beszédet mondott nagys. és főt. Frank Ferencz úr; a terjedelmes beszédben röviden az iskola és családviszonyát, hosszasan pedig a vallásos nevelést fejtette ki, mint a jövő társadalomnak alapkövét. A nagy hatású beszédet a jelenlévők a szónok többszörös megéljenzésével köszönték meg. 1. Ünnepi nyitány, Winter A.-tól. Előadja a főgymn. zenekara. 2. Ünnepi ének, Rónai Istvántól. előadja Langer I. VIII. o. t. 3. Élj őseink hazája, Schumanntól, előadja

a k. r. növ. papok énekkara. 4. A gymnasium vázlatos története. Irta és felolvassa Junker László főgymn. tanár. 5. Bölcsődal, Thul Frigyes-től, előadja a főgymn. zenekara. 6. Isten, Reviczky Gyulától, előadja Komáromy Dezső, k. r. növ. pap, VII. o. t. 7. Gaudeamus, Kösztler E.-től, előadja a főgymnasium vegyes énekkara. 8. A magyar nyelv, Pósa Lajostól, szavalja Bárány E., I. o. t. 9. Serenad roccoco, Mayer Ericktől, előadja a főgymn. zenekara. 10. Szózat, éneklí a főgymn. vegyes énekkara. Bezáró beszédet mondott az igazgató.

Magyarország ezer éves fennállásának emlékűnnepélye.

Május hó 9-én Magyarország ezeréves fennállásának emlékére énekel, zenével és szavalattal egybekötött iskolai ünnepély tartatott nagyszámú közönség jelenlétében következő műsorozattal: 1. Az ünnepélyt az igazgató nyitotta meg. 2. Bevonulási induló, Hunyady László dalműből, Erkel Ferencztől. Előadja a főgymn. zenekara. 3. A magyar nemzet imája, Dalmady Győzöttől, szavalja Konez István VIII. o. t. 4. Királydal. Szövegét írta Kováts Antal. Zenéjét szerzette Szent-Gály Gyula. Éneklí a főgymn. vegyes énekkara. 5. Ezeréves irodalmunk. Irta és felolvassa Kováts Antal főgymn. tanár. 6. Alföldi búcsúhangok, Kéber Bélától. Előadja a főgymn. zenekara. 7. A gyáva, Rudnyánszky Gyulától. Szavalja Langer István VIII. o. t. 8. Az ifjú vágya. Schubertől. Éneklí a k. r. növendékpapok énekkara. 9. Az utolsó tavasz, Griegtől, előadja a főgymn. zenekara. 10. Virág Józsi, írta Jakab Ödön, szavalja Tóth Kálmán I. o. t. 11. Szózat. Éneklí a főgymn. vegyes énekkara. 12. Jósolat. Vörösmarty Mihálytól, szavalja Sróff Gábor k. r. n. p. VII. oszt. tan. 13. Rákóczy induló.

Az alábbiakban közöljük Kováts Antal főgymn. tanár fölolvását.

Ezer éves irodalmunk.

Nemzet önmagát a népesaládok hullámozó tengerében csak műveltséggel tarthatja fenn. Ez az a hatalmas bálvány, mely előtt megdöbbenve áll meg az erőre, karra izmosabb nép, ez az a mindenható varázsszer, mely belopózik a vadszivbe, áttöri annak durva kérgét, szétszlatja a műveletlenség kódét, fölragyogtatja a tudás napját, fölfakasztja a szelid érzések forrását. A műveltség tesz igazán hatalmassá, nagygyá minden nemzetet, mert alkotásai maradandók, áttörnek időn, enyészeten. A nyers anyagi erőttől duzzadó római nép uralmának igája alá szoritotta a görög (nép) nyakát, ám de meg nem semmisithette, mert műveltségénél fogva fentartotta magát, sőt a szellemi harez terén a legyőzöttből csakhamar győző vált, midőn a görög szellem és műveltség ezer és

ezer csatornán áradott szét a római tudomány, művészet és vallás minden terére. Így történt, hogy nem a görög nép rómaiásodott el, hanem a római váltott görög szint. A középkor leghatalmasabb alakja, kire hősmondáink alapján, mint egyik őszünkre mi is büszkén tekintünk, a világbíró Attila, anyagi erejének felsőbbségénél fogva mindent letipró hada élén Róma kapuja előtt a keresztény műveltség, szívbéli szelidség, lelki fenkölttség képviselője, Leó pápa előtt meghajól, visszafordítja pusztító hadát, mert átallaná a csak szellemi fegyverekkel küzdők mellébe döfni életirtó vasát! Kolumbus az általa fölfedezett Amerikának az ő és társai életét veszélyeztető vad népét tudományának, műveltségének jeleivel imádásra készítette. Példák ezek arra, mily nagy a műveltség hatalma az ész által nem vezérelt anyagi erő felett! Műveltség tehát a nagyság és hatalom igazi forrása s a ki e nélkül szűkölködik, az elvész. A műveltség a népélet középponti idegrendszere, innen futnak ki mindazok az idegszálak, melyek a néptest minden tagjába szétoszolva azt táplálják, növelik, éltetik. A műveltség a lélek, mely az anyagon, az anyag által fejt ki erejét! A ki tehát egy nép életét, életrevalóságát tudni akarja, pillantson végig a nép műveltségi tényeinek sorozatán s tudni fog mindent!

A műveltség azonban oly lelki tulajdonság, mely sokféle tényező összehatásának eredménye. Ezek mindegyikét kifejtteni hosszú és fárasztó munka volna! Hagyjunk hát fel a műveltség összes tényezőinek elsorolásával, forduljunk csak ahhoz, melyben a többi elem úgyis egyesülve van, forduljunk az irodalomhoz, a nép műveltségének, belső életének eme külső képhe öltözött ágához.

Feltűnik előttem ezeréves multunk legősibb képe úgy, a mint azt olvastam s Fesztai Árpád elragadó körképén láttam! Ott a költőzködő magyarság hosszú sorban kanyargó népfolyója, a férfiak lovon, a nők szekéren, a rabszolgák gyalog. Tisztelik, kimélik a nőket. Ott a csata vad zivatarja, őseink kezében a halálosztó fegyver, ajkukon a csatára lelkesítő ének! Ott az ős táltos, égfelé nyujtva reszkető karjait, szívéből fakad a diadalt kérő, vagy a kivivottért hálátadó ima, melynek befejezéséül a hófehér mén összerogygyan a szügyébe mártott áldozati késtől. Hisznek Istent! S a mely nép tiszteli a nőket, műveli a dalt s imád egy felsőbb lényt, az a művelődésre képes, ha még nem művelt is! A dal már a költészet terméke, a szív érzelmeinek szabályszerűen tagolt hangokba öltöztetése, de megfelelő eszköz hijján nem marad fenn az utókor számára, csak az emlékezet az a viasztábla, melybe ideig-óráig bevésődik, aztán nyoma vész. A kobzosok értenek a dal megteremtéséhez, de nem annak megörökítéséhez. Van hát a beköltöző magyarságnak képessége, fogékonysága a műveltséghez, van költészete, de nincs irodalma.

Az irodalom hiánya jellemzi őseink pogánykorát. De a pogány világnézet s az abból fakadó durva erkölcsök és foglalkozásmód miatt itt léte, fenmaradása kétségessé vált volna, ha el nem fogadja a művelődés egy újabb elemét, a kereszténységet. Ennek kellett annak az erjesztő kovásznak lennie, mely forrásba hozza az elméket és sziveket s új gondolatok és érzelmek szülemlését eszközölje. A nemzet nehezen törődött bele az új világrendbe, mely eddigi egész életével ellenkezett s nem bírván e téren önálló eszmékkal, idegen nemzetek művelődési asztaláról lehullott morzsákkal táplálkozott. Lassan-Lassan, dadogva kifejezi ugyan az átalakult világnézet alapján tanult eszméit, de azok nagyon kezdetlegesek, kizárólag vallásiak s idegen forrásokból merítettek. Mégis leírják s megőrzik az utókor számára, mint becses nyelvkincsüket, hogy, mint egy e korbéli ének mondja: „Emlékezzünk régiekről.“ Van tehát már irodalom, de részben idegen nyelvű, részben idegen szellemű. Ez jellemzi a keresztény középkor irodalmát. Az önálló magyar felfogást és szellemet, a magyar ész- és szívtermékeinek magyar nyelven való kifejezésre juttatását az az erős szellemi mozgalom indította meg, melyet protestantizmusnak nevezünk. Katholikus és protestáns részről lázas sietséggel fordítják le a bibliát, magyar nyelvtant szerkesztenek, drámai alakú műveket irnak, gyönyörködtetésre és erkölcsnemesítésre szánt szép históriákat „rendelnek versekbe“, Tinódi Sebestyén, mint egy élő és mozgó újság viszi várról-várra a nevezetesebb eseményeket durva versekbe szöve. A kor végén jelenik meg Balassi Bálint báró, ki az eladdig üldözött s műveléseért maga is üldözést szenvedett szerelmi költészetnek tör többé el nem torlaszolható utat a magyar irodalomba. E kornak tehát van már eredeti irodalma, de az erősen protestáns színezetű.

De a dermedtséghez hasonló állapotba jutott katolikusok testébe visszatér a vér, elevenülnek a tagok, lehull a zsibbasztó tétlenség bilinése s a talpra álló katolikusok részéről megkezdődik a szellemi harc minden vonalon. A mit protestáns íróink a megelőző korban népies egyszerűséggel adtak elő, azt e kor tudományosan mivelt elméi, a mély tanultság s kicsiszolt ész művészetével fejezték ki. Élükön Pázmány Péter áll, ki bátor lovagként maga keresi fel ellenfelei várait s kopog rajtok szelleme fegyvereivel, hogy harczra szólítsa őket. S a hatalmas ellenfél elnémitására majdnem minden erejét érző protestáns tudós vállalkozik s ez oly élénk szellemi életet teremt, mely úgy termékei számánál, mint tartalmi és alaki bevégeztségénél fogva újabb irodalmunk alapjává lőn. De nemcsak a vallásos és vitatkozó prózairodalom ügye virágzik fel, hanem a bölcsélet és a történelem is magyar nyelven szólal meg.

A költészet fája is ebben a korban termi az első nemes gyümöl-

csöt. Zrinyi Miklós gróf, a nagy hadvezér és politikus, mint költő is, az első helyen áll, mert megteremti durva nyelven, de szerkezet és jellemzés dolgában finom felfogással „A szigeti veszedelmet“, (Zrinyi Miklós hasonnevű) ősenek, a szigetvári dicső önfeláldozásáról. Prózai munkáiban a magyar alkotmányt s az ország függetlenségét védi s tőle származik a híres mondás: Ne bánzd a magyart! Gyöngyösi István szemre-fülre édes és ékes nyelvű, de tertalomra kevésbé értékes elbeszélésekkel mulattatja közönségét Széchi Mária kalandjáról, Kemény János erdélyi fejedelem szerelméről és szánandó bukásáról. E kor jelleme a nemzeti vonás mellett az öntudatos művészinek lábrakapása.

De ez öntudatosan művészi alkotni tudó szellem a törökkel vívott harcokban s a kurucz-labancz villongásokban kifáradva, ismét aléltságba esett, alkotmányával, nemzetiségével, nyelvével, irodalmával nem törődött. A nemzetietlen szellem rideg éjszakája borult a magyar irodalom fölé, melyen a felhők közül csak itt-ott pislogott ki egy-egy fáradt fényű csillag mint Mikes Kelemen törökországi levelei, Faludi Ferencz erkölcs-bölcseleti tartalmú könyvei és elbeszélései; Amade László báró szerelmi s Rádai Pál vallásos költeményei. A derék Bod Péter, hogy kétségbeeső tétlenségbe süllyedt kortársait szellemi munkára tüzelje, összegyűjti a régi irodalom nagy alakjait, dicséretekkel halmozza el tevékenységüket, hálával adózik emléküknök. Ez a mű a „Magyar Athénás“, az első magyar irodalomtörténet.

De mi volt mindez a megelőző kor gazdag szellemi életéhez képest, mi volt főleg oly, válságos helyzetben, midőn maguk az uralkodók, Mária Terézia és II. József törtek a nemzetiség ellen, amaz a női furfang finom fogásaival, az idegen bécsi légkörbe való csalogatással, emez rideg ellentmondást nem tűrő parancsszavával. Elveszettnek látszott minden! Hiszen II. József fennen hangoztatta, hogy nincs a magyarnak nyelve, tehát nem lehet önálló nemzeti élete! S ez a merész mondás volt megmentőnk!

Már a Mária Terézia által felállított fényes magyar nemzeti testőrség tette meg az első lépést irodalmunk újjáélesztése, nyelvünk kimivelése érdekében és senki sem hitte volna, hogy az a Bessenyei György, Báróczi Sándor, Barcsai Ábrahám, kik látszólag teljesen magukra öltöttek az idegen műveltség francziás mázát, ezt a tanultságukat szabad óráikban nemzeti irodalmunk gazdagítására használják, s hogy példájukra egy lelkes sereg ragad tollat s lát az elhanyagolt nemzeti irodalom műveléséhez. Eltűntek a komor képek, új, lázas tevékenység képe tárul elénk, melyben ott sűrögnek-forognak a latinus műveltségű papok! Baróti Szabó Dávid, Révai Miklós, Rájnis József és Virág Benedek, hogy a Horatiustól és Vergiliustól eltanult szépségeket a magyar nyelv szel-

leme szerint fejezzék ki, ott munkálkodnak a népies érzés és gondolkodás megtestesítői: Dugonics András, a lelkes piarista az ő regényeivel, Gvadányi József gróf az ő versei históriával a falusi nótáriusról és Rontó Pálról, ott Palóczy Horváth Ádám az ő népies énekeivel.

E példák szemlélete lelkesítette az ifjú Csokonai Vitéz Mihályt, hogy gazdag költői erét a nevetető elbeszélések és drámák írására használja, hogy mulassunk Dorottya vénleányi kinjain, hogy ne vessünk vigjátékain, hogy magasztaljuk vele együtt a csikóbőrös kulacsot, átérezzük a Lilla iránt érzett szerelme boldogságát, majd meg csalódása fölött érzett keservét, s hogy elmondhassuk vele együtt a reményről! „Földiekkel játszó égi tünemény.“ E példák hatására ragadta fel a lantot Kisfaludy Sándor, hogy kesergő szerelme kinjait, s boldog szerelme édességeit megismerhessük, s hogy az ő útmutatása mellett szebbnél-szebb regéket tanuljunk a magyar tengert, a Balatont övező várak és várromok kalandos történeteiből.

Ez irányok és törekvések között a magyar nyelv mégis árva fiú maradt, kinek torzonborz, fésületlen, nyiratlan haja, mindennemű kiütésekkel benőtt teste, idomtalan tagjai, vérszegény teste szánandó látványt nyújtott. Pedig a képzőkkel benőtt, idegen szólásokkal megfertőztetett, mondatszerkezetében aránytalan és esetlen s a fönség és rövidség hiányában szenvedő magyar nyelv ilyen volt. Ez elhanyagolt gyermek szerető tutorául vállalkozott Kazinczy Ferencz, ki 56 évre terjedő irodalmi pályája alatt a szurtos gyermekből deli ifjat nevelt, a kit megbámultak a kortársak s lelkes hiveivé szegődtek. E kiművelt nyelven keseregte Berzsenyi, hogy a magyar rút. sybarita váz, majd a jobb útra térés fölött érzett örömeben azt zengette: „Csak sast nemzenek a sasok s nem szül gyáva nyúlat Núbia párduca.“ E nyelven imádkozott Kölesey: „Isten áldd meg a magyart, jó kedvvel bőséggel“, s hirdette az országgyűlésen a jogegyenlőség, az igazság és méltányosság s a magyar nyelv jogainak elévülhetetlen eszméit.

A csinosná változott magyar nyelv innen kezdve magyar eszméket hirdetett, főleg Kisfaludy Károly komoly- és vigjátékaiban, komoly- és vig elbeszéléseiben s dalaiban Ő tölle hallottuk a jövőre való buzdításként eme szavakat: Él magyar, áll Buda még! nincs okunk a csüggedésre. Munkatársaivá szegődtek a magyar költőkirály, Vörösmarty Mihály az ő nagyszerű eposzaival, remeknyelvű drámaival, változatos tartalmú dalaival és ódáival, melyeknek egyikében arra a megdönthetetlen igazságra tanít: Hazádnak rendületlenül légy hive óh magyar! Kisfaludy Károly oldala mellett küzd Czuczor Gergely gúnyosan oktató műveivel s népdalaival, Fáy András, a kifogyhatatlan jókedvű mese- és

regényíró, Garay János, a magyar történelem mondavilágának fáradhatatlan munkásságú feldolgozója, Bajza József, az éles tollú kritikus és költő. Ezek között mint óriási kőszál emelkedik ki Katona József alakja s elérhetetlen tökéletességű Bánk-bánja, melynek fényességei saját korában elhomályosítván a szemeket, csak az ily nagy fényességhez későbbben hozzászokott szem tudta szépségeit méltatni.

A kép változik. A köznemesek s polgáremberek irodalmi munkásságát felváltja vagy nyomon kíséri a főrangúaké. A három báró: Jósika Miklós, Eötvös József, Kemény Zsigmond a regény és novellairás terén tűnt ki s pedig Jósika a mult idők változatos képeinek érdekes szövésével, Eötvös a jelenkor követelményeinek a szabadság, egyenlőség és testvériség eszméinek alakjában, minél előbb való nyomatékos hangoztatásával, Kemény a komor, a sötét, tragikai tévedések megkapó festésével.

A kép ismét változik. Az irodalom vezetésének szerepe ismét a nép alsó rétegeiből származó egyének kezébe megy át s emelkedik tartalomban, szellemben és alakban oly magasra, a minőn még nem állott! Az előbbi korszak költői hol a jobb, hol a bal lábára sántító trocheus és jambus versek nyűgébe zárták az egyébként nemzeti tartalmat; most, a mit a nemzeti ész kigondolt, a nemzeti szív érzett, magyaros formában is jelent meg. Nemesak a lélek volt magyar, hanem a ruházat is! Költészetünk e fénypontját jelző kornak csúcsán te állasz költői lelkek legnagyobbja Petőfi. Olyan babonás hit szülte alak vagy, mint az üstökös, mely akkor jelenik meg, mikor nagy veszedelmet kell előre jelenteni. Te is a nemzetélet nagy zivatarát jöttél előre hirdetni, sőt magad voltál a zivatar sirálya s a vész elsodort magával, eltüntél, ki tudja hova? Te voltál a szabadság imádója, egyezség táplálója, gyűlölködés sujtója! Te voltál a legszenvedélyesebb szerelmes s igaz hangon hirdetted, a virágnak megtiltani nem lehet! Te voltál a nyomor kenyerének legvidámabb elköltője. Te voltál a nemzeti lélek felszabadításának első hangadója: Talpra magyar! Te kívántad, hogy ott essél el a harez mezején, kívánatod teljesült.

E lánglélek mellett énekelt a szelidhangú Tompa Mihály, ki kedvelt barátai, a virágok, társaságában szeretett leginkább élni s róluk bűvös bájos regéket dallani. Tompa lantja a szabadságharcot követő nagy nemzeti gyász vigasztalásakor valódi jótétemény volt a magyarra, mert senki sem tudott a reményvesztett lelkekbe annyi vigasztalást csepegtetni, mint ő, senki sem merte a költőtársakat új munkára hívni „fiaim, csak énekeljetek“ mint ő.

S harmadikul Toldi életre ébresztője, Arany János sorakozik a nemzeti irány bajnokául s alkotja nyugodt lelkek művészi erejével a

Toldi hármas hős személyt, megéneklí Buda halálát, Széchi Máriát, a nagyidai cigányokat. Elsírattatja Ráchellel a haza szabadságát, fölzokog Széchenyi István halálán s megénekel egy sor megdöbbsentő történeti s közéleti eseményt híres balladáiban.

A népnemzeti iránynt szolgálja a dráma terén Szigligeti Ede tragédiáival, vigjátékainak kaczagtató helyzeteivel s népszínműveivel, mely ő tőle kezdve Tóth Ede Falu rosszában s Csepreghy Ferencz Piros bugyel-lárisában ért a delelő pontra. A regényírásban a felülmulhatatlan mesélő Jókai Mór, irodalmunknak most élő legnagyobb büszkesége s Vas Gereben az ő mulattató előadásával örökre kedves olvasmányai maradnak a magyar közönségnek.

Hát a legnagyobb magyar gondolkodó költő, Madách Imre kimaradhat-e a sorból? Hiszen az ember tragédiájában a mi küzdelmünknek Isten nélkül való folytatását kába erőlködésnek tartja s azt hirdeti: Ember küzdj és bizva bizzál, de csak Istennel küzdj, de csak Istenben bizzál! Feledhetjük-e Teleky László grófot, a ki a sorsnak nem volt kegyencze, de megírta a Kegyzenczet megrázó igazsággal. Említsük fel az izmos tehetségű Czakó Zsigmondot s a két nyelven író Hugó Károlyt, mint drámaírodalmunk gazdagítót.

Új kor derült ránk, a békés fejlődés kora új vágyakkal, új törekvésekkel. Ezeknek adnak hangot Gyulai Pál, Szász Károly és Lévai József a külföld remek műveinek tanulmányán esiszolt izlésökkel s széptani működésükkel. Tóth Kálmán a szerelem édes dalaival ringatta álmodozásba nemzetét. Vajda János merész képzeletével ragadja el olvasóit. Komócsy József, Reviczky Gyula, Bartók Lajos, Várady Antal, Ábrányi Emil, Endrődy Sándor, Szaboleska Mihály, Pósa Lajos, Rudnyánszky Gyula a legnemzetibb, legigazabb érzéseket zengő költőink.

Az elbeszélő regény- és novellairásban tündöklő nevekként ragyognak Beniczkyné Bajza Lenke, Abonyi Lajos, Degré Alajos, Vadnay Károly, a ragyogó stílusú s zamatos magyarságú Mikszáth Kálmán és a szellemes, fordulatós Herczeg Ferencz és Rákosi Viktor.

A drámában gazdag termékenységgel sokáig Csiky Gergely uralkodott, de mellette Rákosi Jenő, Dóczi Lajos, Szigeti József és Bartók Lajos neveiről is illő megemlékeznünk.

A 'szónoklatban utolérhetetlen a magyar Domosthenes, Kossuth Lajos, a haza bölcse, Deák Ferencz s az eszmékben bővelkedő Eötvös József báró.

Nemzetünk multjának gyászos és fényes lapjait Horváth Mihály, Szalay László, Fraknoi Vilmos örökítették meg. Kisebb korszakok történetét Szabó Károly, Salamon Ferencz, Szilágyi Sándor, Pauler Gyula

és Thaly Kálmán rajzolták meg a tudás mélységével s az előadás tökéletességével.

A bölcséletnek magyar nyelven való tolmácsolói közt tiszta hely jut Erdélyi Jánosnak, Gregus Ágostnak, Horváth Cyrillnek.

Nyelvünk törvényeinek kutatásában fáradhatatlan működést fejtettek ki: Révai Miklós, Czuczor Gergely, Fogarasi János és Simonyi Zsigmond.

Irodalmunk kincseit először Toldy Ferencz rendszeresítette, Beöthy Zsolt művészi alakba öntötte.

E futó irodalomtörténeti vázlatban csak a legfényesebb gyöngyszemeket válogattam ki, azokat, melyek nemzetünk szellemi életére, mozgalmasságára leginkább derítettek fényt s mégis mily hosszú és fényes e sorozat! Pedig mennyit mellőztem el, kiknek munkássága talán kiterjedtebb, fárasztóbb volt, de eredményében nem oly hatásos, mint a föl-tüntetetteké. Ebből is megtanulhatjuk, hogy nemzetünk nem élt hiába, nem volt szellemileg mindig tétlenségbe sülyedt, hanem a béke napjait önművelésre s általa a nemzet tanítására, irányítására használta fel.

A költészet és költő czélja szent, a tudományé hasznos. A költő megtanít nemesen érezni és gondolkodni, a tudós az életet haszonnal eltölteni. E kettős kör határolja az emberi tökélyesbülést, e körben oldja meg igazi emberi feladatát. Ha az elötüntetett példák szerint nemzetünk e feladatát megoldotta a multban, meg kell oldania a jövőben is.

Magyarok Istene, ki egy évezred viszontagságai közt adtál bölcs uralkodókat népednek, hogy boldoguljon, nagy hadvezéreket, önfeláldozó hősokeket, hogy győzzön: támasztottál vigasztalókat a csüggedés napjaiban, lelked üszkét vetetted a tudós elmékbe, hogy csudás titkaid ismeretére tanítsanak; kérünk, adj az új ezredévben magasztos ihletségű, tiszta szívű, önzetlen keblű költőket és írókat, hogy vezessék népedet a jó, igaz és szép ismeretére, tisztítsák meg a lelket a bűn, a babona és a rútság salakjától, lelkesítsenek hervadhatatlan honfrierények gyakorlására s akkor „virulni fog e hon, túl időn és minden századon.“

Ének- és zenevizsgálat.

Június 16-án szavalatból, ének- és zenéből vizsgálat tartatott a következő műsorozattal:

1. Királydal. Szövegét írta Kováts Antal, zenéjét szerzette Szent-Gály Gyula. Előadja a főgymn. vegyes ének- és zenekara.
2. Gyónás, Szabó Sándortól. Szavalja Komáromi Dezső, k. r. n. p. VII. o. t.
3. Bölcsődal, Thul F.-tól. Előadja a főgymn. zenekara.

4. a) A nap a fényes égről . . . Olasz dal.
- b) Diadalének, Händeltől. Éneklí a főgymn. vegyes kara.
5. A mi királynénk, Makai Emiltől. Szavalja Nyul Pál III. o. t.
6. Intermezzo a „Parasztbecsület“-ból, Mascagnitól. Előadja a főgymn. zenekara.
7. A király és a költő, Ábrányi Kornéltól. Szavalja Ónodi Jenő, VIII. o. t.
8. Alföldi búcsuhangok, Kéleről. Előadja a főgymn. zenekara.
9. Szabadságharczi dalok, Káldy Gyula után átirta Szent-Gály Gyula.
10. Hivatásának áldozata. Fekete Gábertől. Szavalja Bárány Izidor VIII. o. t.
11. Pályázatok kihirdetése.
12. Rákóczy-induló. Előadja a főgymn. zenekara.

Mint minden évben, úgy a jelen tanévben is úgy a szülők, mint iskolaügy és az ifjúság iránt érdeklődők és az ifjúság barátjai nagy számmal tüntették ki tanintézetünket és többször nyilvánuló megalégedésükkel lelkesítették tanuló ifjúságunkat, hogy a szépművészet iránt mutatott kedvüket fokozzák és szabadidejükből önművelődésük és mások gyönyörködtetésére egy részt használjanak föl.

Tornaiünnepélyek.

Az év végén megtartott tornavizsgálatok versenynyel voltak összekötve, a mely versenyeken a tornázás különböző ágaiban kitüntek s elismerő oklevelet nyertek a következő főgymnasiumi tanulók: I. o. Bárány Dezső, Szentkirályi János, Vincze Gáspár; II. o. Bujdosó Ödön, Dunszt Rezső, Novy Róbert, Podlussányi Imre, Pulai István, Szalay János; III. o. Bálint János, Frankó Antal, Hermanek István, Popovics Sándor, Szabó Mihály; IV. o. Dobresku Sándor, Füredi Lajos, Jónás Béla, Kocsák Sándor, Major Béla, Pelei Jenő, Stauder József; V. o. Buchwald István, Novy Ferencz, Nórápi István; VI. o. Acsay Ferencz, Kafka Ferencz, Langer Ernő, Tóth István; VII. o. Bialas Jenő, Csernus Ferencz, Heim Ádám és Szőke Jenő.

Évzárás.

Június 29-én tartotta a tanártestület évzáró tanácskozmányát, a mely után június 29-én Isten kegyelméből „Te Deum“-mal fejeztük be az iskolai évet.

2) Az intézet külső viszonyai.

Róm. kath. egyháztanács.

Az intézetet fentartó érdemes egyházközönségnek tekintetes tanácsa az intézet ügyének gondozásával saját kebeléből választott „főgym-

nasiumi bizottságot bizott meg és ezen bizottság elnöke Horváth Döme ny. királyi táblai tanácselnök, tagjai pedig: ifj. Bagi László városi főjegyző, Dr. Bagi Béla jogakadémiai tanár, Dömötör Sándor kir. közjegyző, Hornyik József m. kir. főreáliskolai tanár, Kovács Sándor földbirtokos, Zsigmond József polg. isk. tanár, Dr. Igács József orvostudor, Gyeness István árvaszéki ülnök, Perger József főgymn. igazgató.

Ezen bizottságnak a főgymnasiumnak föntartására és fejlesztésére irányuló lelkes gondoskodása ezen tanévben is nagy jelentőségű tényekben nyilvánult. A tekintetes egyháztanácsnak az intézet ügye iránt mindig nyilvánuló aldozatkészsége után ezen bizottság lankadatlan tevékenységének köszönhető, tanintézetünk mi hamar a jelen viszonyoknak teljesen megfelelő intézetté válik.

Tápintézet.

Az érdeemes egyházközség az iskola közelében bérelt külön helyiségben tápintézetet tart fenn, most már tizenegyedik éve. Ezen tápintézetben a város bármelyik középiskolájába járó szegény tanulók havonként előre fizetendő 7 frnyi díjért ebéddel, vacsorával és reggelire szánt kenyérrel láttatnak el. Ezen tápintézet ügyeinek vezetését 9 tagú bizottságra bízta. A tápintézet igazgatója főt. Hanusz István m. kir. főreáliskola igazgató. E bizottságnak tagjai voltak ez évben a mi tanintézetünk részéről: Horváth György, és Junker László tanárok, Perger József igazgató.

Szolgáljon ez az intézmény igénybe venni óhajtó vidéki szülőknek tájékoztatóul az iránt is, hogy tudakozódásaikkal kihez kelljen fordulniok.

3) Az intézet jötevői

(L. A. t. = Lásd: az intézet történetéhez.)

Tek. Bagi László városi főjegyző úr L. A. 10. pont. — Tek. Bogoss Endre kir. tszéki bíró úr L. A. t. 9. pont. — Tek. Dömötör Sándor kir. közjegyző úr L. A. t. 9. 10. pont. — T. Dömötör Istvánné Bencsik Teréz úrnő L. A. t. 9. p. — Tek. Fekete István városi tanácsos úr L. A. t. 9. p. — Tek. Fekete Mihály könyvkereskedő úr L. A. t. 10. p. — Tek. Gyenes István árvaszéki ülnök úr L. A. t. 9. p. — Tek. Hajagos József városi főkönyvelő úr L. A. t. 9. p. — Mélt. Horváth Döme nyug. kir. táblai tanácselnök úr L. A. t. 4. b. 9., 10. p. — Főt. Járvás József káplán úr L. A. t. 10. p. — Tek. Farkas Ignác gyógyszerész úr L. A. t. 10. p. — Tek. Kovács Sándor földbirtokos úr L. A. t. 9. p. — Tek. Metzger Béla úr L. A. t. 10. pont. — Tek. Szegedi György városi tanácsos úr L. A. t. 9. p. — Főt. Szabó Ferencz eleméri plébános úr. — Tek. Tóth László könyvnyomdatulajdonos úr L. A. t. 6. pont. — Tek.

Zimay Károly úr, a róm. kath. egyháztanács főgondnoka L. A. t. 9. pont. — A kecskeméti tek. Casinó L. A. t. 9. p. — A kecskeméti takarékpénztár L. A. t. 10. p. — A Kecskeméti Kereskedelmi Ipar-Hitelintézet és Népbank L. A. t. 10. p.

Fogadják a nemes szívű adományozók a jutalmazottak és segélyezettnek nevében is tolmácsolt igaz köszönetünket

4) Könyvtárak.

1. *Tanári könyvtár.*

Az iskolai évben következő művekkel gyarapodott:

a) Ajándékozás útján: mélt. Horváth Döme ny. kir. táblai tanácselnök úrtól, Magyar nyelvtörténeti szótár, (folyt.) Szinnyei, Magyar írók és munkái, (folyt.) Páthy igazgató úrtól, A kecskeméti polgári leányiskola 1875—1895-ig., Szabó Ferencz, német-eleméri plébános úrtól, Balbi-Czirbusz, Egyetemes Földrajz II. k., Vigourox, A biblia s az újabb fölfedezések Palesztinában, Egyiptomban s Assyriában 4. k. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszteriumnak a közoktatás állapotáról és az országos tanítói nyugdíj és gyámalap állapotáról szóló jelentéseik. Évvégi iskolai értesítők.

b) Vétel útján: Journal of Education. (folyt.) Zeitschrift für die östereichischen Gymnasien (folyt.) Szinnyei, Magyar írók, (folyt.) Szinnyei, Tájszótár (folyt.) Országos Középiszkolai Tanáregyesületi Közlöny, Egyetemes Közoktatásügyi szemle, Egyetemes phil. Közlöny, Földrajzi Közlemények, Századok, Irodalomtörténeti Közlemények; Müller, Handbuch d. Alterth. Wiss. XXI., Pallas Lexikon X., XI., XII. Nagy F. Bölcsészettört.; Margalits, Florilegium; Jánosi, Ciceró lev.; Falke, Hellas u. Rom.; Langl, Griechische Götter u. Heldeng.; Meisner, Lath. Phraseologia; Wellers, Lat. Lesebuch aus Herodot; Maurer Ilias u. Odyssea; Szinnyei, Rendsz. magyar ny.; Egyetemes ismeretek tára; Olesó könyvtár (több köt.) Vörösmarty összes munkái; Szatmáry, Nemzeti állam; Hellwald Kulturgeschichte; Osztrák-Magyar Monarchia (folyt.); Szilágyi, A magy. nemz. története (folyt.); Pintér, Stilisztika II.; Benedek, Mesék.

2. *Ifjúsági könyvtár.*

Az iskolai évben következő művekkel gyarapodott:

a) Ajándékozás útján: A helybeli „Katona József kör“-től: évkönyv az 1894. évről 1 kötet.

b) Vétel útján: Homeros az ifjúság számára 1 k.; Church: Kétezer év előtt 1 k.; Gönczi: Muraköz és népe 1 k.; Tóth S.: Az utolsó

kurucz 1 k.; Petiseus: Olympos 1 k.; Rákosi: Tragicum 1 k.; Radics: Fáy életrajza 1 k.; Borovszky: A honfoglalás 1 k.; Gibbon: A római birodalom története 1 k.; Hentaller: Kossuth és kora 1 k.; Arany: Balladák 1 k.; Campe: Ifjúsági Robinson 1 k.; Donászy: Toldy Miklós 1 k.; Grimm: Regék 1 k.; Hankó-Szterényi: Természettudományi olvasmányok I—II.; Marriat: Rüstig Zsigmond 1 k.; Sámi: Délafrikai utazások 1 k.; Varga: Magyarország története 1 k.; Endrődy: Magyar költ. kincses háza 1 k.; Baróti: 1000 év 1 k.; A Szent-István Társulat kiadványai: Aranka 1 k.; Az ifjúság öröme 4 k.; Ifjúság könyve 1 k.; Szabad órákra 1 k.; Demény: Vallásosság és kincsvágy 1 k.; Laurenczia 1 k.; Szabó: A falu őrangyala 1 k.; Ifjúsági olvasmányok 1 k.; Hasznos olvasmányok 1 k.; Sötét napok 1 k.; Tanulságos olvasmányok 1 k.; Falusi gyermekek könyve 1 k.; A testvérek 1 k.; A lelkiismeret 1 k.; Hasznos mulattató 1 k.; Donászy: Buda hőse 1 k.

Összesen: 36 mű 40 kötetben, 72 frt 60 kr. értékben.

5) Szertárak.

Természettani szertár. A szertárban van:

I. az általános tulajdonságok és erők tanához	7 készülék,	9 drb.,	26.50 frt ért.
II. az általános mechanikához	54	" 118	" 548.85 " "
III. a cseppfolyósok mechanikájához	27	" 49	" 268.10 " "
IV. a légneműek mechanikájához	53	" 73	" 482.93 " "
V. a rezgés és hangtanhoz	19	" 43	" 154.35 " "
VI. a hőtanhoz	42	" 82	" 282.40 " "
VII. a fénytanhhoz	65	" 136	" 890.12 " "
VIII. a delejességhez	9	" 31	" 567.00 " "
IX. a dörzs. és légköri villanyos- ságához	36	" 69	" 303.04 " "
X. galván villanyosságához	71	" 137	" 1233.41 " "
XI. a kosmosfizikához	5	" 5	" 285.00 " "
XII. szerelvények, bútorzat, mű- szerek	29	" 50	" 197.68 " "
XIII. iratok, könyvek, nyomtatv.	44	" 49	" 19.05 " "

Összesen: 460 készülék. 869 drb., 4743.53 frt ért.

b) A vegytani szertár gyarapodása: kísérletező eszközök pótlása és szaporítása 80 frt értékben.

c) Természettudományi szertár gyarapodása: Teknős váza az intézetben elkészítve és Ardea stellaris (fiók) az intézetben kitömve;

Rák bőrváz; emberi gyomor és epehólyag; 20 drb. tojás. A gyűjtéshez járultak: Pataky Zoltán orv. növendék, Gyenes Antal VII., Nórápi István V. és Macher Béla V. oszt. tanulók.

A növény- és rovargyűjtemény újabb példányokkal pótoltatott és bővítettett.

d) Térképgyűjtemény. Az intézetnek van 77 drb. falitérképe, 31 drb. kézi atlasza, 34 drb. földrajzi és történelmi képe, 5 drb. ég- és földgolyója.

e) Érem- és pénzgyűjtemény. Érem- és pénzgyűjteményünk áll 774 drb. érezipénz és emlékéremből és 42 drb. bankjegyből. Pecsétgyűjteményünk a tanév végén 324 drbból.

f) A rajz és mértani szertár.

A szertár mostani államánya:

1. Szerelvények	2 készülék	6 drbban.
2. Minták a mértan tantárgyhoz	3 „	49 „
3. Rajzmintalapok	14 csoport	1052 „
4. Adományok (műlapok képek)	5 mű	39 „
	<hr/>	
	Összesen: 22 tárgy	1146 drbban.

g) Philologiai és történelmi gyűjtemény. Philologiai és történelmi gyűjteményünk a következő képekből áll, melyek közül 216 üveges keretben, a többi pedig cartonra húzva magyarázó felirásokkal állandóan a tanulók szeméi előtt függnek az intézet folyosóin.

Szerzemények: 1. Hermann Rheinhard „Album des Klassischen Altertums“-féle gyűjteményből: Athen, Az Akropolis Perikles korában, Propylaeak, Erechtheum, Jupiter temploma, Szelek tornya Athenben, Oszloprendek és templomok, Theseus temploma Athenben, Olympia, Sparta, Korinthus és az Akrokorinthus, Minerva temploma Aegina szigeten restaurálva és mai állapotában, Neptun temploma Paestumban, Forum Romanum, A régi Forum Romanum, Tiberis szigete, Circus Maxentii, Pantheon belseje és külseje, Capitolium, Templum Faustinae, Arcus Septimii Severi, Arcus Titi, Caecilia Metella siremléke, Cestius siremléke, Moles Hadriani, Trajan oszlopa, Theatrum Marcelli, Janus quadrifrons, Cloaca Maxima, Forum Nervae, Colosseum, Egeria barlangja, Vesta temploma Tivoliban, Pompeji látképe, Ut és városfal Pompejiben, Aquae ductus, Római ház (3 képben), Falfestmény Pompejiben, Mosaik, Triclinium, Házi eszközök, Istenek gyülekezete Raphael után, Bacchansok, Suovetaurilia, Temetés, Görög siremlékek, Sarkophag, Apotheosis, Egestai színház, Színház alaprajza, Színházi jelenet, Chorus, Alexander csatája, Római katonák menetelés közben, Allocutio, Ostrom, Katapulta, Ballista,

Triumphus, Tengerészet, Görögférfi, Görögnő, Római férfi toga praetextában, Római nő, Vivó caestussal, Vesta papnő, Laokoon, Niobe, Istenek mellképei, Hadvezérek, állférfiak mellképei, Vasák (2 kép), Gemmák és pénzek.

2. Prof. Jos. Langl „Griechische Götter- und Heldengestalten“-féle gyűjteményből: Otricoli Zeus, Verospi Zeus, Hera, Farnesii Hera, Pallas Athena (2 kép), Hermes, Praxiteles Hermese, Artemis, Gabii Diana, Versaillesi Artemis, Melosi Aphrodite, Aphrodite, Knidosi Aphrodite, Victoria, Polyhymnia, Asklepios, Pan és Daphnis, Belvederi Apolló, Apolló Kitharodes, Borghesei Ares, Ares, Demeter, Hestia, Dionysos, Dionysos Sardanapalos, Satyr, Eros, Silen a gyermek Bacchussal, Ganymedes, Kentaurus, Farnesi Herakles, Eirene a gyermek Plutossal, Nilus, álom és Halál, Laokoon, Perseus és Andromeda, Menealos és Patroklos, Amazon (2 kép), Niobe, Orestes és Elektra, Eros és Psyche, Alvó Satyr, Meleager, Medusa, Ariadne, Triton, Zeus hareza a gigasokkal, Nympha.

3. A Jakob v. Falke „Hellas und Rom“ című művéből: Nero fákllyái, A Parthenon belseje, Sokrates halála, Utczai jelenet Pompejiben, Játszó göröglányok, Symposion Agathonnál, Lakoma, Ünnepi játékok Olympiában, Templom Eleusisban, A versenypálya Spártában, Sphaeria szigete, A mai Athen látképe, Sparta, Mykene, Dionysosszínháza, Athen Hadrian császár korában, Agora Athenben, Amphora, Dombormű (találtatott Pergamonban), Ifju atheni lovasok a Panathenaeak ünnepén, Laokoon, Kocsiverseny a Circus Maximusban, Circus Maximus, A Pantheon belseje, Tájkép Baiae környékéről a Misenum foknál, Babaáruló Pompejiben, Római nyárilak, Róma madártávlati képe.

4. A Rajmund Oehler „Klassisches Bilderbuch“ című műből: Egy germanférfi feje, Gyászoló germán nő, Dák főember, Nero, Caligula, Brutus, Diokletianus, Vesparianus, Autionus, Constantius Julianus, Livia, M. Tullius Cicero, Cn. Pompeius Magnus, C. Julius Caesar, Vercingetorix, L. Cornelius Sulla, M. Claudius Marcellus, Brutus az első consul, Brutus Caesar gyilkosa, Agrippa, Julianus Apostata, Nagy Constantinus, Septimius Severus, Caracalla, Commodus, Antonius Pius, L. Verus, M. Aurelius, Hadrianus, Traianus, Domitianus, Titus, Vespasianus, Vitellius, Nero, Claudius, Tiberius, Augustus, Germanicus, Sestertius, Denarius, Ifju római, Herodotos, Perikles, Thukydides, Sokrates, Platon, Demosthenes, Sophoklesz Aeschines, Görögnő, Augustus apotheosisa, Kilátás a forumról Pompejiben, Utcza Pompejiben, Sardony Camea, Gemma Augustea.

Ajándékozások: Horváth György tanár ajándéka 31 drb. fénykép: Hadrian császár Arcusa Athenben, Philipappos emléke Athenben, Praxiteles Hermese Olympiában, A Phidias-féle kapu az Erechtheumban,

Lyrikrates emléke, Olympia, A salamisi tengeri ütközet színhelye. Minerva temploma Aegina szigetén, Sokrates börtöne Athenben. Szelek tornya, Propylaeak az Akropolison, Parthenon és Erechtheion, Parthenon, Az Akropolis az Olympeionnal, Az Akropolis Herodes Atticus Odeionjával és Dionysos színházzal, Hadrian stoája Athenben, Dionysos színháza Athenben (3 kép), Parthenon az Akropolison, Olympeion Athenben, Nike Apteros temploma az Akropolison, Az Akropolis a Theseionnal, Theseion, Areshalma (Areapag) Athenben, Parthenon, Karyatidák, Erechtheion az Akropolison, Akropolis, Akropolis Athen látképevel.

Arányi Ágost tanár úr ajándéka: Bilder-Atlas zur Weltgeschichte nacht Kunstwerken alter und neuer Zeit, von prof. Ludwig Weisser.

Perger József igazgató ajándéka: A képzőművészet remekei, Divald Károlytól 4 kötet.

h) Zeneszertár. Az ének- és zeneiskola szükségére a n. érdemű róm. kath. egyházközség ez évben is 50 frtot adományozott. Ez összeg részben hangszerek javítására és jókarban tartására, részben egyes hangrészek, húrok, továbbá újének és zeneművek beszerzésére fordított.

6. Önképzőkör.

Az alapszabályok értelmében a 2 felső osztály tanulói képezik rendes az 5-ik és 6-ik osztályéi pedig bejáró tagjait, s ez utóbbiak csak szavazatokkal léphetnek fel.

Ez évben a körnek 37 rendes és 39 bejáró, összesen 76 tagja volt.

A kör szept. 29-én alakult meg, az alakuló gyűlésen tisztviselőkül választottak: Kovács Gábor VIII. o. t. elnöknek; K. Szabó János VIII. o. t. főjegyzőnek; Harkai József VIII. o. t. pénztárosnak; Kamrás József VIII. o. t. főkönyvtárosnak; Szőke Jenő és Kerekes József VII. o. tanuló alkjegyzőknek; Szunyog Antal VII. o. t. alkönyvtárosnak.

A kör az okt. 6-án tartott első nagygyűléssel kezdte meg működését, mely alkalommal Kovács Gábor elnök felolvasta megnyitó beszédét, a vezető-tanár pedig a kör működésének irányát és idejét jelölte meg bevezető beszédében. A két hetenkint tartott gyűlések közül volt összesen 2 nagygyűlés, 8 rendes v. kisgyűlés és 3 ünnepi diszgyűlés; a kis- v. rendes gyűlések tárgya az elfogadott dolgozatok, s a rájuk vonatkozó birálatok felolvasása, úgyszintén szavazatok, s azok rögtönös megbirálása volt, mindenkor a vezető-tanár felügyelete mellett és megjegyzései kíséretében. A diszgyűlések tartására alkalmakul szolgáltak: 1849. okt. 6-ának, Vörösmarty Mihály születésének és márcz. 15-ikének évfordulati emléknapijai.

A kör Katona József emlékének a temetőben való hagyományos megünneplését a jelen évben is fentartotta, s énekekkel, szavalatokkal és felolvasásokkal róttá le háláját városunk és irodalmunk e nagy alakja iránt.

A kör munkásságának eredménye következő: 2 elnöki beszéden kívül benyújtottak a tagok 12 dolgozatot, s 12 bírálatot. Műfajok szerint ezek közt volt 3 emlékbeszéd, 3 értekezés, 2 elbeszélés, 1 műfordítás, 1 rajz, 2 költemény. Elfogadtatott valamennyi, s érdem szerint 6 dicséretesnek, 5 jónak, 1 elismerésre méltónak találtatott.

Szavalatokkal 32-szer léptek fel s ezek között volt 29 komoly és 3 komikus. A rájuk mondott bírálat értelmében 4 dicséretes, 12 jó, 6 elismerés, 6 megemlítés és 1 elvetésre méltónak találtatott, 3 pedig bírálatlan maradt.

Szavaltversenyt a kör febr. 9-ikén tartott. A komoly szavalatok 5 frtnyi díját 7 versenyző közül Langer István VIII. o. t. nyerte el; a komikus szavalat 3 frtnyi díja kiadható nem volt, helyette Bárány Izidor VIII. o. t. komoly szavalatát jutalmazta vele a kör.

Az önképzőkör buzgó elnöke Kovács Gábor VIII. o. t. Tek. Tóth László úr ajándékából 1 drb. arany jutalomban részesült. Langer István szorgalmas és élvezetes szavalataiért 1 drb. jutalomkönyvben részesült. Szorgalmas munkásságukért dicséretet érdemelnek Kovács Gábor, K. Szabó János, Kamrás József, Harkai József az írásbeli munkásság Bárány Izidor, Bojniczer Jenő, Füredi Gyula, Konecz István, Langer István, Ónodi Jenő, VIII. o. tanulók a szavalatok, s azok bírálata miatt. A hetedik osztályból Fekete Béla, Szőke Jenő, Kerekes József, Gyenes Antal érdemelnek elismerést.

A könyvtár 9 művel és egy folyóirattal gyarapodott. Az összes könyvtári állomány 247 mű 281 kötetben. Az újonnan szerzett művek értéke 23 frtot tesz ki.

A pénztár bevétele 50 frt 34 kr.

7. Gyorsirókör.

A főgymnásiumban 1887. okt. 2-án megalakult Gyorsirókör ez évben is folytatta működését. Az alakuló gyűlés 1895. okt. 26. volt, melyen a tisztviselők választották meg és pedig Oláh Béla és Szabó János k. r. n. p. VIII. o. tanulók előadókká a haladóknál, Kontraszti Dezső k. r. n. p. VII. és Fehér Florián k. r. n. p. VI. o. tanulók a kezdőknél, Székely Ernő k. r. n. p. VII. o. t. könyvtárossá.

A gyorsirókör tagjai a VIII. osztályból: Kamrás József, Konecz István, Kósa József, Kovács Géza k. r. n. p., S. Kovács István, Mildner

Gyula k. r. n. p., Oláh Béla, Ringeisen Ottó, Szabó János k. r. n. p. A VII. osztályból: Bereczki Imre, Freész Endre, Gärtner József, Gibicz Géza, Groszman Antal, Kausch Mihály, Komáromy Dezső, Kontraszti Dezső, Kövesi Lajos, Kummergruber Emil, Lindner József, Polló István, Sróff Gábor, Staudt János, Székely Ernő, Varga Ferencz kegyesrendi növendékpapok és Szőke Jenő. A VI. osztályból: Fehér Florián, Haunstädter József, Kapp Károly, Lukinich Imre és Majoros Béla kegyesrendi növendékpapok.

A tagok hetenkint egyszer összejöttek és az előadók vezetése és a felügyelő tanár ellenőrzése mellett gyakorlatilag képezték magukat a gyorsírásban.

Írásverseny egy ízben tartatott, a melyen kitűntek: Kapp Károly, Kontraszti Dezső, Szabó János, Sróff Gábor, Kovács Géza, Oláh Béla. Kósa József; Fehér Florián.

A körnek jövedelme tagsági díjakból 62 frt volt, kiadása pedig 4 frt, és így a pénztári maradvánnyal 131 frt 87 krral együtt a kör vagyona 189 frt 87 kr.

A kör könyvtárának gyarapodása a budapesti magyar gyorsíró-egyesület szaklapjaiból áll. — A tagok száma 31.

8. Segélyző egyesület.

A segélyző egyesület könyvtárából 46 szegénysorsú tanuló között 296 kötet iskolakönyv osztatott ki.

A segélyegyesület ezen évben nem gyarapodott és így van az egyesületnek készpénzben 731 frt 92 krja. A kamatok nem vétettek fel.

9. Az intézetnél rendszeresített pályázatokról.

(Jegyzőkönyv.)

(A kecskeméti róm. kath. főgymnasiumnál rendszeresített pályázatok elbírálása végett f. é. jun. hó 15. tartott gyűléséből.)

A tételeket megállapító bizottság az 1895. év december hó 20-án tartott gyűlésében 7 tételre tűzött ki pályadíjakat. A határidőre beérkezett 22 mű bírálói:

Méltóságos Horváth Döme nyug. kir. táblai tanácselnök,
tek. Dömötör Sándor kir. közjegyző, tek. Bagi László főjegyző,
tek. Vágó László főerdész, tek. Tóth István anyakönyvvezető,
tek. Hajagos József főkönyvelő, Perger József főgymn. igazgató,
Arányi Ágost, Bartek Lajos, Horváth György, Gácsér Endre,

Kováts Antal, Molnár Pál, Márki Ferencz, Junker László, Mácska Lajos főgymn. tanár urak.

1. A kecskeméti városi tanácstól alapított „Széchenyi-dij“-ra (60 korona) melyért csupán kecskeméti születésű ifjak pályázhatnak, ki volt tűzve a magyar történeti kérdés: „A magyar nádori méltóság keletkezése és hatásköre a Habsburgokig.“

Beérkezett 3 pályamunka: „A nyert hazát megtartani lesz szívünk aggodalma,“ „Isten áld meg a magyart“ és „Hass, alkoss, gyarapíts“ jeligék alatt. Az első dijra 60 korona érdeemesített „A nyert hazát megtartani“ stb. jeligés dolgozat; „Az Isten áld meg a magyart“ jelzésű erősen vetélkedik ugyan az előbbivel, de hátrányára válik, hogy még a magától kinálkozó tagolást sem használja s így nincs benne egyetlen fejezet, vagy szakaszjelzés, szóval alig egy nyugpont; tekintve még a gondatlan kiállítást s a nem ritkán előforduló íráshibákat, csak második jutalomra, Magyarország függetlenségi harcának 3 diszkötetbe foglalt munkára és 5 frtra érdeemesített az egyébként ügyes dolgozat.

Szerzője az elsőnek: Szabó János VIII. o. t.

Szerzője a másodiknak: Kovács Gábor VIII. o. t.

„A hass, alkoss, gyarapíts“ jeligével bíró pedig, mint sok szorgalmat tanúsító mű 1 db. cs. és kir. arannyal jutalmaztatik.

Szerzője: Fekete Béla VII. o. t.

2. A kecskeméti kaszinó 40 korona jutalmára ki volt tűzve: „Mária királyné“ történeti elbeszélés.

A beérkezett 3 munka közül az első díjat, 40 korona nyerte az „Istenem hát boldogság még a trónon sem lehet“ jeligével ellátott dolgozat, mint lélektani következetességgel fölépített mű, érdekes cselekménnyel, élénk és változatos előadással.

Szerzője: Kovács Gábor VIII. o. t.

A második „Nő volt, király lett, nő maradt“ jeligével bíró, kevesebb cselekmény, több elmélkedés, néhol a szenvedélyek igaz és megkapó rajzával irt dolgozat jutalma 20 korona.

Szerzője: Kovács Géza VIII. o. t.

A harmadikat inkább szép stilusa és megható befejezése érdeemesíti jutalomra 10 koronára. Jeligéje: „Hervadása lilium hullás volt.“

Szerzője: Kontraszty Dezső VII. o. t.

3. A néhai Zsiga Alajos kr. áldozópap és tanártól alapított „Zsiga-díj“-ra 50 korona e vallás-erkölesi tétel volt kitűzve: „A vallás alapját képezi az erkölesi és jogi rendnek, a melynek az ember földi életén át mint egyén s mint a család és társadalom tagja alá van vetve.“

A beérkezett 3 pályamű közül az első díjat (50 korona) kapja a „Sursum corda“ jeligés mű, mint tartalmas előadás és stílus tekintetében egyaránt becses dolgozat.

Szerzője: Kapp Károly VI. o. t.

A kevésbbé tartalmas, de egyébként velős rövidséggel jó stílusban írt „Cavete posteri“ jeligés műnek 20 korona jutalom ítéltetett.

Szerzője: Milder Gyula VIII. o. t.

A harmadik „Adjátok meg a császárnak a mi a császáré“ jeligével beadott dolgozat, kisebbszerűsége mellett is, igen szép stílusa és költői szárnyalásáért 10 koronával jutalmaztatik.

Szerzője: Komáromy Dezső VII. o. t.

4. Aesthetikai tételül ki volt tűzve: „A király-mondakör feldolgozása a magyar költészetben.“

A bírálók véleménye szerint mind a három jutalomra érdemes. Az „Inter folia fructus“ jeligével bíró dolgozatot, az anyag sok oldalú ismerete, ügyes beosztása és a csinos nyelvezet teszük érdemessé a nagyobb díjra (40 korona.)

Szerzője: Kováts Géza VIII. o. t.

„Csak törpe nép felejlhet ős nagyságot“ habár az anyag századonkint való tárgyalása nem helyes, de mint elég teljes és emelkedett stílussal megírt dolgozat 20 koronával jutalmaztatik.

Szerzője: Kontraszty Dezső VIII. o. t.

A harmadik a mellett, hogy kritikai megjegyzései néhol felületesek s beosztása sem egészen czélszerű, mint folyékony stílusban elég bő anyagot produkáló dolgozat, 10 koronát érdemelt. Jeligióje: „Nagy idők nagy emberek.“

Szerzője: Kövesi Lajos VII. o. t.

5. Költői tárgyul ki volt tűzve „Árpád“ mint óda.

A beérkezett mű sem alak, sem tartalmilag nem ütötte meg a mértéket.

6. Műfordításra kitűzetett a német nyelvből: „Die deutsche Literatur um 1770.“

A beérkezett 6 dolgozat közül kettőt jutalomra, egyet pedig dicséretre ítéltek a bírálók. Első jutalmat 20 korona nyerte „Csak a gyöngye szereti önmagát“ jeligés dolgozat, a szöveg zamatos átértett magyarázásával, mely a nehezebb részeket is könnyedséggel adja vissza.

Szerzője: Mildner Gyula VIII. o. t.

A második díjat 10 korona nyerte a „Lerne viel“ jeligés dolgozat, mint egyes értelmes fordítás hibátlan stílussal.

Szerzője: Kausch M. VII. o. t.

A harmadik „Thue deine Pflicht“ jeligével, mint kissé erőltetett, de mindamelllett sok törekvést bizonyító dolgozat megdicséretetik.

Szerzője: Haunstädter József VI. o. t.

7. Természettudományi tárgyul ki volt tűzve: „Növényanyagok az ember szolgálatában, különös tekintettel feldolgozásukra, vagyis az iparra.“

A beérkezett 3 mű közül 2 versenyez egymással. Tárgyalásukban alig is győzik le egymást, de tekintve a kiállításban való ügyességet, úgy a beosztást, mint a helyesírást illetőleg a „Labor omnia vincit“ jeligéjű mű emelkedik felül, jutalma 30 korona.

Szerzője: Gärtner József VII. o. t.

A „Szép növényvilág“ jeligével bíró pedig 20 koronával jutalmaztatik.

Szerzője: Fehér Flórián VI. o. t.

A pályaművek jutalmazásához az alapítványokon kívül ajándékaikkal nagylelkűen járulni kegyeskedtek:

Horváth Döme nyug. kir. táblai tanácselnök úr a maga nevében s néhai Horváth Cyrill emlékére 80 korona, Vágó László főerdész 20 korona, Gyenes Gyula kereskedő 20 korona, Dömötör Sándor kir. közjegyző 20 korona, Zimay Károly főgondnok 10 korona, Fekete István h.-polgármester 10 korona, Szegedi György v. tanácsos 10 korona, Gyenes István árvaszéki ülnök 10 korona, Bogoss Endre törv. bíró 10 korona, Tóth István anyakönyv. 1 db. cs. kir. arany, Kovács Sándor földbirtokos 10 korona, Öz. Dömötör Istvánné úrnő 10 korona, Rapesányi István főv. tanár III. kötet tört. mű diszkötésben, Hajagos József városi főkönyvelő 10 korona.

Fogadják a nemes szívű adakozók, a tanuló ifjúság nevében a tanártestület hálás köszönetét.

10. Ösztöndíjak, jutalmak, segélyezések.

Boldogult Horváth Cyrill emlékezetére mélt. Horváth Döme adományából (50 frt) ösztöndíjat kapott Harkai József VIII. o. tanuló.

B. e. Hoffmann János, néhai kecskeméti prépost-plébános ösztöndíját (25·20 frt) Kovács János VI. o. tanuló kapta.

Kisfaludi Liptay Pál alapítványából Konez István VIII. o. tanuló (16 frt) ösztöndíjat kapott.

A Fektor-féle ösztöndíjban (24 frt) Nyúl Pál III. o. tanuló részesült.

Csomák Gábor-féle alapítványból Vincze László V. o. tanuló kapott (35 frt) ösztöndíjat.

Mélt. Horváth Döme adományából (20 frtot) kapott Szeles László VI. o. tanuló.

B. e. Kovács László alapítványából (20—20 frt) jutalomdíjban részesültek Kovács Gábor VIII. és Orbán Ferencz II. o. tanulók.

B. e. Ferenczi László alapítványának kamatját (8 frt) Szőke Anzelm III. o. tanuló kapta.

H. Kovács Anna alapítványának kamatait (12·68 frt) Theész József III. o. tanuló kapta.

B. e. Major József alapítványának kamatját (1·60 frt), Biró Magdolna alapítványának kamatját (4 frt), Zimmermann Józsefné alapítványának kamatját (2 frt) Kakuk András I. o. tanuló kapta.

B. e. Pollák Ede, néh. kegyesrendi kormánysegéd alapítványainak kamatját (5·68 frt) Szeiler Antal I. o. tanuló kapta a magyar nyelv szorgalmas tanulásaért.

Ntiszt. Csősz Imre k.-r. tanár alapítványának kamatját (4·80 frt) Hegedűs Ferencz V. o. tanuló kapta.

B. e. V. Kiss József és neje b. e. Ruza Rozália alapítványának kamatját (12 frt) Acsay Ferencz (az alapítvány helybeli VI. osztályos tanulóhoz van kötve) VI. o. tanuló kapta.

Ntiszt. Járvás József kecskeméti káplán úr adományát (10 frt) Kapás Pál II. o. tanuló kapta jó magaviseletéért.

Tek. Dömötör Sándor kir. közjegyző úr adományából (12·50 frt = 25 koronát) kapott Mildner Gyula VIII. o. t., k. r. n. p. a növendékpapok énekkarának vezetésében tanúsított buzgalmaért.

A kecskeméti Takarékpénztár-Egyesület (25 frt) adományát Kamrás József VIII. o. tanuló kapta.

A kecskeméti Ipar-Hitel és Népbank adományát (25 frt) Földi József VI. o. tanuló kapta.

Tek. Bagi László úr adományából 1 drb. es. k. aranyat kapott Vértesi Géza IV. o. t.

Tek. Farkas Ignác gyógyszerész úr adományából (5 frt) kapott Kapás Pál II. o. t.

Az alább felsorolt könyvadományokat az egyes tantárgyakban beleértve az éneket és zenét is kiváló szorgalmat tanusító növendékek kapták.

B. e. Szegedi Kilit Szt.-Ferenczrendi áldozópap könyvadományából (A Messiás Antilogiául Renán Jézus életére) a vallástan szorgalmas tanulásaért kaptak: Kövesi Lajos, Kummergruber Emil, Komáromy Dezső, Jancsár Barnabás, Szőke Jenő VII. o. tanulók.

Tek. Fekete Mihály úr könyvadományából kaptak: Alvinczy Sándor „A Szaharában“ cz. művét Tóth Kálmán I. o. tanuló, Petőfi Sándor költeményeit Kerekes Béla III. o. tanuló, Mikszáth Kálmán „Club és Folyosó“-ját Gärtner József VII. o. tanuló és Lewis Wallace „Ben-Húr“-ját K. Szabó János VIII. o. tanuló kapta.

Tek. Metzger Béla úr könyvadományából kaptak: Hanusz I. „Dél-Európából föld- és néprajzi képek“ cz. művét Szegedi István I. o. tanuló, „A nagy magyar alföld“-et ugyanattól a szerzőtől Pataki János II. o. t., az „Ujabb nemzeti dalkönyvecské“-t Frankó Antal III. o. tanuló, Petőfi Sándor költeményeit Nyúl Pál III. o. tanuló, a „Millenniumi emlékkönyv“-et Pelei Jenő IV. o. t. kapta, Kölcsey „Parainesis“-ének egy-egy példányát Bagi Kálmán V. és Kapp Károly VI. o. tanulók kapták.

Tek. Steiner Mihály könyvadományából kaptak: Gaál Mózes „Mindent a hazáért“ cz. elbeszélését Völlick Brúnó III. o. tanuló, „Tizenöt nap a Dunán“-t Károsi Sándor IV. o. tanuló, Petőfi költeményeit Szőke Jenő VII. o. tanuló, a „Hatszáz magyar nemzeti dal“-t pedig Varga Ferencz VII. o. tanuló kapta.

B. e. Gr. Koháry István „szegény deákok alapítványának“ 1895/96. évi kamatait (60 frtot) 6 tanuló kapta.

Intézetünk és ezzel együtt a hazai nevelés- és oktatásügynek áldozatkész pártfogói fogadják szívesen adományukért, a mit adhattunk, hiven emlékező tiszteletünket és mélyen érzett köszönetünket.

VI.

A tanulók érdemsorozata.

Az érdemsorozatban használt jegyek jelentménye és fokozata.

Fokozat	Előmenetel	Magaviselet
1	jeles	jó
2	jó	szabályszerű
3	elégséges	kevésbé szabályszerű
4	elégtelen	rossz

Az érdemsorozatban előforduló rövidítések magyarázata:

g. k. v. = görög keleti vallású; h. v. = helvét vallású; ág. ev. = ágostai evangélikus vallású; izr. = izraelita; fm. = felmentetett; k. r. n. p. = kegyesrendi növendékpap; sz. fer. n. p. = Szent-ferenczrendi növendék pap; ö. d. = ösztöndíjas; ism. = ismétlő.

I. OSZTÁLY.

A tanulók nevei	Magviselet	Rendes tantárgyak								Rendkívüli tantárgyak		
		Vallás tan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Szám tan	Rajzoló mértan	Tornázás	Szépírás	Műtének	Zene	
Babinszki Ferencz	2	2	2	2	3	3	2	3	2	3	3	—
Balogh Béla	1	1	1	2	3	3	1	1	2	1	2	—
Bartusz Lajos	1	1	1	1	2	1	1	1	2	2	2	—
Bárány Dezső	2	2	3	3	3	3	3	3	1	1	3	—
5. Bárány Etele	1	1	1	2	3	2	2	3	2	2	3	1
Blaszmann Miklós	1	2	2	2	2	2	3	3	2	2	3	—
Bódogh Gábor	2	1	3	3	3	2	2	3	2	2	3	—
Dávid Ferencz, izr.	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	—	—
Dékány Dániel	1	2	3	3	3	3	3	3	3	3	2	—
10. Dunszt Gyula	1	1	2	2	2	3	3	2	3	3	2	—
Faragó Károly	1	2	2	2	3	1	1	3	1	1	3	—
Faragó Lajos, ism.	2	2	3	4	3	3	3	4	2	2	3	3
Feldmeier Géza, izr.	1	2	3	3	3	3	2	2	2	—	—	—
Gál Antal	1	1	1	2	1	2	1	1	2	3	—	—
15. Gráber József, izr.	2	4	3	3	3	3	3	3	3	—	—	—
Gróber Lajos, ism.	2	3	2	3	4	3	3	2	2	2	2	2
Gyenes József	1	2	3	3	3	3	3	2	3	3	—	—
Gyenes Mihály	1	4	4	4	4	4	4	3	4	4	—	—
Horváth Kristóf	1	4	4	4	4	4	4	3	4	3	—	—
20. Kakuk András	1	1	2	2	2	3	2	3	3	2	2	—
Kálóczy Ferencz, ism.	1	2	3	3	3	3	3	2	2	2	—	—
Kintsch Mihály	1	1	2	2	2	2	2	—	1	3	—	—
Kiss Ferencz	1	1	2	2	2	2	2	2	1	2	—	—
Kiss József	2	2	3	4	4	3	3	2	1	3	—	—
25. Kiss László	2	2	3	4	3	3	3	2	2	4	—	—
Kovács Antal	1	2	2	2	2	2	1	2	2	3	—	—
Kovács István	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	3	3
Cz. Kovács József	1	1	3	3	3	2	2	3	3	3	—	—
Mandl Pál, izr.	2	4	3	4	4	3	3	3	2	—	—	—
30. Mócza János	2	1	2	3	2	3	3	3	2	3	—	—
Mócza Menyhért	1	1	1	1	1	2	2	2	1	3	—	—
Morsbach Róbert, ism.	1	1	1	2	3	2	3	2	1	2	2	—
Nagy János	1	2	2	3	3	3	3	2	2	3	—	—
Nagy Pál	2	1	4	4	3	3	4	3	3	3	—	—
35. Nikolajovics Koszta, gör. kel.	2	1	2	2	3	3	2	—	2	—	—	—
Pellinger Fülöp	1	4	4	4	4	4	4	2	3	2	—	—

A tanulók nevei	Magaviselet	Rendes tantárgyak								Rendkívüli tantárgyak	
		Valástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számítan	Rajzoló mértan	Tornázás	Szépíráás		
									Műének	Zene	
Sándor László, ism.	2	1	3	3	3	3	3	2	3	3	—
Stulla Lajos, ism.	2	3	3	4	3	3	3	2	3	4	—
Sava Illés, gör. kel.	1	3	4	4	4	4	4	2	2	—	—
40. Seiler Antal	1	1	1	1	1	1	2	2	1	2	—
Szabó István	1	1	3	3	3	3	3	3	3	4	—
Szakstädter Ferencz	1	1	3	4	4	4	4	3	1	3	—
Szegedi István	1	1	1	2	1	1	2	3	2	3	—
Szentkirályi János, ism.	1	1	3	4	3	3	3	2	2	3	3
45. Szűcs György	1	2	3	3	2	3	3	2	3	2	—
Szűcs István	1	1	1	2	1	1	2	2	2	2	—
Schveininger József, ism.	1	1	3	3	3	3	3	3	1	2	—
Tasi Pál	2	4	4	4	4	4	4	3	2	4	—
Tóth Kálmán	1	1	1	1	1	2	1	2	1	2	—
50. S. Tóth Mihály	1	2	2	2	3	2	2	3	2	4	—
Vincze Gáspár	1	1	1	2	1	1	1	1	2	2	—
Virágh László	2	2	4	4	3	4	4	2	2	3	—
Zsámboki Ferencz	2	1	3	3	3	3	2	2	2	—	—

Kimaradtak: Dezső Boldizsár, Heck Ignác, Kálóczy László, Kiss János, Kovács András, Kovács László ism., Kovács Mihály, Papp László és Varga Sándor.

Összesen: 62.

II. OSZTÁLY.

A tanulók nevei	Rendes tantárgyak										Rendkívüli tantárgyak			
	Magaviselet	Vallásan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számtan	Rajzoló mértan	Tornázás	Szépirás	Francia ny.	Műének	Zene		
Bauer Sándor, izr. . .	2	3	3	3	3	3	3	3	fm	—	—	—	—	—
Benkő István . . .	1	1	3	3	2	3	3	3	2	2	—	—	—	—
Bugyi Ferencz . . .	2	2	3	3	2	3	3	2	2	2	—	—	—	—
Bujdosó Ödön . . .	1	1	2	3	3	2	3	3	2	1	3	3	—	—
5. Csapó Lajos . . .	2	1	3	3	2	3	4	2	2	1	—	2	—	—
Csorba Menyhért . . .	1	1	1	2	2	2	2	3	1	—	—	—	—	—
Dékány Imre	1	1	3	3	3	3	3	2	3	—	—	—	—	—
Dobrescu Pál, g. k. v.	1	1	3	4	3	2	3	2	2	—	—	—	—	—
Dunszt Dezső, ism. . .	2	2	3	3	2	3	3	2	3	—	—	—	—	—
10. Egri Ferencz	1	1	3	3	3	3	3	3	3	—	—	—	—	—
Forgó Imre, ism.	1	1	2	3	2	2	3	fm	2	—	—	—	—	—
Friedman Árpád, izr. . .	2	3	2	3	2	2	3	3	3	—	—	—	—	—
Fritz Imre, izr.	1	2	1	2	2	2	2	2	2	—	—	—	—	—
Goldberger Andor, izr.	1	2	1	1	1	1	2	2	fm	—	—	—	—	—
15. Grósz Endre, izr.	1	3	3	4	3	3	3	3	3	—	—	—	—	—
Grósz János	1	2	3	3	3	3	3	2	1	—	2	—	—	—
Gudricza Mihály	1	1	1	1	1	1	2	2	1	—	2	—	—	—
Gulácsy Tibor, ev. ref.	1	4	4	4	4	4	4	2	4	—	—	—	—	—
Kalecsinszky Zoltán . . .	2	2	3	3	3	3	3	2	3	3	—	—	—	—
20. Kapás Pál	1	1	2	2	1	2	3	2	2	—	3	—	—	—
Kovács István	1	1	3	3	3	3	2	2	3	—	2	—	—	—
Kovács József	1	2	4	4	4	3	3	2	3	—	—	—	—	—
Kuczka József	1	1	2	3	3	3	2	2	3	—	3	—	—	—
Kuczka Péter	1	2	3	3	3	3	3	2	2	—	3	—	—	—
25. Mizsei Árpád	1	1	2	2	3	2	3	3	2	—	3	—	—	—
Muth Rudolf, izr.	2	3	3	3	3	3	3	3	3	—	—	—	—	—
D. Nagy István	1	1	2	3	3	3	3	2	3	—	3	—	—	—
H. Nagy Mihály	1	1	3	4	2	2	3	2	3	—	3	—	—	—
Novy Róbert	1	1	3	2	3	1	2	1	1	—	—	—	—	—
30. Oláh Iván	2	2	3	3	3	3	3	fm	2	—	3	—	—	—
Orbán Ferencz	1	1	1	1	1	1	1	fm	1	2	2	—	—	—
Pataki János	1	1	1	1	1	2	2	3	3	—	2	—	—	—
Pelei Gyula, ág. ev.	1	1	1	2	1	1	1	2	1	—	—	—	—	—
Podlussányi Imre, ism.	2	2	3	2	2	3	2	2	2	—	—	—	—	—
35. Pulai István, ism.	1	1	3	3	3	3	2	1	3	—	—	—	—	—
Sajerman Géza	2	2	4	4	3	3	4	2	3	—	—	—	—	—

A tanulók nevei	Rendes tantárgyak								Rendkívüli tantárgyak			
	Magaviselet	Vallás tan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Szám tan	Rajzoló mértan	Tornázás	Széprítés	Francia ny.	Műének	Zene
Schaffer Géza, izr.	1	1	2	2	2	3	3	2	2	—	—	—
Schwarz Dezső, izr.	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	—	—
Sebők József	1	1	3	3	1	3	2	3	1	3	—	—
40. Spitzer M. István, izr.	1	2	3	3	2	3	3	3	2	—	—	—
Sporer József, izr.	1	2	3	3	1	3	3	3	3	—	—	3
Szabó György	1	2	4	4	4	4	4	2	3	—	2	—
Szabó István	1	2	3	4	3	3	3	2	3	—	3	—
Szalay János, ism.	1	1	2	2	1	2	2	1	1	—	2	—
45. Szondi Károly	1	1	3	3	2	2	2	2	2	—	3	—
Tanács Gyula	1	1	2	1	2	2	2	2	3	—	2	2
Tantó Pál, ev. ref.	1	2	2	3	3	3	2	2	3	—	—	2
Theisz Adám	1	2	3	4	3	3	4	2	1	—	—	—
Váczi József	2	2	3	3	3	3	3	3	3	—	3	—
50. Zana Mihály	1	2	3	3	3	3	4	2	3	—	3	—
Zsigmond Gyula	2	1	2	3	3	3	3	2	2	—	2	1

Kimaradtak: Böhm Jakab, Várhágó Gergely ev. ref.

Összesen : 53.

III. OSZTÁLY.

A tanulók nevei	Rendes tantárgyak										Rendkívüli tantárgyak			
	Magaviselet	Vallás tan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Tört. és pol. földrajz	Természettani földr.	Szám tan	Rajzoló mértan	Tornázás	Műének	Gyorsírás	Francia nyelv	Zene
Áfrány Károly	2	2	3	1	3	2	3	1	2	2	—	—	—	—
Bagi Béla	1	1	1	3	2	3	2	2	1	2	2	—	—	—
Bálint János, ism.	2	2	3	2	4	3	2	2	1	2	—	1	—	—
Benkóczy Pál	1	2	3	3	4	4	3	4	4	2	2	—	—	—
5. Buzás József	1	2	3	3	3	3	3	3	3	3	2	—	—	3
Csuta Lázár, g. k. v. ism.	1	1	2	1	2	3	2	1	1	2	—	—	—	—
Darida József	1	1	3	3	3	2	2	3	2	2	—	—	1	—
Fehér László	1	2	4	3	3	1	3	3	3	3	—	—	—	—
Frankó Antal	1	1	3	3	3	2	2	3	3	1	1	—	3	—
10. Fungács Béla	1	1	3	3	3	3	2	3	3	2	2	—	—	—
Furkó László, ism.	1	2	2	3	3	2	3	3	3	2	3	—	—	—
Gyenes Sándor	1	1	1	2	2	2	2	2	1	2	2	—	—	2
Hajagos József	1	2	3	3	4	3	3	3	3	2	—	—	—	—
Hegedűs Endre	1	1	2	1	1	2	2	3	3	—	—	—	—	—
15. Hermanek István	1	1	3	3	3	3	2	2	2	2	—	—	3	—
Hollschwandner Ferencz	1	2	3	1	3	3	3	2	2	2	—	—	—	—
Kerekes Béla	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2	1	—	—	—
Sz. Kovács Mihály	2	1	2	3	3	4	2	3	3	2	—	—	—	—
Kovács Sándor	1	2	3	2	3	3	3	3	3	2	—	—	—	—
20. Kubányi Dezső	1	1	2	2	3	2	1	2	1	—	1	—	1	—
Löffler Ernő, izr.	1	1	1	1	1	1	2	2	1	3	—	—	—	—
Módl József	1	2	3	2	3	2	3	3	2	2	—	—	—	—
Nagy Mihály	1	2	1	1	2	2	2	2	1	1	—	—	—	—
Nád Dezső	1	1	3	3	4	2	2	3	2	2	—	—	—	—
25. Nyúl Pál	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	—	—	—
Pápay Gyula, ág. ev.	1	2	4	3	3	3	3	3	3	3	—	—	3	—
Popovics Sándor, g. k. v.	1	1	2	1	2	2	2	2	2	2	—	—	—	—
Sándor Béla	2	1	3	3	4	3	2	3	3	2	—	—	—	—
Schaffer Dezső, izr.	1	2	2	1	1	1	2	3	3	1	—	—	—	—
30. Stern Ferencz, izr.	2	3	2	3	3	3	3	3	3	2	2	2	—	—
Szabó József	1	2	3	3	3	3	3	3	3	2	—	—	—	—
Szabó Mihály	1	1	3	3	3	3	2	3	3	2	—	—	—	—
Szatmári Sándor	2	2	3	3	3	3	3	3	3	2	2	3	1	3
Szőke Anzelm	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2	—	1	1	—
35. Thész József	1	1	1	1	1	1	2	1	1	2	—	—	—	—
Tiezer József	2	2	3	2	3	3	2	2	3	3	—	—	—	1
Varga Károly	1	1	2	2	3	2	2	2	3	3	1	—	—	1
Vitéz Sándor	2	3	3	3	3	3	3	3	4	2	—	—	3	—
Völlick Brúnó	1	1	1	1	3	1	1	2	1	3	—	—	2	—

Kimaradt: Országgh Elek.

Összesen: 40.

IV. OSZTÁLY.

A tanulók nevei	Rendes tantárgyak										Rendkívüli tantárgyak			
	Magaviselet	Vallásstan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettan	Betészámítás	Rajzoló mértan	Tornázás	Frauczia nyelv	Műének	Zene	Gyorsírás
Adorján János	2	3	3	4	4	3	3	3	4	2	—	—	—	—
Banó Sándor	1	2	3	3	3	3	3	3	3	2	—	—	—	—
Bende László, ism.	2	3	3	3	4	2	3	3	3	2	—	—	—	—
Dávid Nándor	2	2	3	3	3	3	3	3	3	2	—	—	—	2
5. Dégi Zoltán	1	3	3	3	3	3	3	3	3	2	—	—	—	—
Dobrescu Miklós, gör. kel.	1	2	3	3	3	3	3	4	3	2	—	—	3	—
Dobrescu Sándor, gör. kel.	1	1	3	3	3	3	3	3	3	2	—	—	3	—
Fritz Rezső, izr.	1	2	3	3	3	2	3	4	3	2	—	—	—	3
Füredi Lajos	1	2	2	3	2	1	2	2	1	1	—	—	—	—
10. Halasy Sándor	2	3	4	3	4	3	3	3	3	2	—	—	—	—
Holczer Márton	2	2	2	3	3	3	3	3	3	3	—	2	—	—
Jónás Béla, ev. ref.	1	1	1	1	1	1	2	3	1	2	—	—	1	1
Károsi Sándor	1	1	2	3	2	2	1	3	1	2	—	—	—	—
Kocsák József.	2	2	2	3	3	1	3	3	2	2	—	—	—	—
15. Kocsák Sándor	2	2	3	3	4	3	3	3	2	2	—	—	—	—
Kovács Mihály	1	3	3	3	3	4	3	3	3	2	—	—	—	—
Major Béla	1	1	1	2	1	1	1	2	2	2	—	—	—	—
Major Gyula	1	1	1	2	2	1	2	2	2	2	—	2	—	—
Nóta István	2	1	2	2	2	2	2	3	1	1	—	—	—	1
20. Pelei Jenő	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	—	1
Pflug János	1	1	2	1	2	2	3	2	1	2	—	—	—	1
Schmidt Béla, izr.	2	3	3	2	3	4	3	3	4	2	—	—	—	—
Schneider Ferencz, izr.	2	2	2	3	2	1	3	3	2	3	—	—	—	—
Simon Gyula	2	3	3	3	3	3	3	3	3	2	—	2	—	—
25. Spórer Gyula, izr.	1	2	2	2	2	1	3	3	3	2	—	—	3	3
Stauder József	1	1	1	1	2	1	3	2	3	1	—	—	—	—
Vértesy Gyula	2	1	2	2	2	1	1	1	2	2	—	—	—	1
Willer Géza	2	2	2	2	3	2	3	2	3	2	—	—	—	—
Magántanuló:														
Szentkirályi György	—	1	3	3	3	3	3	3	2	—	—	—	—	—

Kimaradtak: Farkas Dénes és Keserű Géza

Összesen: 31.

V. OSZTÁLY.

A tanulók nevei	Mag. aviselet	Rendes tantárgyak										Rendkívüli tantárgyak			
		Vallásan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Történelem	Természetrájl	Meenyiségtan	Tornázás	Francia nyelv	Műének	Zene	Gyorsírás	
Bagi Kálmán	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	—	—	1	—	
Bábiezky Kálmán	1	2	2	3	2	2	3	1	1	2	—	—	—	—	
Brachfeld Gyula, izr.	2	2	3	2	2	3	3	3	3	3	1	—	—	2	
Buchwald István, izr.	1	2	2	2	2	1	1	2	2	2	—	—	—	—	
5. Császár Gyula	2	2	1	3	2	2	3	3	3	fm	—	—	—	—	
Csorba Gáspár	1	2	2	3	2	2	1	3	3	fm	—	—	—	1	
Érdeky Kálmán	2	2	3	3	3	3	3	3	3	fm	—	—	—	—	
Gráber Andor, izr.	1	2	3	3	2	3	3	3	3	3	—	—	—	—	
Gropsán Illés, g. k. v.	1	1	3	3	2	3	3	3	3	3	—	—	—	—	
10. Hegedűs Ferencz	1	2	1	2	2	2	2	1	3	3	—	—	—	1	
Huber Viktor	1	1	3	1	3	2	2	3	2	2	—	—	—	—	
Kozacsek Elek	2	2	3	2	2	2	3	3	2	2	—	—	—	—	
Láber Viktor	1	1	3	2	2	1	2	2	2	2	—	—	—	—	
Lólin Péter, g. k. v.	2	1	3	4	3	3	3	3	3	2	—	—	—	—	
15. Macher Béla	1	1	2	1	2	2	1	2	1	3	—	—	—	1	
Magyar József	1	2	3	3	2	2	3	2	2	2	—	—	—	2	
Neumann Pál, izr.	1	1	3	1	2	3	3	3	3	3	1	—	—	2	
Norápi István	2	2	3	3	3	3	3	3	3	1	—	—	—	—	
Novy Ferencz	1	1	2	1	1	1	2	2	2	2	—	—	1	—	
20. Orbán János	1	2	3	3	3	3	3	3	2	2	—	—	—	—	
Szabó László	1	2	2	3	2	2	2	3	3	2	—	—	—	—	
Szűsz Manó, izr.	1	2	2	2	2	2	1	2	2	3	—	—	—	2	
Vincze László	1	1	1	2	2	1	1	1	1	2	—	—	—	1	
Virág Péter	2	2	3	3	3	3	3	3	2	—	—	—	—	—	

Kimaradtak: Kubányi Béla, Pitta Lipót.

Összesen: 26.

VI. OSZTÁLY.

A tanulók nevei	Magaviselet	Rendes tantárgyak								Rendkívüli tantárgyak				
		Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Történelem	Természettan	Mennyiség	Tornázás	Francia nyelv	Gyorsírás	Művészet	Zene
Acsay Ferencz	1	1	1	3	2	2	1	1	3	2		1		
Beke István	2	2	2	3	3	3	3	3	3	3		2		
Bodrogi János	2	2	3	3	3	2	2	2	3	3				
Dégi Bertalan	2	2	2	3	3	2	3	2	3	3				
5. Fehér Flórián, k. r. n. p.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	fm			1	
Fekete István	2	2	1	2	2	2	2	3	2	3				1
Földi József	1	1	1	2	2	1	2	2	2	2		1		
Gyenes János	1	3	2	3	3	3	3	3	3	3				
Haunstädter József, k. r. n. p.	1	1	1	1	1	2	2	1	2	fm	1		1	
10. Imre Ferencz	1	2	2	3	3	3	3	3	3	2				
Jancsár Mihály	2	1	1	2	3	2	1	2	3	3	1	1		
Jeszenszki Lajos	2	2	2	3	3	2	3	3	3	fm				
Kafka Ferencz	1	1	2	1	3	3	1	3	3	3				
Kapp Károly, k. r. n. p.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	fm			1	1
15. Kovács János	1	3	3	3	3	3	3	3	3	2				
Kovács Lajos	2	2	3	3	3	3	4	3	3	2				
Langer Ernő	1	3	3	3	3	2	2	3	3	2				
Lesi József	2	1	1	3	2	2	3	2	3	3				
Lukinich Imre, k. r. n. p.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	fm			1	1
20. Majoros Béla, k. r. n. p.	1	1	1	2	2	1	2	1	1	fm			1	1
Margalit Jenő, izr.	1	1	1	1	2	2	2	1	2	2	1	1		
Mészáros László	1	2	2	3	3	3	3	3	3	2				
H. Nagy István	1	2	3	3	3	3	3	3	3	2				
Szabó Jenő	2	2	3	3	3	2	3	3	3	3		1		
25. Szeless László	2	2	2	3	3	3	2	2	3	2				
S. Tóth István	1	2	2	3	3	2	3	3	3	1	1			
Zimay Pál	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3				

Kimaradtak: Grósz János, Meiszner Péter, Bónai Géza, Szmethánovics Kornél, Szőke Sándor. — Magántanuló: Iwencz Ferencz.

Összesen: 33.

VII. OSZTÁLY.

A tanulók nevei	Rendes tantárgyak											Rendkívüli tantárgyak			
	Magaviselet	Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög pótló olv.	Történelem	Természettan	Mennyiségtan	Rajz	Tornázás	Francia nyelv	Karék	Zene
Antal Sándor	1	1	2	3	3	2	2	2	2	2	—	3	1	—	—
Aszódi Géza, izr.	1	1	1	2	2	1	—	1	1	2	—	3	—	—	—
Bereczki Imre, k. r. n. p.	1	1	1	2	2	2	—	1	1	2	—	fm	—	1	—
Bialas Jenő	1	1	2	3	4	3	—	2	2	3	—	2	—	—	—
5. Csernus Ferencz	1	1	2	3	3	3	—	2	2	3	—	3	—	—	—
Fekete Béla, izr.	1	1	1	1	1	—	1	1	1	3	1	3	—	—	—
Freész Endre, k. r. n. p.	1	1	1	1	2	1	—	2	1	1	—	fm	1	1	1
Gärtner József, k. r. n. p.	1	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	fm	1	1	1
Gibicz Géza, k. r. n. p.	1	1	1	2	1	1	—	1	2	2	—	fm	—	1	—
10. Goldberger Salamon, izr.	1	1	1	1	1	1	—	1	1	2	—	3	—	—	—
Groszman Antal, k. r. n. p.	1	1	1	1	1	1	—	1	1	2	—	fm	1	1	—
Gyenes Antal	1	1	3	3	3	2	—	2	2	3	—	2	—	—	—
Heim Adám	2	1	1	1	3	3	—	1	1	3	—	3	—	—	—
Jancsár Barnabás	1	1	3	3	3	3	—	2	1	3	—	—	2	—	—
15. Kausch Mihály, k. r. n. p.	1	1	1	1	2	2	—	1	1	2	—	fm	1	1	—
Kiss Sándor, sz. f. r. n. p.	1	1	2	2	3	3	—	2	2	2	—	fm	—	—	—
Komáromy Dezső, k. r. n. p.	1	1	1	2	2	1	—	1	1	1	—	fm	—	1	—
Kontrászy Dezső, k. r. n. p.	1	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	fm	—	1	—
Kövesi Lajos, k. r. n. p.	1	1	1	1	2	1	—	1	1	2	—	fm	—	1	—
20. Kummergruber E., k. r. n. p.	1	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	fm	1	1	1
Lindner József, k. r. n. p.	1	1	1	1	1	1	—	1	1	2	—	fm	1	1	—
Mágony József	1	1	2	3	2	2	—	2	1	3	—	3	—	—	—
Polló István, k. r. n. p.	1	1	1	1	1	1	—	2	1	1	—	fm	—	1	—
Sróff Gábor, k. r. n. p.	1	1	1	2	2	2	—	1	1	2	—	fm	—	1	—
25. Staudt János, k. r. n. p.	1	1	1	2	2	2	—	1	1	1	—	fm	—	1	1
Székely Ernő, k. r. n. p.	1	1	1	1	2	1	—	1	1	1	—	fm	—	1	1
Szőke Jenő	1	1	1	2	2	—	1	1	2	2	1	1	1	—	1
Szunyogh Antal	1	1	1	3	3	3	—	2	2	3	—	3	—	—	—
Varga Ferencz, k. r. n. p.	1	1	1	2	1	1	—	1	1	2	—	fm	—	1	—
30. Vrábel Benignus, sz. f. n. p.	1	1	1	2	2	2	—	2	2	2	—	fm	—	—	—

Összesen: 30.

VIII. OSZTÁLY.

A tanulók nevei	Rendes tantárgyak											Rendkívüli tantárgyak					
	Magaviselet	Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög pótló olv.	Történelem	Természettan	Mennyiségtan	Bölcsészet	Rajz	Tornázás	Francia nyelv	Műének	Zene	Gyorsírás
Bárány Izidor, izr.	2	1	2	3	3	3	—	3	3	3	2	—	3	—	—	—	—
Bojniczer Jenő, izr.	1	1	1	1	1	1	—	1	1	1	1	—	3	—	—	—	—
Darányi Ferencz, ev. ref.	2	2	1	1	3	3	—	2	2	3	1	—	3	—	—	—	—
Darányi Pál, ev. ref.	2	2	2	2	3	3	—	2	1	3	2	—	3	—	—	—	—
5. Dömötör László	2	2	2	3	3	3	—	2	2	3	3	—	1	—	—	—	—
Durnyi Boldizsár, sz. fer. r. n. p.	1	1	1	2	1	2	—	2	1	2	1	—	fm	—	—	—	—
Füredi Gyula	1	2	3	3	3	—	2	2	2	3	3	1	2	—	—	—	—
Gulácsy Gyula, ev. ref.	1	3	3	1	4	3	—	3	2	3	3	—	3	—	—	—	1
Harkai József	1	1	2	2	1	1	—	2	1	3	1	—	fm	—	—	—	—
10. Heinesz Elemér	2	2	1	3	2	—	2	2	3	3	1	1	2	—	—	—	—
Kamrás József	1	1	1	2	1	2	—	1	1	2	1	—	2	1	—	—	—
Keck Sándor	1	1	2	3	3	2	—	3	1	3	2	—	3	—	—	—	—
Kocsák Béla	1	1	2	3	3	2	—	2	1	3	1	—	3	—	—	—	—
Kollmer Péter	2	2	3	2	3	—	2	2	3	3	2	3	3	—	—	—	—
15. Kocz István	1	1	1	2	2	2	—	1	1	2	1	—	fm	1	1	—	—
Kossyna Reinhard	1	2	2	1	3	—	2	1	2	3	2	1	3	—	—	—	—
Kósa József	1	1	2	3	3	2	—	3	1	3	2	—	3	—	—	—	—
Kovács Gábor	1	1	1	2	1	1	—	1	1	2	1	—	3	—	—	—	—
Kovács Géza, k. r. n. p.	1	1	1	1	1	1	—	1	1	1	1	—	fm	1	1	—	—
20. Kovács István	2	3	3	3	4	3	—	3	3	3	3	—	fm	—	—	—	—
Kovács József	1	2	2	2	1	2	—	2	1	3	1	—	3	—	—	—	—
Kuczka Péter	1	1	2	2	2	2	—	2	1	2	1	—	2	—	—	—	—
Langer István	1	2	1	2	3	—	1	2	1	3	1	1	3	—	—	—	—
Mildner Gyula, k. r. n. p.	1	1	1	1	1	1	—	1	1	1	1	—	fm	1	1	1	—
25. Oláh Béla	2	2	3	3	3	3	—	2	2	3	3	—	3	—	—	—	—
Ónodi Jenő	1	2	1	2	3	3	—	2	2	3	1	—	3	1	—	—	—
Pálik Simon, sz. f. r. n. p.	1	1	3	2	2	2	—	2	3	3	2	—	fm	—	—	—	—
Ring Eisen Ottó	1	3	3	1	3	3	—	3	3	3	3	—	3	1	—	1	—
Szabó János, k. r. n. p.	1	1	3	2	1	1	—	2	1	1	1	—	fm	—	1	—	—
30. K. Szabó János	1	1	1	2	1	1	—	2	1	2	1	—	2	—	—	—	—
Zabóczky Leó, sz. f. r. n. p.	1	1	2	2	2	2	—	2	1	2	3	—	fm	—	—	—	—

Összesen: 31.

285	Összesen a tanév végén			
13	nagybirtokos és bérlő	önálló	Östermelő	A tanulók szülői közt polgári állásra nézve volt
56	kisbirtokos és bérlő	önálló		
3	alkalmazott	önálló	Iparos	
—	nagy iparos	önálló	Kereskedő és vállalkozó	
60	kis iparos	önálló	Tiszviselő	
—	alkalmazott	önálló		
4	nagykereskedő	önálló		
28	kis kereskedő, szatócs stb.	önálló		
2	alkalmazott			
34	köztisztviselő (állami, hatósági)			
7	magán és társulati			
2	Katona			
92	Más értelmiségi (orvos, ügyvéd, lelkész, tanár, tanító, mérnök, író, művész stb.)			
43	Személyes szolgálatból élő (munkás, napszámos, szolga stb.)			
11	Magánzó (nyugdíjas, tőkésének jövedelméből stb. élő)			
165	helybeli	A tanulók illetőségére		
31	megyebeli			
88	más megyebeli			
—	fiumei és kerületbéli			
1	külföldi			
5	Ösztöndíjas			
93	Leczkeórát nem mulasztott			
6	Igazolatlanul mulasztott			

285	Összesen a tanév végén	
234	róm. kath.	Vallásra nézve volt
9	gör. kath.	
3	gör. keleti ág. evang.	
6	ev. reform.	
—	unitárius	
38	izraelita	
—	más vallású	
241	magyar	Anyanyelvre nézve volt
32	német	
8	román	
—	olasz	
2	tót	
2	szerb-horvát	
—	ruthén	
—	más nyelvű	
191	csak magyarul	Nyelvismeretre nézve
—	csak németül	
—	csak románul	
—	csak olaszul	
—	csak tótul	
—	csak szerb-horvátul	
—	csak ruthenul	
—	hányan tudnak magyarul	
285	275	Egészségi állapot
8	könnyű	betegségi eset járványos
—	súlyos	hóm
—	járványos	rossz
—	meghalt	Magavisélet
205	jó	hány tanuló kapott
78	szabályszerű	
—	kev. szabyszerű	
—	rossz	
2	igazgatói tanárkari tanács folytán el-távozott	Pegyelmi esetek száma
—	kizárított	

I. A tanulók általános áttekintése.

Statistikai táblázatok.

VII.

3. Az érettségi vizsgálatok eredményének áttekintése az 1895—96. iskolai évről.

Általában:

A vizsgálat ideje	Jelentkezett					Megvizsgáltott				Érett lett				Visszavetett				
	rendes vizsgálatra	pótló	ismétlő	javító	összesen	csak írásban	csak szóban	írásb. és szóban	összesen	jelesen	jól	egyszerűen	összesen	írásbeli után		szóbeli után		
														javítóra	ismétlőre	végleg	összesen	
Szeptemberben . . .	—	10	1	17	28	1	18	9	28	—	—	21	21	—	5	1	—	6
Decemberben . . .	—	1	—	5	6	—	5	1	6	—	—	5	5	—	1	—	—	1
Az év végén . . .	25	1	3	2	31	—	2	29	31	3	7	15	25	—	4	—	2	6

Pályaválasztásra nézve:

Teljes vizsgálat után	Éretlnek nyitvatalott	Az érettek közül															
		papi és tanári	jogi	orvosi	tanári	mérnöki	építészeti	erdészeti	bányászati	vegyészi	ipari	kereskedői	gazdászati	vasúti	más hivatalnokai	katonai	határozatlan
Az év végén	25	6	12	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	1	—

VIII.

Értesítés a jövő tanévre.

A jövő 1895—96-iki iskolai évre a *tanulók fölvétele* szeptember 1-ső, 2-ik és 3-ik napján délelőtt 8—12-ig fog történni; augusztus 30. és 31-én délután tartatnak a *fölvételi-, javító- és pótlóvizsgálatok*. Az iskolai év szeptember 4. napján veszi kezdetét. Ezen időn túl csak a késedelem alapos okának kimutatása mellett vehető még fel a tanuló; szeptember 8-án túl csak a tankerületi kir. főigazgató és szeptember 15-én túl csak a nmlt. vallás- és közoktatásügyi miniszter adhat engedélyt a fölvételre.

Mint hogy az 1883. évi XXX. t.-cz. 17. §-a szerint egy-egy osztályban 60 tanulónál több rendszerint nem lehet; intézetünk I. osztályának párhuzamosítása pedig most még lehetetlen: arra kényszerült az intézet fentartó egyházközség tanácsa, hogy a jövő iskolai évre az I. osztályba való fölvételt korlátozni fogja az 1886. évi 33,259. sz. a. k. miniszteri rendelet értelmében.

Az erre vonatkozó, 1887. május 15-én 118. sz. a. kelt egyháztanácsi végzés szerint intézetünknel: *„az 1895—96. tanévre az I. osztályba első sorban a helybeli róm. kath. szülők gyermekei, másodsorban a vidéki róm. kath. fiúk veendők fel és csak azután iratkozhatnak más vallású tanulók is a törvény engedte létszámig; az ezen számon fölül jelentkezők pedig föltétlenül elutasítandók.“*

Ezen határozatnak megfelelőleg úgy kellett intézkednünk, hogy a jövő évi beiratáskor az I. osztályra szeptember 1-ső és 2-án csakis helybeli [róm. katolikusokat, — szeptember 3-án d. e. vidéki róm. katolikusokat is — és csak szeptember 3-án délután 2 órától 4-ig irnak be más vallású jelentkezőket is, ha ugyan az előzőleg beirtakkal a törvényengedte létszám még be nem telt volna. A törvényes létszámon fölül jelentkezők vallásfelekezetre való tekintet nélkül el fognak utasíttatni.

A többi osztályra jelentkezők beírása nem esik ilyen korlátozás alá.

Az I. osztályba csak oly növendékek vétetnek fel, kik életök 9. évét már betöltötték és vagy nyilvános népiskolától nyert bizonyítványt mutatnak elől arról, hogy a népiskola négy osztályát jó sikerrel végezték, vagy pedig felvételi vizsgálaton igazolják, hogy hasonló mérvű előkészültséggel bírnak.

Felsőbb osztályba csak azon tanuló léphet, a ki megelőző osztályban minden rendes tantárgyhól legalább is elégséges osztályzatot nyert.

Azon tanulónak, *ki egy tárgyból kapott elégtelen* osztályzatot, az intézet tanártestülete megengedheti, hogy a következő iskolai év kezdetén vizs-

gálatot tehessen. *A ki két tárgyból kapott elégtelen osztályzatot, az csak rendkívüli esetben, nmlt. vallás- és közoktatásügyi miniszter engedélyével tehet javító-vizsgálatot. A ki kettőnél több tantárgyból kapott elégtelen osztályzatot, az javító-vizsgálatra semmi esetben sem bocsáttatik.*

Hogy ezen eljárás mind az adminisztrációra, mind a felekre nézve egyszerűsítették, *a nmlt. m. k. vallás- és közokt. miniszter úr 1887. évi jún. 30-án kelt 25,873. számú rendeletében a rendelkezése alatt álló középiskolákban a két tárgyból bukott tanulókra nézve a javítóvizsgálati engedély megadásának jogát a tankerületi kir. főigazgatókra ruházta.*

Nem adható meg a javító-vizsgálati engedély a két tárgyból bukott tanulónak: 1. Ha a tanulónak az erkölcsi magaviseletből „kevésbé szabályszerű“ vagy „rossz“ érdemjegye van. — 2. Ha a latin nyelvből vagy mennyiségtanból érdemelte ki elégtelen tanjegyeinek egyikét.

Azon esetben, ha valamely egy tárgyból bukott tanulónak az erkölcsi magaviseletből „kevésbé szabályszerű“ vagy „rossz“ osztályzata van, a javító-vizsgálat engedélyezésének semmi körülmények között sem lehet helye.

A javító- és pótló-vizsgálatot azon tanintézetben kell a tanulónak letennie, melynél az elégtelen osztályzatot kapta, illetőleg a vizsgálatot elmulasztotta; más tanintézethez csak a nmlt. vallás- és közoktatásügyi miniszter engedélyezheti a vizsgálatot.

A javító-vizsgálatok engedélyezéséért vagy áttételéért a folyamodványok a tankerület nsg. kir. főigazgatóságához címzendők, 50 kros bélyeggel szabályszerűen ellátandók, az iskolai bizonyítvány hozzájuk melléklendő, a folyamodó tartózkodási helye rájuk irandó s így kellőleg fölszerelve és kiállítva az intézeti igazgatóságnál legkésőbb július 4-ig benyújtandó.

Később érkező, vagy közvetlenül a kir. főigazgatósághoz küldött folyamodványok figyelembe nem vétetnek.

Azon tanulók, akik bizonyítványuk záradéka szerint javító-vizsgálatot tehetnek, vagy esetleg a javító-vizsgálatra engedélyt nyernek és kellőleg elkészülve csakugyan vizsgálat alá is akarnak állni, ezen elhatározásukat legkésőbb augusztus 20-ig személyesen, vagy egyszerű levélben jelentésük be az igazgatóságnál. — Ugyanezen napig hasonlóképen levélben jelentkezzenek azon magántanulók is, akik szeptemberben óhajtanak magánvizsgálatot tenni.

A szeptemberi javító- és pótló érettségi vizsgálatra augusztus 15-ig kötelesek az illetők az igazgatóságnál levélben jelentkezni és irataikat beadni.

Más intézetbeli tanulók a fölvételnél iskolai bizonyítványukon kívül kötelesek a bizonyítványt kiállító intézetnek nyomtatott „Értesítő“-jét is bemutatni.

Az intézetnél fölvételre először jelentkezők elengedhetetlenül tartoznak ke-

resztlevelüket, illetőleg születési okmányukat és himlőoltási bizonyítványt is magukkal hozni.

A közegészségügyet rendező 1876. évi XIV. t.-cz. XIII. fejezetének módosításáról szóló 1887. XXII. t.-cz. a *védhimlőoltást*, mint a közegészség egyik tényezőjét, kötelezőleg rendelvén el, különös figyelemmel van az iskolákba járó tanulókra: a 3. §-ban az iskolába belépő gyermekektől az első himlőoltás igazolását, — a 4. és 5. §-ban pedig a 12. életévét elért, iskolába fölvételre jelentkező tanulóktól az *újraoltás* tanúsítását kívánja meg; a mely utóbbi kötelezettség természetesen az oly tanulókra nézve is fennáll, kik az előbbi tanévben ugyanazon középiskolát látogatták, a melybe ujlag fölvétetni óhajtnak. — Ezekre vonatkozólag a nmlt. kir. vall.- és közokt. miniszter úrnak 1887. évi szeptember 22-én kelt 29,370. számú rendelete elrendeli, hogy az *újraoltásra kötelezett s újra be nem oltott tanuló csak ideiglenesen vehető fel.*

Fölvételre minden tanuló atyjának, vagy anyjának, vagy gyámjának illetőleg ezek helyettesítőjének kíséretében jelentkeznek az igazgatónál és az osztályfőnöknél.

Vidéki illetőségű szülék, vagy gyámok a fölvételkor kötelesek oly helyettest bemutatni, a kire a házinevelés és felügyelet tekintetéből, valamint az iskola követeléseit szerint is, a szülékre háruló köteleességeket átruházták. Ebben a tekintetben a körültekintő és lelkiismeretes gondoskodást a szüléknek kiválóan figyelmébe ajánlja az igazgatóság.

Iskolai tanpénzt, illetőleg a helybeli róm. kath. egyházközség tanácsának 1894. decz. 16-án tartott ülésének 283/94. sz. a. határozata folytán jövő 1895—96. iskolai évtől kezdve, a helybeli róm. kath. vallású tanulók 10 frt, a vidéki származású, továbbá a nem kath. tanulók 20 frt tandíjat fizetnek. A felvételi díj 2 frt, értesítő díj 50 kr., ifjúsági könyvtár díj 50 kr.

Szolgáljon még a vidéki szüléknek tájékoztató tudomásul, hogy a városi róm. kath. egyházközség tápintézetet tart fenn, melyben a középiskolai szegény tanulók havonként előre fizetendő 7 frtért reggelivel, ebéddel és vacsorával láttatnak el, szállás nélkül.

Hogy az iskola kitűzött célját, a mely nem egyéb, mint a reábizott ifjút erkölcsi és értelmi érettségre vezetni, legalább emberileg számítva biztosan elérhesse, semmiféle körülmények között sem nélkülözheti a szüléknek vagy ezek helyettesének lelkes, nem lankadó, sohasem késlekedő közreműködését. Hogy pedig ez a közreműködés célirányos lehessen, a szülői háznak biztosan tájékozva kell lenni az iskola követeléseit felől. Ezen okokból a középiskolai rendtartásnak megfelelőleg a tanintézetünkönél érvényben levő rendszabályok egy-egy példányát a szüléknek a beírások

alkalmával kezeihez juttatjuk és már előre e helyütt is alkalmat veszünk arra, hogy azokat a rendszabályokat a t. cz. szüléknek gondos figyelmébe ajánljuk. — Különösen kérjük pedig a vidéki szüléket, hogy midőn majd iskolára szánt fiukat elszállásolják, csakis olyan szállásadónak gondjaira bizzák féltett kincsüket, a kik határozott kijelentéssel és ígérettel vállalkoznak arra, hogy az iskolai rendszabályok pontjai szerint a szülék helyetteseire háramló követelményeknek lelkiismeretesen meg akarnak és meg is fognak felelni.

A t. cz. szülék esetleges kérdéseikkel a gymnasiumi ügyet illetőleg forduljanak az igazgatósághoz, ily czímmel: A róm. kath. főgymn. igazgatóságának, Kecskemét; a tápintézetet illetőleg pedig: főt. Hanusz István m. kir. főreáliskolai igazgató úrnak. Kecskemét.

Kelt Kecskeméten, 1896. június 29. napján.

Perger József,
igazgató.

